

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου: Μεθοδολογία και Εφαρμογή στην Ελλάδα

Του

Μαστρογιάννη Παρασκευά

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη, 2021

*Σε όλους εκείνους τους ανθρώπους
που με στήριζαν και πίστεψαν σε μένα.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΛΙΣΤΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ/ΠΙΝΑΚΩΝ/ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	1^ο
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο - ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ.....	17
3.1 Εισαγωγή.....	17
3.2 Έννοια και χαρακτηριστικά της φοροδιαφυγής.....	17
3.3 Σύγκριση φοροδιαφυγής με παρεμφερείς έννοιες.....	18
3.4 Αιτίες και Παράγοντες Φοροδιαφυγής.....	19
3.5 Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα.....	23
3.6 Προτάσεις αντιμετώπισης φοροδιαφυγής.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	29
4.1 Έννοια, σκοπός και επιλογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	29
4.2 Πεδίο εφαρμογής έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	31
4.3 Ανάλυση και περιεχόμενο έμμεσων τεχνικών ελέγχου.....	33
4.3.1 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου φυσικών προσώπων.....	33

4.3.1.1 Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου.....	33
4.3.1.2 Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου.....	35
4.3.1.3 Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά.....	38
4.3.2 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου φυσικών ή νομικών προσώπων, ή νομικών οντοτήτων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα.....	40
4.3.2.1 Τεχνική της αρχής των αναλογιών.....	40
4.3.2.2 Τεχνική σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο - ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο - ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	51
6.1 Στόχος έρευνας.....	51
6.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	51
6.3 Περιορισμοί έρευνας.....	53
6.4 Ερευνητική ανάλυση.....	54
6.5 Αποτελέσματα έρευνας.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	91

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται ένα αρκετά επίκαιρο ζήτημα που απασχολεί σε μεγάλο βαθμό τη φορολογική διοίκηση, τόσο της Ελλάδας όσο και των οικονομιών παγκοσμίως. Το ζήτημα αυτό δεν είναι άλλο από τα φαινόμενα φοροδιαφυγής και παραοικονομίας που παρουσιάζονται στις οικονομίες όλων των ειδών, αλλά και η παρουσίαση ενός εκ των τρόπων αντιμετώπισης τέτοιων φαινομένων. Ο τρόπος αυτός είναι η εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό μη δηλωθέντος εισοδήματος, που υιοθετήθηκε από τη χώρα μας με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η αναλυτική παρουσίαση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, η εν συνεχεία παρουσίαση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, με απώτερο σκοπό την έρευνα και παράθεση της αποτελεσματικότητας των τεχνικών αυτών ως προς την αντιμετώπιση και πάταξη της φοροδιαφυγής. Η εργασία χωρίζεται σε τέσσερις επιμέρους άξονες. Από τη μια, οι τρεις πρώτοι παρουσιάζουν το θεωρητικό υπόβαθρο των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και της φοροδιαφυγής. Από την άλλη, ο τέταρτος και τελευταίος άξονας της εργασίας είναι η έρευνα που διεξήχθη με δείγμα 84 ελεγκτών των διαφόρων υπηρεσιών της ΑΑΔΕ σε όλη την Ελλάδα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την διανομή ερωτηματολογίων και την ηλεκτρονική παραλαβή των απαντήσεων. Από αυτή προκύπτει το συμπέρασμα πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου γίνονται όλο και πιο γνωστές στον ελεγκτικό χώρο, παρά την πρόσφατη εμφάνισή τους, λαμβάνοντας ευρεία αποδοχή σχετικά με την αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία τους. Βέβαια, όπως με όλα τα φορολογικά εργαλεία, έτσι και με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου συναντώνται εμπόδια και προβλήματα που κυρίως αφορούν την έλλειψη ειδικής εκπαίδευσης και υποδομών εφαρμογής τους.

Λέξεις - κλειδιά: έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ελεγκτική, φορολογικός έλεγχος, φορολογητέα ύλη, φοροδιαφυγή, παραοικονομία, μη δηλωθέν εισόδημα, απόκρυψη εισοδήματος, ΑΑΔΕ

ABSTRACT

This paper deals with a fairly topical issue that is of great concern to the tax administration, both in Greece and in the economies of the world. This issue is none other than the phenomena of tax evasion and the underground economy that occur in economies of all kinds, but also the presentation of one of the ways of dealing with such phenomena. This way is the application of indirect tax audit methods for the determination of undeclared income, adopted by our country in order to modernize the tax system and increase public revenues. The aim of this paper is the detailed presentation of the phenomenon of tax evasion, the subsequent presentation of indirect control techniques, with the ultimate goal of researching and listing the effectiveness of these techniques in dealing with and combating tax evasion. This paper is divided into four sub-axes. On the one hand, the first three present the theoretical background of indirect tax audit methods and tax evasion. On the other hand, the fourth and last axis of the paper is the survey conducted with a sample of 84 auditors of the various IAPR services throughout Greece. The survey was carried out with the distribution of questionnaires and the electronic receipt of the answers. It concludes that indirect tax audit methods are becoming more and more well known in the audit field, despite their recent appearance, receiving broad acceptance of their effectiveness and reliability. Of course, as with all fiscal instruments, indirect control methods encounter obstacles and problems, mainly relating to the lack of specific training and the infrastructure for their implementation.

Key words: indirect tax audit methods, auditing, fiscal control, taxable material, tax evasion, shadow economy, undeclared income, concealment of income, IAPR

Λίστα σχημάτων:

Σχήμα 3.1: Διάκριση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας

Σχήμα 3.2: Ποσοστό Αυτοαπασχόλησης ως Προς το Σύνολο των Απασχολουμένων στην Οικονομία

Σχήμα 6.1: Ηλικία

Λίστα πινάκων:

Πίνακας 4.1: Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου

Πίνακας 4.2: Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου

Πίνακας 4.3: Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου

Πίνακας 4.4: Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά

Πίνακας 6.1: Συσχέτιση “Φύλου” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Πίνακας 6.2: Συσχέτιση “Ηλικία” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Πίνακας 6.3: Ηλικία * Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

Πίνακας 6.4: Συσχέτιση “Επίπεδο Εκπαίδευσης” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Πίνακας 6.5: Συσχέτιση “Έτη Εκπαίδευσης” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Πίνακας 6.6: Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο * Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

Πίνακας 6.7: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;”

Πίνακας 6.8: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;”

Πίνακας 6.9: Φύλο * Θεωρείτε αναγκαία την παροχή εκπαίδευσης στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Πίνακας 6.10: Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευσή σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Πίνακας 6.11: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;”

Λίστα γραφημάτων:

Γράφημα 6.1: Φύλο

Γράφημα 6.2: Ηλικία

Γράφημα 6.3: Επίπεδο Εκπαίδευσης

Γράφημα 6.4: Άλλοι τίτλοι σπουδών

Γράφημα 6.5: Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο

Γράφημα 6.6: Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

Γράφημα 6.7: Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευσή σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Γράφημα 6.8: Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Γράφημα 6.9: Εάν έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως θα το αξιολογούσατε;

Γράφημα 6.10: Θεωρείτε αναγκαία την παροχή ειδικής εκπαίδευσης αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Γράφημα 6.11: Ποια έμμεση τεχνική ελέγχου χρησιμοποιείτε συχνότερα;

Γράφημα 6.12: Από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ποια είναι κατά τη γνώμη σας πιο αποτελεσματική;

Γράφημα 6.13: Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

Γράφημα 6.14: Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;

Γράφημα 6.15: Πόσο δίκαιη (για τον ελεγχόμενο) θεωρείτε την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος;

Γράφημα 6.16: Διαπιστώσατε διαφορές μεταξύ εισοδήματος που δηλώθηκε και αυτού που προσδιορίστηκε με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Γράφημα 6.17: Εφόσον διαπιστώθηκε διαφορά μεταξύ δηλωθέντος και προσδιορισθέντος εισοδήματος, αυτή ήταν

Γράφημα 6.18: Έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές κατά των αποτελεσμάτων ελέγχου στους οποίους έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Γράφημα 6.19: Αν ναι, σε τι ποσοστό έχουν γίνει δεκτές από τη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών;

Γράφημα 6.20: Οι διαθέσιμες πληροφορίες από τρίτους επαρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Γράφημα 6.21: Θεωρείτε ότι το πληροφοριακό σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. υποστηρίζει με αποτελεσματικό τρόπο τον έλεγχο με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Γράφημα 6.22: Πιστεύετε ότι οι αποφάσεις - οδηγίες που έχουν εκδοθεί για τη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι επαρκείς;

Γράφημα 6.23: Πόσο σημαντικά είναι κατά τη γνώμη σας τα παρακάτω προβλήματα - εμπόδια κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Προβλήματα: Μη επαρκής εκπαίδευση, Μη επαρκής πληροφοριακά συστήματα, Μη επαρκές νομοθετικό πλαίσιο, Αδυναμία στην διασταύρωση των πληροφοριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του συστήματος φορολογικού ελέγχου παγκοσμίως είναι η φοροδιαφυγή και οι τρόποι πρόληψης, ελέγχου και πάταξης αυτής. Η χώρα μας αποτελεί επί σειρά ετών ευνοϊκός τόπος άνθησης της φοροδιαφυγής, αφενός εξαιτίας της συνεχούς έλλειψης εσόδων και αφετέρου λόγω της υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης που βιώνουν τόσο φυσικά, όσο και νομικά πρόσωπα. Συνεπώς, μια από τις μεθόδους εύρεσης μη φορολογηθέντος εισοδήματος αποτελούν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, που εφαρμόζονται από ελεγκτές λογιστές των διαφόρων υπηρεσιών της Α.Α.Δ.Ε.

Η ανωτέρω μέθοδος αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη εισαγωγή στα ελληνικά δεδομένα, μιας και έκανε την εμφάνισή της το 2013 (ν.4174/2013, ΠΟΛ.1050/2014). Εκ τότε συνεχώς βελτιώνεται, προκειμένου να προσαρμόζεται στις ανάγκες της οικονομίας της χώρας. Παρ' όλο που στην Ελλάδα τείνει να εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια, στο εξωτερικό οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου βοηθούν τους ελεγκτές της φορολογικής διοίκησης αρκετές δεκαετίες (Thaler R. & Shefrin H., 1981, Δαλλιάνης Γ. 2019).

Πολύ συχνά κατά τη διενέργεια του ελέγχου, η χρήση συμβατικών μεθόδων (έλεγχος βιβλίων εσόδων - εξόδων, οικονομικών καταστάσεων κλπ.) δεν αποδίδουν την ρεαλιστική απεικόνιση της κατάστασης και το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα της υπό έλεγχο οντότητας. Συνεπώς, απαιτείται η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, ώστε η φορολογική διοίκηση να είναι ικανή να υπολογίσει το πραγματικό εισόδημα της οντότητας και εν τέλει να τη φορολογήσει για αυτό. Η ελληνική φορολογική διοίκηση, έχει καταρτίσει ειδικά τμήματα στις υπηρεσίες ελέγχου που εφαρμόζουν τις έμμεσες τεχνικές, σύμφωνα πάντα με τις διατάξεις του νομοθετικού πλαισίου που έχει οριστεί.

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η λεπτομερής παρουσίαση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, με τις διάφορες εκφάνσεις αυτής παγκοσμίως. Συγχρόνως, η ανάλυση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται στην εφαρμογή των

έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αλλά και συζήτηση περί του νομοθετικού πλαισίου που τις διέπει, με σκοπό την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Μάλιστα, θα διεξαχθεί σχετική με τα ανωτέρω έρευνα μέσω ερωτηματολογίων σε υπαλλήλους της ΑΑΔΕ και παρουσίαση των αποτελεσμάτων αυτής.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν τόσο από την ελληνική, όσο και από την ξενόγλωσση βιβλιογραφική ανασκόπηση είναι τα παρακάτω:

1. Τι είναι η φοροδιαφυγή και σε τι βαθμό εμφανίζεται στη χώρα μας;
2. Ποιες είναι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως και που εφαρμόζονται;
3. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου βοηθούν στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, και αν ναι πόσο αποτελεσματικά;
4. Ποια η γνώμη επαγγελματιών του χώρου αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, τον τρόπο χρήσης τους και την αποτελεσματικότητα εφαρμογής τους;
5. Ποιο το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Η διάρθρωση της παρούσας εργασίας αποτελείται από την εισαγωγή και πέντε κεφάλαια, όπου το κομμάτι της εισαγωγής και το πρώτο κεφάλαιο περιέχουν εισαγωγικές και γενικές πληροφορίες, ενώ στα υπόλοιπα αναλύεται πλήρως το θέμα προς συζήτηση. Αναλυτικότερα, στην εισαγωγή αναφέρονται βασικές έννοιες και παρατηρήσεις, παρουσιάζεται ο σκοπός της παρούσας εργασίας και τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί, αλλά και η διάρθρωση αυτής. Στο πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση ελληνικών και ξένων μελετών, όπου φαίνεται πιο καθαρά το εύρος της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχων.

Το δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο σχετίζεται με το θεσμικό πλαίσιο της φοροδιαφυγής, τη λεπτομερή ανάλυση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και τη παρουσίαση του νομοθετικού πλαισίου.

Το τέταρτο κεφάλαιο πραγματεύεται έρευνα, που διεξήχθη μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν από ελεγκτές της ΑΑΔΕ και παρουσιάζονται τα

αποτελέσματά της. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, αναφέρονται τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας και γίνονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ενώ η ελληνική οικονομία μύηθηκε αρκετά πρόσφατα (ν.4174/2013, ΠΟΛ.1050/2014) στη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος, στην διεθνή βιβλιογραφία γίνεται λόγος αρκετά χρόνια τώρα, με ποικίλες μελέτες που εξετάζουν τόσο το θεωρητικό υπόβαθρο αυτών όσο και την αποτελεσματικότητά τους (Thaler R. & Shefrin H., 1981, Δαλλιάνης Γ. 2019). Μάλιστα, διαδεδομένος είναι αρκετά χρόνια τώρα ο κλάδος της ελεγκτικής, αποτελώντας αντικείμενο έρευνας και μελέτης πολλών ερευνητών. Η μεθοδολογία και το έργο που επιτελούν οι ελεγκτές έχει αναλυθεί ποικιλοτρόπως (Charlton B., 1997).

Τόσο στη συγκεκριμένη ενότητα της εργασίας, όσο και στη συνέχεια αυτής, θα εξεταστούν και αναλυθούν κάποιες εκ των μελετών που έχουν διεξαχθεί για την καλύτερη κατανόηση και εφαρμογή των συγκεκριμένων μεθόδων (Adler P., Falk C., Friedler S., Nix T., Rybeck G., Scheidegger C., Smith B. & Suresh Venkatasubramanian S. 2017).

Στη δεκαετία του 1960 με το παρόν ζήτημα ασχολήθηκε ο Duke S. (1966). Ειδικότερα, ο Duke ερεύνησε τρεις ισχυρές και αξιόπιστες μεθόδους μέσω των οποίων μπορεί να προσδιοριστεί ποσό μη δηλωθέντος εισοδήματος' τη Μέθοδο της Καθαρής Θέσης, τη Μέθοδο των Δαπανών και τη Μέθοδο των Τραπεζικών Καταθέσεων. Μάλιστα υποστήριξε πως εφικτή είναι η συνδυαστική χρησιμοποίηση των ανωτέρω μεθόδων για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Σε πρόσφατη ελληνική βιβλιογραφία αναφέρεται, πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου εφαρμόζονται αρκετά χρόνια τώρα από την υπηρεσία εσόδων των Η.Π.Α αλλά και από την αντίστοιχη υπηρεσία της Γαλλίας. Μάλιστα, η εμπορική μας νομοθεσία έχει δανειστεί στοιχεία από αυτή της Γαλλίας, με αποτέλεσμα να προσομοιάζουν οι δυο τακτικές (Δαλλιάνης Γ. 2019).

Είναι κατανοητό πως αν κατά τον 20ο αιώνα υφίσταντο απόκρυψη φορολογητέας ύλης, τότε στις μέρες μας είναι κάτι που σαφώς συνεχίζει να υπάρχει και διενεργείτε υπό πιο σύγχρονες και αποτελεσματικές μεθόδους (Βασαρδάνη Μ. 2011). Τα σύγχρονα και ανεπτυγμένα κράτη, έχουν προβλέψει μεθόδους και τρόπους

αντιμετώπισης του ανωτέρω προβλήματος ώστε να καταλήγουν τόσο στην αποκάλυψη περιπτώσεων μη φορολογηθέντος εισοδήματος (ή και περιουσιακών στοιχείων) όσο και στην εκτίμηση του ύψους αυτού ώστε εν τέλη να φορολογηθεί (Branko M. 2017). Βέβαια, επειδή οι περιπτώσεις φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής έχουν εντείνει τις εμφανίσεις τους και λαμβάνουν διάφορες μορφές, υπάρχουν παράγοντες που εξετάζονται ανάλογα με την κάθε περίπτωση ώστε να επιλεγθεί η κατάλληλη μέθοδος (Zoitsas A., Valsamidis D., Toptsi T., and Tsoktouridou K. 2020).

Όπως εύστοχα αναφέρει ο Biber E. (2010), οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου δημιουργήθηκαν για να λαμβάνουν εφαρμογή όταν οι άμεσες (συμβατικές) μέθοδοι δεν επιτυγχάνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Πιο συγκεκριμένα, οι έμμεσες μέθοδοι αποτελούν βοηθητικό εργαλείο των ελεγκτών της φορολογικής διοίκησης για τον καθορισμό των αντικειμενικών φορολογικών υποχρεώσεων, όταν τα βιβλία και αρχεία της επιχείρησης ή του φυσικού προσώπου δεν αντικατοπτρίζουν τις φορολογικές χρηματοοικονομικές υποθέσεις. Μάλιστα, οι συγκεκριμένες μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέτρο εκτίμησης του κινδύνου και της ορθότητας των απαιτήσεων των φορολογουμένων (Biber E. 2010).

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, έχουν χρησιμοποιηθεί και ως μέσο εκτίμησης της δημοσιονομικής πολιτικής. Ειδικότερα, σε ξενόγλωσση βιβλιογραφία αναφέρεται πως λόγω έντονης εμφάνισης του φαινομένου της φοροδιαφυγής, για να μπορέσει να τεθεί υπό έλεγχο η κατάσταση και ο αντίκτυπος αυτής στην οικονομία, αλλά και για τη βελτίωση της δημοσιονομικής πολιτικής αυτής, έχει λάβει χώρα η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου (Artavanis N., Morse A. and Tsoutsoura M., 2015). Είναι κατανοητό πως για την επιτυχή εφαρμογή του ανωτέρω, συνήθως λαμβάνονται υπόψιν υπανάπτυκτες οικονομίες και όχι αναπτυγμένες, καθώς στις δεύτερες ο έλεγχος είναι λιγότερο διαχειρίσιμος (Artavanis N., Morse A. and Tsoutsoura M., 2015).

Σύμφωνα με τον Rettig C. (2017), ο ερευνητής πρέπει πρώτα να ελέγξει πως υπάρχουν επαρκείς και λογικές ενδείξεις ότι η οντότητα είτε έχει αποκρύψει είτε δεν έχει παρουσιάσει πλήρως το φορολογητέο εισόδημα, και στη συνέχεια να προχωρήσει στον έλεγχο που απαιτείται, ζητώντας όλη την πληροφόρηση που του είναι αναγκαία για την έρευνά του. Φυσικά, είναι κατανοητό πως για να ολοκληρωθεί ο έλεγχος απρόσκοπτα και αποτελεσματικά, ο ελεγκτής πρέπει να έχει λάβει την απαραίτητη

γνώση και εκπαίδευση ώστε να μην υποπέσει σε λάθη και παρατυπίες (Zoitsas A., Valsamidis D., Toptsi T., and Tsoktouridou K. 2020).

Πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται. Σύμφωνα με τον Biber E. (2010), οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου δεν διατυπώνονται ρητά στη νομοθεσία ελέγχου της φορολογητέας ύλης μιας επιχείρησης ή φυσικού προσώπου. Όμως, το νομοθετικό πλαίσιο αναφέρει πως μπορεί να γίνει χρήση όποιου επιστημονικά αποδεδειγμένου και λογικού μέσου για τον προσδιορισμό της εκτίμησης που πρέπει να καταλήξει ο ελεγκτής. Συνεπώς, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου θεωρούνται από το νομοθέτη αξιόπιστες, αποδεκτές και δίκαιες, στον υπολογισμό της φορολογητέας ύλης της υπό εξέταση οντότητας ή φυσικού προσώπου. Μάλιστα, αποτελούν μια αξιολογη και στέρεα βάση για την επίτευξη του ανωτέρω (Biber E. 2010).

Από την ξενόγλωσση βιβλιογραφία βρίσκουμε αρκετές έρευνες εμπειρικής ανάλυσης που αφορούν τον προσδιορισμό του μη φορολογηθέντος εισοδήματος με τη χρήση τόσο των έμμεσων τεχνικών ελέγχου όσο και άλλων συμβατικών μεθόδων, αλλά και την αντίδραση των φορολογουμένων όταν υποπέσουν σε τέτοιες καταστάσεις (Allingham M. G., and Sandmo A., 1972).

Σε έρευνα που διενεργήθηκε το 2019 (Bucci V., 2019) γίνεται παρουσίαση του προσδιορισμού μη φορολογηθέντος εισοδήματος, τόσο με τη μέθοδο των έμμεσων τεχνικών ελέγχου όσο και με αυτή των τεκμαρτών φορολογικών μεθόδων (presumptive taxation methods). Η έρευνα αυτή εφαρμόστηκε για δεδομένα τόσο αναπτυγμένων όσο και υπό ανάπτυξη οικονομιών, για την καλύτερη παρουσίαση και σύγκριση των αποτελεσμάτων. Η Bucci αναφέρει πως ενώ είναι ένα ζήτημα υψίστης σημασίας για τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας των μεθόδων αυτών, δεν υπάρχει επαρκείς βιβλιογραφία και δεδομένα λόγω της μικρής πληροφόρησης που λαμβάνουμε από τη φορολογική διοίκηση. Συμπερασματικά και με βάση τη περιορισμένη πληροφόρηση που παρέχεται, αναφέρεται πως η αποτελεσματικότερη εκ των δυο μεθόδων είναι αυτή της έμμεσης εκτίμησης του μη φορολογηθέντος εισοδήματος των οντοτήτων. Μάλιστα, καθίσταται σαφές πως ο προσδιορισμός εισοδήματος που δεν έχει δηλωθεί με τη χρήση μόνο ενός φορολογικού στοιχείου (όπως το δηλωθέν εισόδημα) δεν είναι αποτελεσματικός, και πως οι φορολογικές διοικήσεις παγκοσμίως θα πρέπει να εντείνουν την ελεγκτική τους δραστηριότητα (Bucci V., 2019).

Σε μια ακόμα μια έρευνα του 2019, ειδικοί του κλάδου διενήργησαν μια σπονδυλωτή έρευνα σε παγκόσμιο και ατομικό επίπεδο, που πραγματοποιείται την αποτελεσματική χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου στους φορολογικούς ελέγχους. Η ανωτέρω έρευνα χρησιμοποιεί διαχωρισμένες αναπαραστάσεις ώστε να καταλήξει στην πρόβλεψη αποτελεσματικών και χρήσιμων ελεγκτικών μοντέλων. Μάλιστα, χαρακτηρίζεται ως σπονδυλωτή καθώς λύνει το πρόβλημα έμμεσης επιρροής μειώνοντας το πρόβλημα άμεσης επιρροής για να είναι εφικτή η χρήση υπαρχόντων τεχνικών. Σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, το συγκεκριμένο μοντέλο είναι επιτυχημένο και λειτουργεί σε διάφορα προβλήματα και τύπους δεδομένων, συμπεριλαμβανομένης της ταξινόμησης και της παλινδρόμησης, καθώς και αριθμητικών και κατηγορικών στοιχείων (Marx C., Phillips R., Friedler S., Scheidegger C., Venkatasubramanian S., 2019).

Η Pomeranz D. (2015) διεξήγαγε έρευνα που βασίζεται στη λογική πως το ΦΠΑ που εμπεριέχεται μεταξύ των διαφόρων συναλλαγών αφήνει πίσω του όλα τα απαραίτητα στοιχεία αναφορικά με το ύψος του πραγματικού εισοδήματος της οντότητας, με σκοπό να το καταδείξει και να αποδείξει πως δεν αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο φορολογικού ελέγχου, χωρίς άλλες βοηθητικές μεθόδους και εργαλεία. Η Pomeranz καταλήγει πως δεν είναι εφικτό ένα ακριβές συμπέρασμα από τη συγκεκριμένη έρευνα, καθώς η κάθε οικονομία διαφέρει, έχοντας τα δικά της χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη μέθοδος ελέγχου μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά αποδοτική σε αναπτυσσόμενες οικονομίες όπου λόγω των συνθηκών η κάθε οντότητα δεν μπορεί να αποκρύψει πλήρως όλες τις πληροφορίες που τη στοχοποιούν, και έτσι δεν απαιτείται αυστηρός φορολογικός έλεγχος. Αντιθέτως όμως, σε αναπτυγμένες οικονομίες ο συγκεκριμένος τρόπος δεν μπορεί να καταστεί μόνος του αρκετός για την εύρεση και πάταξη της φοροδιαφυγής, και συνεπώς απαιτούνται επιπλέον μέθοδοι. Μάλιστα, σημαντικό ρόλο στις μέρες μας παίζει η ροή πληροφόρησης από τρίτους καθώς και η αμεροληψία του φορολογικού μηχανισμού (Pomeranz D., 2015).

Μεγάλο ενδιαφέρον έχει η έρευνα των Kleven H., Knudsen M., Kreiner C., Pedersen S., and Saez E. (2011) που πραγματοποιήθηκε με βασικό άξονα την έρευνα που είχαν διεξάγει το 1972 οι Allingham & Sandmo αναφορικά με τη συμπεριφορά του υπό έλεγχο ατόμου. Ειδικότερα, εφαρμόστηκαν εμπειρικά παραδείγματα αλλά και παραδείγματα σε πραγματικές συνθήκες για την διαπίστωση της συμπεριφοράς των

ατόμων που βρίσκονται σε έλεγχο για μη δηλωθέν εισόδημα, και τις δηλώσεις τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το μοντέλο των Allingham & Sandmo σε ρεαλιστικές συνθήκες ενέχει μεγαλύτερο ποσοστό συμμόρφωσης από αυτό που εμφανίζεται στα μοντέλα των εμπειρικών μελετών. Δηλαδή, το εν λόγω μοντέλο χάνει σημαντικές πτυχές του πραγματικού περιβάλλοντος, καθώς είναι πιθανό να μην λαμβάνει υπόψη την ψυχολογική, πνευματική και πολιτιστική κατάσταση του φορολογουμένου. Μάλιστα, πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό της έρευνας αποτελεί το ποιος έκανε γνωστή την απόκρυψη της φορολογητέας ύλης. Εάν δηλαδή αυτή γνωστοποιήθηκε από τον ίδιο τον φορολογούμενο ή εάν έγινε γνωστή από πληροφορία τρίτου ατόμου (third - party information / reporting). Οι Kleven H., Knudsen M., Kreiner C. (2011) αναφέρουν πως για περιπτώσεις γνωστοποίησης από τον φορολογούμενο, τα αποτελέσματα ταιριάζουν πλήρως με την έρευνα των Allingham & Sandmo (1972) και αυτό που απαιτείται είναι αυστηρός φορολογικός έλεγχος. Από την άλλη, όταν η γνωστοποίηση γίνεται από τρίτο άτομο φανερώνει πως η οικονομία έχει αρκετά χαμηλά ποσοστά φοροδιαφυγής και πως η μέθοδος αυτή είναι αποτελεσματικότερη από τον αυστηρό φορολογικό έλεγχο.

Επιγραμματικά, οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου και προσδιορισμού μη φορολογητέας ύλης σύμφωνα τόσο με ξένη βιβλιογραφία (Mayr B. 2017, Biber E. 2010, Zoitsas A., Valsamidis D., Toptsi T., and Tsoktouridou K. 2020, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2006) όσο και με ελληνική (ν.4174/2013, ΠΟΛ.1050/2014, 1094/14, 1008/2020, 2015/2020, 2016/2020, Δημητρέλης Σ. 2020) είναι οι εξής:

1. Αρχή των αναλογιών
2. Ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου
3. Καθαρή θέση του φορολογούμενου
4. Σχέση τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών
5. Ύψος τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Το περιεχόμενο και ο τρόπος εφαρμογής της κάθε μεθόδου θα παρουσιαστεί αναλυτικά στη συνέχεια της παρούσας εργασίας.

Κατά τη διάρκεια της εν λόγω εργασίας, θα περιγραφούν αναλυτικά οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου τόσο σε θεωρητικό όσο και πρακτικό επίπεδο, το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο βασίζονται, το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, αλλά επίσης θα διεξαχθεί σχετική έρευνα σε επαγγελματίες της φορολογικής διοίκησης για παρουσίαση και ανάλυση σχετικών αποτελεσμάτων και παρατηρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η φορολογική διοίκηση είναι αυτό της φοροδιαφυγής, ενός φαινομένου που εντείνεται με το πέρασμα του χρόνου (Βασαρδάνη Μ., 2011) και φαίνεται να αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της μετρήσιμης οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα μας (diaNEOsis, 2016). Στόχος του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι η παρουσίαση του φαινομένου αυτού τόσο στη χώρα μας όσο και παγκοσμίως, η περιγραφή των αιτιών και παραγόντων του, αλλά και πρόταση μεθόδων αντιμετώπισής του.

3.2 Έννοια και χαρακτηριστικά της φοροδιαφυγής

Είναι γνωστό πως στόχος της φορολογικής διοίκησης είναι η εφαρμογή μέτρων για την δημοσιονομική εξυγίανση της οικονομίας της χώρας μας, κάτι που ματαιώνεται λόγω του φαινομένου της φοροδιαφυγής (Βασαρδάνη Μ., 2011). Ως φοροδιαφυγή ορίζεται η ηθελημένη απόκρυψη φορολογητέας ύλης (τόσο φορολογητέου εισοδήματος όσο και άλλων φορολογικών αντικειμένων) από τις αρμόδιες κρατικές αρχές, με σκοπό παρανόμως τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και κατ' επέκταση τη μη καταβολή βεβαιωμένων φόρων εισοδήματος στα ταμεία του κράτους.

Σύμφωνα με τον Ν.4174/2013 (άρθρο 66) έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος, προκειμένου να μην αποδώσει στο κράτος τον φόρο που του αναλογεί (φόρος εισοδήματος, ΕΝΦΙΑ, ΕΦΑ, Φ.Π.Α, τέλη ή εισφορές κ.ά.) προβαίνει σε απόκρυψη φορολογητέων εισοδημάτων ή φορολογικών αντικειμένων, ή αποδίδει ανακριβώς μέρος του φόρου που οφείλει στην φορολογική διοίκηση. Φοροδιαφυγή, από την άλλη, θεωρείται η έκδοση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων, όπως επίσης και η αποδοχή αυτών. Μάλιστα, στον όρο της φοροδιαφυγής ανήκει το λαθρεμπόριο, καθώς είναι πράξη που πραγματοποιείται χωρίς την άδεια των τελωνειακών αρχών, και χωρίς την οικονομική τακτοποίηση δασμών και φόρων σχετικών με αυτή την ενέργεια (Ν. 2960/2001, αρ. 155). Όλες οι παραπάνω παράνομες πράξεις ενέχουν κυρώσεις, που

ξεκινούν από την επιβολή προστίμων και μπορούν να φτάσουν μέχρι την ποινή φυλάκισης (N.4174/2013, αρ. 66).

Εκτός των κυρώσεων που επιβάλλονται σε όσους χρησιμοποιούν τέτοιες πρακτικές, έμμεσες κυρώσεις δέχονται και οι υπόλοιποι πολίτες της κοινωνίας αλλά και η ίδια η οικονομία. Πιο ειδικά, η φοροδιαφυγή περιορίζει την αναδιανεμητική λειτουργία της προοδευτικής φορολογίας από τα πλουσιότερα προς τα φτωχότερα κοινωνικά στρώματα. Δηλαδή, τα νοικοκυριά που δεν εφαρμόζουν τέτοιου είδους πρακτικές βιώνουν αυξημένα φορολογικά βάρη, κάτι που τους καθιστά αδικημένους μεταξύ πολιτών με παρόμοια ή υψηλότερα εισοδήματα. Από την άλλη, αποδέκτης των τακτικών αυτών είναι η ίδια η οικονομία, που λόγω της φοροδιαφυγής αυξάνεται η δανειακή ανάγκη για την τακτοποίηση των υποχρεώσεών της, με αποτέλεσμα τη μείωση των δημόσιων πόρων που έχουν ως στόχο την απρόσκοπτη διάθεση δημοσίων αγαθών στους πολίτες. Είναι σαφές πως όλα αυτά προκαλούν βαρύτατες επιπτώσεις στο κοινωνικό κράτος, εντείνουν τις κοινωνικές ανισότητες και δημιουργούν μακροχρόνια προβλήματα στο νόμο της προσφοράς και της ζήτησης (Βασαρδάνη Μ., 2011).

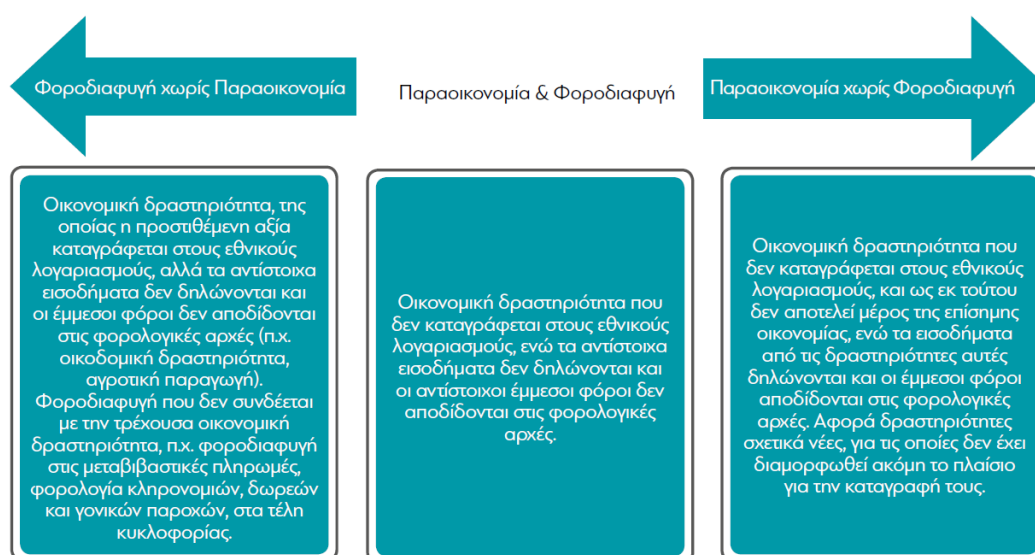
3.3 Σύγκριση φοροδιαφυγής με παρεμφερείς έννοιες

Πολλές είναι οι φορές που η έννοια της φοροδιαφυγής τείνει να συγχέεται με αυτές της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας, λανθασμένα φυσικά καθώς είναι έννοιες που διαφέρουν τόσο εννοιολογικά όσο και πρακτικά. Ειδικότερα, ως φοροαποφυγή χαρακτηρίζεται η νόμιμη διαδικασία αποφυγής πληρωμής φόρου, που προκύπτει μέσω καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών σύμφωνα πάντα με την ισχύουσα νομοθεσία και φορολογική πρακτική (Βασαρδάνη Μ., 2011 & N.4174/2013, αρ. 38). Όπως πολύ εύστοχα αναφέρεται στη βιβλιογραφία, η πρακτική της φοροαποφυγής εκμεταλλεύεται νομοθετικά κενά για την επίτευξη του στόχου της και δεν παραβαίνει τον ίδιο τον νόμο (dieNEOsis, 2016).

Από την άλλη, παραοικονομία ορίζεται το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας που ενώ θα έπρεπε να αποτυπώνεται στους εθνικούς λογαριασμούς, αυτό δεν υφίσταται. Δηλαδή, στην έννοια της παραοικονομίας συναντάμε τόσο νόμιμες (μη δήλωση μέρους εργασίας σε νόμιμες δραστηριότητες) αλλά και μη

νόμιμες δραστηριότητας (παράνομη/μαύρη αγορά, λαθρεμπόριο) των ατόμων με σκοπό την αποφυγή απόδοσης φόρου. Η φοροδιαφυγή, όπως φαίνεται από τα παραπάνω, δεν ταυτίζεται σε όλες τις περιπτώσεις με την παραοικονομία, αν και σύμφωνα με την Βασαρδάνη Μ. (2011) μέρος της φοροδιαφυγής συνδέεται με τη δεύτερη.

Σχήμα 3.1: Διάκριση Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας (Προσαρμοσμένο από Βασαρδάνη Μ. (Ιούνιος 2011), Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια ΓενικήΕπισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος.)

Είναι αρκετά σαφές από όσα αναφέρθηκαν, πως η μέτρηση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι μια αρκετά δύσκολη διαδικασία κάτι που προκύπτει από τη σύνθετη φύση της ίδιας της έννοιας, από τις ποικίλες μορφές που μπορεί να λάβει στην οικονομία, αλλά επίσης και από τα θεμέλια του φορολογικού συστήματος (άμεση/έμμεση φορολογία, είδη φόρου και επαγγελματικές ομάδες κ.ά.). Συνεπώς, η μέτρησή της, λόγω των δυσχερειών που αναφέρθηκαν, γίνεται με τη χρήση διαφόρων αργιστιοι παραδοχών, αφού η χρήση συμβατικών μεθόδων δεν είναι εφικτό να καλύψει όλες τις δραστηριότητες, νόμιμες και μη, καθώς οι δεύτερες ποικίλουν τόσο σε μορφή όσο και σε χαρακτηριστικά (dieNEOsis, 2016).

3.4 Αιτίες και παράγοντες φοροδιαφυγής

Οι αιτίες που συντελούν στην εμφάνιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι κοινές σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς το φαινόμενο αυτό δεν ταλανίζει μονάχα τη χώρα μας. Είναι επίσης πρόδηλο πως από την μεγάλη κρίση του 2009 και έπειτα, η ανάγκη του ατόμου για μεγαλύτερο εισόδημα έχει ενταθεί, συνεπώς η απόκρυψη αυτού αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους που οδηγούν σε τέτοιες τακτικές. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πως οι συνισταμένες που οδηγούν τους πολίτες στην φοροδιαφυγή χωρίζονται σε δυο κατηγορίες: i) στη προσωπική συμπεριφορά του ατόμου - ψυχολογική πλευρά και ii) στη συμπεριφορά του ατόμου που οδηγείται σε τέτοιες πρακτικές λόγω των κυβερνητικών αποφάσεων και διατάξεων.

Οι σημαντικότερες αιτίες που οδηγούν σε φοροδιαφυγή παρατίθενται στη συνέχεια:

- ◆ Πολυνομία - Πολυπλοκότητα φορολογικού συστήματος

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ η δομή του φορολογικού συστήματος της χώρας μας αποτελεί πολύπλοκο αντικείμενο παρακολούθησης, ακόμη και επαγγελματιών του χώρου. Συνεπώς, μια από τις σημαντικότερες αιτίες που τα άτομα καταφεύγουν στη φοροδιαφυγή αποτελεί η συνεχής εμφάνιση νέων νομοθετημάτων και τροποποιήσεις παλαιότερων, κάτι που κάθε άλλο παρά βοηθητικό είναι για τους πολίτες. Κάτι τέτοιο δημιουργεί σύγχυση στην κοινωνία με αποτέλεσμα την παρερμηνεία των νομοθετημάτων αυτών και των επικείμενων διατάξεων. Σύμφωνα με την ετήσια τακτική γενική συνέλευση της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών που πραγματοποιήθηκε το 2015, από το 1975 μέχρι και το 2015 είχαν ψηφιστεί 250 φορολογικά νομοθετήματα και τροπολογίες μαζί με άλλους 3.450 νόμους και 115.000 υπουργικές αποφάσεις (dieNEOsis, 2016). Είναι προφανές από όσα αναφέρθηκαν, πως ο φορολογούμενος δεν έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί, και κατά συνέπεια να εφαρμόζει, τη συνεχή εξέλιξη των διαφόρων νομοθετημάτων που τον αφορούν, με αποτέλεσμα να οδηγείται σε ηθελημένες ή μη παρερμηνείες του νόμου.

- ◆ Συνεχόμενη αύξηση φορολογικού βάρους

Μια ακόμη σημαντική αιτία που οδηγεί τους φορολογούμενους σε φοροδιαφυγή, αποτελεί η συνεχής αύξηση των φορολογικών υποχρεώσεων. Πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί δημοσίευση του ΟΟΣΑ, πως κατά το 2014 το φορολογικό βάρος στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 1,5 ποσοστιαίες μονάδες, και ειδικότερα από 34,4% σε 35,9%. Ενώ ο μέσος όρος του φορολογικού βάρους των υπόλοιπων κρατών του ΟΟΣΑ ανήλθε σε 34,4% (OECD Revenue Statistics, 2015). Συνεπώς, οι φορολογούμενοι προσπαθούν να αποκρύψουν φορολογητέα ύλη από τη φορολογική διοίκηση με σκοπό την ελάφρυνση της φορολογικής τους επιβάρυνσης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός πως αρκετοί Έλληνες πολίτες ιδρύουν εταιρείες στο εξωτερικό, και ειδικότερα στους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους (Βουλγαρία, Κύπρος κ.α.), με σκοπό την ευνοϊκότερη φορολογική επιβάρυνση λόγω χαμηλής φορολογικής κλίμακας συγκριτικά με τα δεδομένα της Ελλάδας (dieNEOsis, 2016). Κάτι τέτοιο θα έπρεπε να δείχνει στους ιθύνοντες της φορολογικής διοίκησης, πως μεγάλο μέρος των κερδών που λαμβάνουν οι πολίτες της χώρας προέρχονται από το εξωτερικό ενώ θα μπορούσαν να προέρχονται από το εσωτερικό αυτής και να φορολογούνται επίσης σε αυτή.

- ◆ Μη ύπαρξη πολιτικής βούλησης

Ένας ακόμη παράγοντας, που δεν αφορά μόνο το φαινόμενο της φοροδιαφυγής αλλά αποτελεί ένα γενικότερο αγκάθι της χώρα μας, είναι η πολιτική αστάθεια που υφίσταται τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, κάθε κυβέρνηση έχει στο κυβερνητικό της πρόγραμμα ως στόχο την πάταξη της φοροδιαφυγής, κάτι που όμως δεν είναι εφικτό να επιτευχθεί τόσο λόγω της συνεχούς αλλαγής κυβερνήσεων, όσο και του φαινομένου μη συνέχισης της πολιτικής που ακολουθούν οι επόμενες κυβερνήσεις (dieNEOsis, 2016). Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα οι φορολογούμενοι να μην έχουν ξεκάθαρη εικόνα του πολιτικού χάρτη της χώρας. Έτσι, άρρηκτα συνδέεται η αιτία αυτή με την αιτία της πολυνομίας, δημιουργώντας σύγχυση και δυσκολία προσαρμογής των πολιτών στα νέα νομοθετήματα.

- ◆ Διαρθρωτικές αιτίες

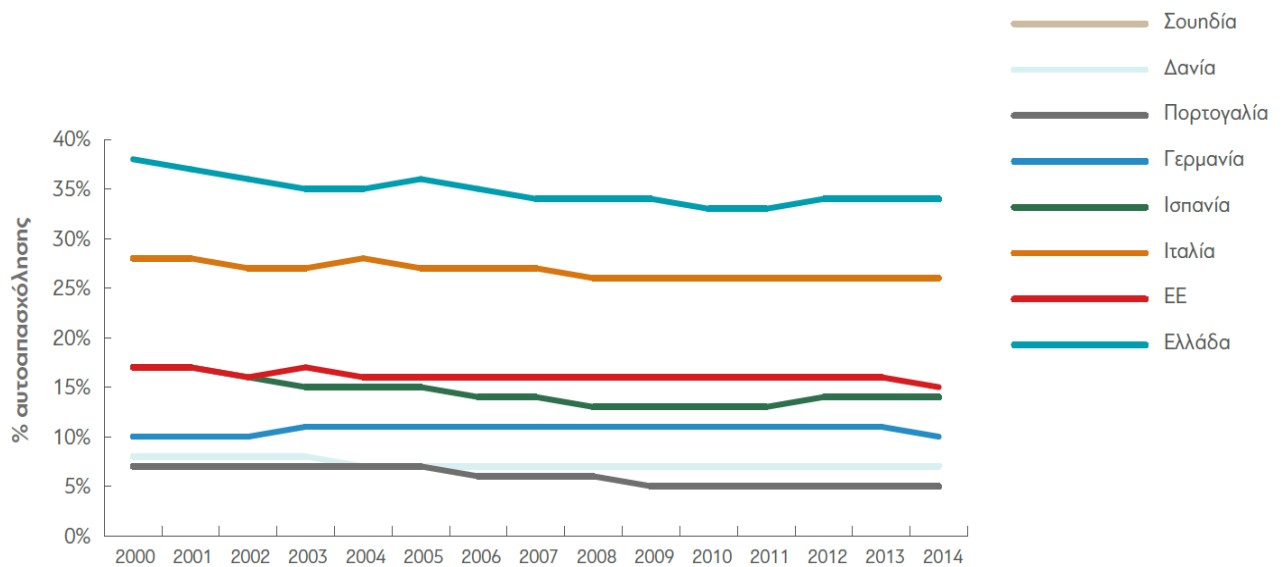
Πολύ σημαντικό ρόλο στο μέγεθος της φοροδιαφυγής που παρουσιάζεται στη χώρα μας, παίζει η εμφάνιση εξαιρετικά υψηλών ποσοστών αυτοαπασχόλησης στη δομή αυτής (dieNEOsis, 2016). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι το ποσοστό αυτοαπασχόλησης (ή πολύ μικρών επιχειρήσεων) στη χώρα μας συγκριτικά με τον μέσο όρο που εμφανίζεται στην υπόλοιπη Ευρώπη, με έτος αναφοράς το 2014, υπολογίζεται στο διπλάσιο. Σημειώνεται επίσης, πως το ποσοστό αυτοαπασχολούμενων σε πολύ μικρές επιχειρήσεις (0-9 άτομα προσωπικό) στην Ελλάδα φτάνει το 59%, ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη ανέρχεται μόλις στο μισό αυτού, δηλαδή στο 29%.

Ένας σημαντικός παράγοντας των ανωτέρω είναι η προσφορά εργασίας μελών της οικογενείας του επιχειρηματία, κάτι που διευκολύνει την επιχείρηση από την υποχρέωση καταβολής εργοδοτικών εισφορών (IOBE, 2012).

Είναι κατανοητό πως όλα τα παραπάνω είναι απόρροια διευκολύνσεων που προσέφερε η πολιτεία με σκοπό την ανάπτυξη μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Η διάρθρωση αυτή δημιουργεί σημαντικό πρόβλημα στη φορολογική αρχή να προβεί σε όποιο έλεγχο, καθώς είναι εξαιρετικά δύσκολος ο έλεγχος της φορολογητέας ύλης, ενώ καθιστά εύκολη υπόθεση για τους αυτοαπασχολούμενους την απόκρυψη εισοδημάτων από τη δημόσια αρχή (dieNEOsis, 2016).

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από τους Buehn A. και Schneider F. (2016), υποστηρίζεται πως η αυτοαπασχόληση στην Ελλάδα αποτελεί περίπου το 1/3 του μεγέθους της παραοικονομίας, συγκριτικά με τους υπόλοιπους παράγοντες αυτής. Όμως, παρά τα εμφανή σημάδια της αυτοαπασχόλησης, δεν έχει εξαχθεί ακριβές και ξεκάθαρο συμπέρασμα πως αυτή σχετίζεται πλήρως με το φαινόμενο της παραοικονομίας (dieNEOsis, 2016).

Σχήμα 3.2: Ποσοστό Αυτοαπασχόλησης ως Προς το Σύνολο των Απασχολουμένων στην Οικονομία (AMECO Database)

◆ Πολιτισμικές αιτίες (Φορολογική κουλτούρα)

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τη πορεία της ζωής ενός ανθρώπου είναι η ψυχολογική του κατάσταση, και ο τρόπος που αντιμετωπίζει τα γεγονότα που προκύπτουν. Κατ' αυτό τον τρόπο λειτουργεί και η αντιμετώπιση των διαφορών και συνεχόμενων αλλαγών που υφίσταντο στη φορολογική διάρθρωση της χώρας μας.

Πιο συγκεκριμένα, έχει παρατηρηθεί πως για την περίπτωση της Ελλάδας οι υψηλοί συντελεστές φορολογίας εισοδήματος σε συνάρτηση με τα χαμηλά ποσοστά επιδομάτων που δίνονται στους πολίτες, οδηγούν στην φοροδιαφυγή και στο φαινόμενο της παραοικονομίας. Ένας ακόμη παράγοντας που συμβάλλει στα ανωτέρω, είναι οι όλο και πιο αυστηροί νόμοι που επιβάλλονται. Κατά συνέπεια, τελείως διαφορετική θα ήταν η κατάσταση στην περίπτωση που υπήρχε μια αρνητική σχέση μεταξύ της ηθικής των πολιτών περί της φορολογίας (ηθική φορολογίας) με τα ποσοστά φοροδιαφυγής και παραοικονομίας, τα ποσοστά αυτά να μειώνονται όταν η ηθική των πολιτών εντείνεται (Schneider, 2015). Παλαιότερη μελέτη δείχνει, πως σε οικονομίες που επικρατούν σταθερά χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές με υψηλά ποσοστά δημοσίων εσόδων, παρατηρούνται σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά παραοικονομίας και φοροδιαφυγής (Schneider, 2012). Συμπέρασμα όμως όλων αυτών των μελετών, αποτελεί το αίσθημα των φορολογουμένων αναφορικά με την αποδοτικότητα του κράτους και την εμπιστοσύνη που απορρέει από αυτό.

Έτσι, ένα ορθολογικά δομημένο κράτος, με διαφάνεια και αποδοτικότητα προδιαθέτει ευνοϊκά τους πολίτες του στην ηθική φορολογίας, στην καταβολή φόρων λόγω πεποίθησης και όχι λόγω φόβου για την τιμωρία, με τελικό σκοπό την παρακίνηση προς τη γενικότερη διαφάνεια και την απομάκρυνση τόσο από τη φοροδιαφυγή όσο και από τον γενικότερο κόσμο της παραοικονομίας (dieNEOsis, 2016).

3.5 Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα

Είναι κατανοητό από όσα αναφέρθηκαν πως η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης με τα υψηλότερα ποσοστά τόσο φοροδιαφυγής όσο και παραοικονομίας. Μάλιστα αναφέρεται πως αν εισπράττονταν ο ΦΠΑ, ο φόρος εισοδήματος και οι ασφαλιστικές εισφορές, το ίδιο αποτελεσματικά με τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, τα φορολογικά έσοδα της χώρας θα αυξάνονται περίπου κατά 5% επί του ποσοστού του ΑΕΠ (OECD, 2011). Από την προηγούμενη φράση, επισημαίνονται οι τομείς του κράτους που εμφανίζεται κατά κύριο λόγο το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, δηλαδή στον τομέα του ΦΠΑ, των ασφαλιστικών εισφορών και του φόρου εισοδήματος (Βασαρδάνη Μ., 2011).

Όπως αναφέρθηκε, η Ελλάδα ενέχει υψηλή θέση εμφάνισης φαινομένων φοροδιαφυγής κάτι που φαίνεται από το γεγονός πως είναι ένα από τα κράτη - μέλη της Ευρώπης που εμφανίζει μεγάλα ποσοστά αδυναμίας είσπραξης του ΦΠΑ (VAT Gap). Ουσιαστικά, το έλλειμα ΦΠΑ αποτελεί έναν δείκτη της αποτελεσματικότητας εφαρμογής του ισχύοντος καθεστώτος ΦΠΑ της χώρας, και ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των πραγματοποιηθέντων με το ισχύον φορολογικό καθεστώς εσόδων ΦΠΑ και της θεωρητικής συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης του νομοθετικά ισχύοντος ΦΠΑ (dieNEOsis, 2016).

Σύμφωνα με δημοσιεύσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2015) τα ποσοστά φανερώνουν πως όλα τα παραπάνω είναι η πραγματικότητα. Κατά τη χρονιά 2012 η Ελλάδα είχε ποσοστό ελλείματος ΦΠΑ της τάξεως του 33,4%, γεγονός που την κατέταξε στην πέμπτη θέση με το υψηλότερο VAT Gap στην Ευρώπη. Ενώ για το 2013 το έλλειμά της αυξήθηκε, ανεβάζοντάς την στην τέταρτη θέση. Χαρακτηριστικά, το μεγαλύτερο ποσοστό σημειώθηκε κατά το έτος 2011 που άγγιξε

το 38% με απώλεια εσόδων της τάξεως του €9,2 δις. (Ibid, p.p 36). Μάλιστα, σύμφωνα με την Βασαρδάνη Μ. (2011), κατά το έτος 2009 από το βεβαιωμένο ποσό ΦΠΑ που ανήλθε στα 7 δισεκ. εισπράχθηκαν τα 588 εκατ., δηλαδή το 8%. Είναι σαφές πως για κάτι τέτοιο δεν ευθύνονται μόνο οι επιχειρηματίες και όσοι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, αλλά το σύνολο των ενεργών πολιτών.

Ένας φόρος που έχει εμφανίσει αισθητή μείωση είναι αυτός της μεταβίβασης ακινήτων (ΦΜΑ). Συνεπώς, η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την επιβολή υψηλού ΕΝΦΙΑ, προκάλεσαν την μείωση των κρατικών εσόδων που προέκυπταν από τον ΦΜΑ με αποτέλεσμα την κατάρρευση της συγκεκριμένης αγοράς (dieNEOsis, 2016).

Εκτός των επιβαρύνσεων ανά τομέα φόρου, σημαντική είναι η διάκριση της φορολογικής επιβάρυνσης ανά κατηγορία φυσικών προσώπων, και ειδικότερα μεταξύ των μισθωτών / συνταξιούχων και αυτοαπασχολούμενων. Κατά το 2009 από το σύνολο της φορολογικής επιβάρυνσης, το 52,59% επιβάρυνε τους μισθωτούς και συνταξιούχους, τα νομικά πρόσωπα επιβάρυνε το 30,79%, ενώ το υπόλοιπο κατανεμήθηκε στα λοιπά φυσικά πρόσωπα (Βασαρδάνη Μ., 2011). Μάλιστα, έρευνα έδειξε πως το ποσοστό αυτοαπασχολούμενων που αποκρύπτει φορολογητέα ύλη ανέρχεται περίπου στο 58%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό από τη μεριά των μισθωτών ανέρχεται στο 0,5% - 1%, κάτι που φανερώνει πως είναι πολύ δυσκολότερη η απόκρυψη φορολογητέας ύλης από τη συγκεκριμένη μερίδα πολιτών (Matsaganis M. and Flevotomou M., 2010).

Οι αυτοαπασχολούμενοι πολίτες στη χώρα μας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, εμφανίζονται σε ποσοστά διπλάσια του ευρωπαϊκού μέσου όρου, συνεπώς είναι σχεδόν αυτονόητο πως η μερίδα αυτή πολιτών θα συμβάλει πολύ πιο έντονα στην διαιώνιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής (dieNEOsis, 2016). Κατά το 2011 το εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων στην Ελλάδα αποτελούσε το 26% του συνόλου του εισοδήματος των φυσικών προσώπων, ενώ το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων αποτελούσε το 33%, κάτι που αποτελεί ένδειξη ύπαρξης φοροδιαφυγής στην συγκεκριμένη οικονομία. Μάλιστα, κατά το 2010 το μη δηλωθέν εισόδημα από μη μισθωτή εργασία ανήλθε στα €50 δις., δηλαδή 20% επί του ποσοστού του ΑΕΠ για το συγκεκριμένο έτος. Τα μεγαλύτερα ποσοστά φοροδιαφυγής εντοπίζονται στα επαγγέλματα που η μη έκδοση του εκάστοτε φορολογικού παραστατικού δεν γίνεται άμεσα αντιληπτή, και ειδικότερα τέτοια επαγγέλματα ανήκουν στον ιατρικό κλάδο,

στον κατασκευαστικό, στον εκπαιδευτικό, στο κλάδο παροχής λογιστικών – χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, στο κλάδο παροχής νομικών υπηρεσιών και στον αγροτικό κλάδο (dieNEOsis, 2016).

Από την άλλη πλευρά έχουμε τους μισθωτούς, που όπως φαίνεται σηκώνουν τα μεγαλύτερα φορολογικά βάρη, ενώ το ποσοστό απόκρυψης φορολογητέας ύλης ανέρχεται περίπου στο 1%. Κάτι τέτοιο είναι φυσικό αν λάβουμε υπόψη πως οι αποδοχές των μισθωτών δηλώνονται απευθείας από τους εργοδότες, κάτι που δεν αφήνει περιθώριο απόκρυψης από τον εργαζόμενο. Αυτό καθιστά το έργο της φορολογικής αρχής πολύ απλό και τον έλεγχο που αυτή ασκεί, σχεδόν αυτόματο. Όμως, όλα αυτά εγείρουν ερωτήματα αναφορικά με το πόσο πραγματική είναι αυτή η εικόνα, και σε τι ποσοστό αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Μια λογική εξήγηση αυτού, αποτελεί η αμοιβαία συμφωνία μεταξύ εργαζομένου και εργοδότη για δήλωση μικρότερου ποσού αποδοχών. Αυτό φανερά συμφέρει τόσο τον εργαζόμενο που φορολογείται για μικρότερο ποσό από το πραγματικό, αλλά και τον εργοδότη που αποφεύγει την καταβολή του συνόλου των εργοδοτικών εισφορών που θα υποχρεούνταν να καταβάλλει σε αντίθετη περίπτωση (Matsaganis M., 2011). Σύμφωνα με αποτελέσματα ελέγχων που πραγματοποίησε το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας κατά το 2010 σε 22.000 ιδιωτικές επιχειρήσεις, το 25% των εργαζομένων δεν είχε δηλωθεί, ενώ σε αντίστοιχο έλεγχο του 2011 τα περιστατικά αδήλωτης εργασίας έφταναν το 30%. Από όλα τα παραπάνω γίνεται σαφές πως η φοροδιαφυγή στην μερίδα της μισθωτής εργασίας είναι εξαιρετικά δύσκολο να εντοπιστεί (πιο εύκολο μέσω της εισφοροδιαφυγής), όμως όχι ακατόρθωτο αφού ο εντοπισμός εισφοροδιαφυγής σχεδόν απόλυτα καταλήγει στην εύρεση περίπτωσης φοροδιαφυγής (dieNEOsis, 2016).

Μια ακόμη κατηγορία φυσικών προσώπων που φοροδιαφεύγουν και αξίζει να γίνει λόγος, είναι αυτή των φυσικών προσώπων με υψηλά εισοδήματα. Γενικά υπάρχει η αντίληψη πως η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών συμμορφώνεται πιο εύκολα συγκριτικά με τους υπολοίπους. Όμως, ο ΟΟΣΑ αναφέρει πως σε αυτή τη μερίδα πολιτών παρατηρείται έντονα το μοντέλο της φοροαποφυγής μέσω διαφόρων μεθόδων, όπως η ίδρυση εταιρειών χωρίς υπόσταση (shell corporations), ίδρυση εξωχώριων εταιρειών (offshore), trusts και διαφόρων άλλων τέτοιου είδους νομικών οντοτήτων (Zucman G., 2012). Κάτι τέτοιο, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, είναι εξαιρετικά σοβαρό και προκαλεί προβλήματα στις περισσότερες οικονομίες, αφού τα έσοδα της εκάστοτε επιχείρησης φορολογούνται σε φορολογικούς παραδείσους (το 8% των

φορολογουμένων παγκοσμίως διατηρεί τη περιουσία του σε φορολογικούς παραδείσους) με αποτέλεσμα να δημιουργείται έλλειμμα παγκοσμίως μέσω αυτής της τακτικής (Langenmayr D., 2015). Στη χώρα μας έντονα εμφανίζεται το φαινόμενο φοροαποφυγής στα ακίνητα που ανήκουν σε εξωχώριες εταιρείες, αλλά και η μεταβολή της φορολογικής κατοικίας πολιτών σε άλλες χώρες με ευνοϊκότερους φορολογικούς συντελεστές (Βουλγαρία κ.ά.).

Τελευταία κατηγορία που εξετάζεται για το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, είναι αυτή των νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων. Στη συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων, παρατηρείται συνήθως η προσπάθεια των διοικούντων για μείωση τόσο του φόρου εισοδήματος όσο και του ΦΠΑ που καλούνται να καταβάλουν. Η πιο συνηθισμένη πρακτική για την επίτευξη του ανωτέρω, είναι η έκδοση εικονικών τιμολογίων μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν κοινό στόχο, κάτι που καθιστά των έλεγχο αυτών των οντοτήτων δύσκολη υπόθεση. Μια ακόμη συχνή μορφή φοροδιαφυγής είναι μέσω των ενδοκοινοτικών συναλλαγών αλλά και της ίδρυσης εταιρειών χωρίς υπόσταση (shell corporations), που αποτέλεσμα τους είναι η διενέργεια εικονικών συναλλαγών με στόχο τη διαμόρφωση του φορολογικού αποτελέσματος σύμφωνα με τις επιθυμίες της διοίκησης (dieNEOsis, 2016). Τέλος, ευνοϊκός χώρος μεγάλων επιχειρήσεων για πραγματοποίηση ενεργειών με στόχο τη φοροαποφυγή είναι αυτός των ενδοομιλικών συναλλαγών, αφού περίπου το 60% του παγκόσμιου εμπορίου πραγματοποιείται στα πλαίσια αυτού του είδους συναλλαγών (Global Witness, Tax Justice Network, Christian Aid, Global Financial Integrity, 2009). Όμως, είναι εύλογο πως κάτι τέτοιο ενεργοποιεί αυτόματα τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και δυσχεραίνει την ομαλή διενέργεια τέτοιου είδους πρακτικών.

Συμπερασματικά, είναι εμφανές πως σε όλες τις εκφάνσεις της οικονομίας υφίσταται είτε φοροδιαφυγή είτε φοροαποφυγή, με κάποιες όμως επαγγελματικές κατηγορίες να συμμετέχουν εντονότερα σε όλο αυτό. Συγκεκριμένα, εντονότερα εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό σε άτομα που δραστηριοποιούνται ως αυτοαπασχολούμενοι, ενώ σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζει η οικογενειακή κατάσταση των φορολογουμένων. Τέλος, σύμφωνα με τον Christian C.W. (1994) έντονα εμφανίζεται το υπό εξέταση φαινόμενο στα δυο ακραία οικονομικά στρώματα, στους πλέον πλούσιους και στους πλέον φτωχούς (δημιουργώντας μια καμπύλη σχήματος U).

3.6 Προτάσεις αντιμετώπισης φοροδιαφυγής

Ως φυσικό επακόλουθο όλης της προηγούμενης καταγραφής, αναφορικά με τη φύση, τις μορφές, τις αιτίες και τους παράγοντες της φοροδιαφυγής, έρχεται η παρουσίαση διαφόρων πολιτικών και μεθόδων αντιμετώπισης του εν λόγω φαινομένου.

Είναι φανερό πως το πρόβλημα του φαινομένου της φοροδιαφυγής (και όλων των συναφών εννοιών) είναι χρόνιο και εκτεταμένο στον ελλαδικό χώρο, κάτι που υπογραμμίζεται έντονα από διεθνείς οργανισμούς. Όμως για να μπορέσει να δοθεί μια λύση σε αυτό, είναι αυτονόητο πως απαιτούνται διεθνείς πρακτικές και συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών, αφού δεν είναι πρόβλημα μόνο της χώρα μας (dieNEOsis, 2016& Βασαρδάνη Μ., 2011).

Γενικότερα, δράσεις διενεργούνται τόσο σε παγκόσμιο όσο και ευρωπαϊκό επίπεδο, με σκοπό την πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής και των υπόλοιπων εκφάνσεων αυτού. Ειδικότερα, στην Ευρώπη σύμφωνα με ανακοίνωση του 2016 έχουν ληφθεί μέτρα με στόχο την ομοιόμορφη αντιμετώπιση των διαφόρων νόμιμων και μη πρακτικών που προκύπτουν μέσω του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού που υφίσταται σε ολόκληρη την ΕΕ. Αντίστοιχα, με πρωτοβουλία των κρατών μελών του ΟΟΣΑ, από το 2011 διενεργούνταν δράσεις αναφορικά με τη δράση “Διάβρωση της Φορολογικής Βάσης και τη Μεταφορά Κερδών”, οι οποίες στη συνέχεια εγκρίθηκαν από τη Σύνοδο Υπουργών Οικονομικών G20 ως μέσα πρόληψης της φοροδιαφυγής αλλά και εξάλειψης της διπλής φορολόγησης. Οι συγκεκριμένες δράσεις έδωσαν εντελώς διαφορετική ροπή στο φορολογικό σύστημα, και υιοθετήθηκαν σε μελλοντικούς ελέγχους με στόχο την επίτευξη του μέγιστου επιπέδου διαφάνειας (dieNEOsis, 2016).

Ακόμη και στο ελληνικό φορολογικό και νομοθετικό σύστημα, εντοπίζουμε την εμφάνιση οδηγιών και μεθόδων με στόχο την πάταξη του φαινομένου που εξετάζουμε. Τόσο στον Ν.4174/2013 αρ. 38 όσο και στο Ν.4172/2013 αρ. 66, γίνεται ειδική μνεία στους τρόπους μέσω των οποίων μπορεί να καταστεί αποδοτικότερος ο φορολογικός έλεγχος αλλά και τρόποι αντιμετώπισης μορφών καταχρήσεων του όποιου

νομοθετικού ή φορολογικού “κενού” είναι εφικτό να αποτελέσει ευνοϊκό έδαφος εκμετάλλευσης (N.4174/2013 & N.4172/2013).

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, και όλα όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, οι ενότητες στις οποίες πρέπει να εστιάσει η φορολογική διοίκηση για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους φαινομένων είναι τρεις. Επιγραμματικά αυτές είναι: (α) αλλαγή της φορολογικής νοοτροπίας και του συστήματος κινήτρων για φορολογική συνέπεια και συμμόρφωση, (β) αναδιάρθρωση και κινητοποίηση της φορολογικής διοίκησης και (γ) απλοποίηση της νομοθεσίας και εξορθολογισμό του ρυθμιστικού πλαισίου (Βασαρδάνη Μ., 2011).

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται παγκοσμίως τόσο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής αλλά όσο και για τον εντοπισμό αυτής είναι ποικίλες και διαφέρουν ανά οικονομία. Ενδεικτικά κάποιες τέτοιες μέθοδοι είναι, οι πολυμερείς έλεγχοι όπως φαίνεται έχουν υψηλά ποσοστά θετικών αποτελεσμάτων, και στην άμεση αλλά και στην έμμεση φορολογία. Επίσης, σε πολλές οικονομίες έχουν θεσπιστεί κανόνες ανταλλαγής πληροφοριών που αφορούν τραπεζικούς λογαριασμούς φυσικών προσώπων σε αλλοδαπές τράπεζες. Η προηγούμενη μέθοδος έδειξε με ταχύτατους ρυθμούς θετικά αποτελέσματα στην διενέργεια ελέγχων στις ΗΠΑ, και έτσι υιοθετήθηκε άμεσα από την Ευρώπη, και κατ’ επέκταση από τη χώρα μας με άμεση εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου (N.4378/2016 και N.4428/2016). Τέλος, η Ευρώπη από το 2013 εφαρμόζει ενεργά δράσεις με σκοπό την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου όλων των ειδών, με πρωταρχικό κίνητρο τη μείωση των υφιστάμενων “κινήτρων” λαθρεμπορίας (dieNEOsis, 2016).

Αυτό που πρέπει να γίνει αντιληπτό τόσο από τους ιθύνοντες φορολογικής διοίκησης όσο και από τους πολίτες, είναι πως ο σημαντικότερος παράγοντας για την πάταξη του φαινομένου της φοροδιαφυγής δεν είναι μόνο ο συνεχής, εξαντλητικός και εξονυχιστικός έλεγχος. Η εκπαίδευση των πολιτών στην ηθική φορολογική συνείδηση ώστε να μην νιώθουν πως επιβάλλονται συνεχώς φόροι και υποχρεώσεις, αλλά πως η υποχρέωση αυτή απορρέει από τον ορθό τρόπο λειτουργίας του συστήματος της οικονομίας, αποτελεί τη λύση που θα οδηγήσει την οικονομία αλλά και την κοινωνία μας στην εξέλιξη και ανάπτυξη (dieNEOsis, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

4.1 Έννοια, σκοπός και επιλογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι κατανοητό πως η φορολογική διοίκηση έχει συγκεκριμένες μεθόδους για την αναζήτηση περιπτώσεων φοροδιαφυγής, και γενικότερα περιπτώσεις απόκρυψης φορολογητέας ύλης. Οι μέθοδοι αυτές περιλαμβάνουν, εκτός των αρκετά πρόσφατων νομοθετικών καινοτομιών στον τομέα του ελεγκτικού έργου, και νέα εργαλεία εύρεσης μη φορολογηθέντος εισοδήματος, τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Ειδικότερα, οι τεχνικές ελέγχου χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τις άμεσες και τις έμμεσες. Οι άμεσες τεχνικές ελέγχου είναι οι συμβατικοί τρόποι ελέγχου, δηλαδή ο έλεγχος των βιβλίων εσόδων - εξόδων μιας επιχείρησης, των λογαριασμών όψεως (ή επαγγελματικών λογαριασμών), και γενικότερα όλων εκείνων των επίσημων εγγράφων που δηλώνουν τα εισοδήματα μιας οντότητας ή ενός φυσικού προσώπου.

Από την άλλη, έχουμε τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, που εφαρμόζονται όταν όλα τα ανωτέρω δεν επιτυγχάνουν τον επιθυμητό στόχο. Όταν τα φορολογικά βιβλία δεν είναι αληθή ή όταν αντικατοπτρίζουν αποτελέσματα διαφορετικά των πραγματικών, εφαρμογή λαμβάνουν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Οι τεχνικές αυτές είναι διεθνώς αναγνωρισμένες και η πρώτη τους εμφάνιση χρονολογείται το 1966, όπου αναφέρθηκαν από τον Duke S. ως μια αρκετά προοδευτική πρόταση αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Εκτός από τη χώρα μας, χρησιμοποιούνται στις περισσότερες αναπτυγμένες οικονομίες σαν εργαλείο πάταξης του φαινομένου της φοροδιαφυγής, σύμφωνα με το νομοθετικό και φορολογικό πλαίσιο που διέπει την κάθε οικονομία (Δαλλιάνης Γ., 2019).

Στόχος της χρησιμοποίησης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δεν είναι άλλος παρά η αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, και γενικότερα της απόκρυψης φορολογητέου εισοδήματος με κάθε τρόπο. Μέσω αυτών των τεχνικών η φορολογική διοίκηση μπορεί τόσο να ανακαλύψει περιπτώσεις απόκρυψης φορολογητέας ύλης, αλλά και να λειτουργήσουν ως μέτρο εκτίμησης του κινδύνου και της ορθότητας των

απαιτήσεων των φορολογουμένων (Biber E., 2010). Μάλιστα, μια ακόμη σημαντική λειτουργία τους που έχει προκύψει μέσω της εφαρμογής τους, είναι πως μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο εκτίμησης και εν συνεχεία, βελτίωσης της δημοσιονομικής πολιτικής μιας οικονομίας (Artavanis N., Morse A. and Tsoutsoura M., 2015).

Σημαντικό ρόλο σε κάθε φορολογικό έλεγχο από τη φορολογική διοίκηση, παίζει η ορθότητα εφαρμογής της κατάλληλης πράξης διορθωτικού προσδιορισμού φόρου, ή ο ορθός συνδυασμός αυτών. Η διαδικασία επιλογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δεν ήταν από την έναρξη της εφαρμογής τους η ίδια. Σύμφωνα με την ΠΟΛ.1050/17.02.2014 είχε οριστεί πως η τεχνική που θα εφαρμοζόταν, θα ήταν αυτή με τα προσφορότερα αποτελέσματα προς το δημόσιο συμφέρον. Όμως, λίγους μήνες αργότερα και μέσω διευκρινήσεων που δόθηκαν από το Υπουργείο Οικονομικών, ορίστηκε πως η έμμεση τεχνική ελέγχου θα επιλέγεται από τον προϊστάμενο της αρμόδιας Δ.Ο.Υ έπειτα αιτιολόγησης, και πάντα από κοινού συμφωνία με τον υποδιευθυντή της Δ.Ο.Υ, τον προϊστάμενο του τμήματος ελέγχου, και τον ελεγκτή που φέρει την εντολή ελέγχου (ΠΟΛ.1094/07.04.2014). Συνεπώς, αυτός είναι ο ενδεδειγμένος τρόπος επιλογής έμμεσης τεχνικής ελέγχου μέχρι και σήμερα.

Ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά στην επιλογή της έμμεσης τεχνικής ελέγχου, είναι εάν ο ελεγχόμενος αποτελεί είτε φυσικό πρόσωπο, είτε φυσικό πρόσωπο ή όποιου άλλου είδους οντότητα που ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα. Για την πρώτη κατηγορία ελέγχου, των φυσικών προσώπων που δεν ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, η επιλογή τεχνικής ελέγχου περιορίζεται στις ακόλουθες τρεις: α) Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου, β) Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου, και γ) Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά. Μέσω των προηγούμενων τεχνικών, η φορολογική διοίκηση αξιολογεί τις διαθέσιμες πληροφορίες, τα στοιχεία και τα δεδομένα εισοδημάτων κάθε φύσεως, αλλά και τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες τόσο για τον ελεγχόμενο όσο και για την/τον σύζυγο και τα προστατευόμενα μέλη (ΠΟΛ.1050/17.02.2014). Όσον αφορά τον έλεγχο φυσικών ή νομικών προσώπων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, οι διαθέσιμες μέθοδοι ελέγχου είναι οι εξής δυο: α) Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών και β) Η μέθοδος σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών. Οι προαναφερθείσες δύο μέθοδοι, βασίζονται στην εξεύρεση αξιόπιστων αναλογιών ή σχέσεων, που θα οδηγήσουν στην έκδοση πράξης διορθωτικού προσδιορισμού φόρου (Α.1008/20.1.2020).

4.2 Πεδίο εφαρμογής έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Είναι σαφές από τα ανωτέρω πως τα πεδία στα οποία εφαρμόζονται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, αλλά και τα πρόσωπα που υπάγονται σε αυτές, ορίζονται αρκετά αναλυτικά από τις νομοθετικές διατάξεις που έχουν προκύψει από την εμφάνιση των τεχνικών αυτών μέχρι και τις μέρες μας.

Σύμφωνα με την ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.2013, αλλά και την πιο πρόσφατη ΠΟΛ.1050/17.02.2014, το πεδίο εφαρμογής και το αντικείμενο των έμμεσων τεχνικών ελέγχου (Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου, Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου, και Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά) που αφορούν φυσικά πρόσωπα ορίζεται ως εξής:

1) οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογουμένων φυσικών προσώπων, που αναφέρονται στο άρθρο 28 του ν.4172/2013, για τα φορολογικά έτη που αρχίζουν από 1/1/2014 και μετά,

2) οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογουμένων φυσικών προσώπων για διαχειριστικές περιόδους που έληξαν πριν την έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του ν.4172/2013 για τις οποίες δεν είχε γίνει έναρξη ελέγχου μέχρι 31/12/2013 (σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 του ν.4174/2013), και συντρέχει μία ή περισσότερες από τις πιο κάτω περιπτώσεις:

- α) υφίσταται αδικαιολόγητος πλουτισμός (περιουσιακά στοιχεία και καταθέσεις),
- β) παρουσιάζονται μεγάλες δαπάνες που δεν δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα εισοδήματα του φορολογούμενου φυσικού προσώπου (ατομικά και οικογενειακά),
- γ) είναι μέλη εταιρειών (οποιασδήποτε μορφής) με ζημιογόνα αποτελέσματα,
- δ) δεν τηρούνται ή δεν επιδεικνύονται τα βιβλία και τα στοιχεία ΚΒΣ/Κ.Φ.Α.Σ.,
- ε) υφίστανται πληροφορίες για παράνομα ή/και αδήλωτα εισοδήματα/αγορές/ δαπάνες (επαγγελματικές, ατομικές, οικογενειακές).

Στις πιο πάνω υποθέσεις περιλαμβάνονται και αυτές για τις οποίες μία ή περισσότερες πηγές εισοδήματος (του φορολογούμενου ή του/της συζύγου) παραμένουν ανέλεγκτες.

Στο πεδίο εφαρμογής των υπόλοιπων έμμεσων τεχνικών ελέγχου (Μέθοδος της αρχής των αναλογιών και Μέθοδος σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών) ανήκουν φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες, που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, και εμφανίζουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- α) τα λογιστικά αρχεία δεν τηρούνται ή οι οικονομικές καταστάσεις δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον νόμο για τα λογιστικά πρότυπα, ή
- β) τα φορολογικά στοιχεία ή τα λοιπά προβλεπόμενα σχετικά δικαιολογητικά δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ή
- γ) τα λογιστικά αρχεία ή φορολογικά στοιχεία δεν προσκομίζονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από σχετική πρόσκληση.

Είναι κατανοητό πως κάθε μια από τις παραπάνω περιπτώσεις συνιστά σοβαρό φορολογικό παράπτωμα, ακόμη και αδίκημα. Η μη τήρηση των λογιστικών βιβλίων ή η μη δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων αποτελεί μια από τις σοβαρότερες παρατυπίες των λογιστικών προτύπων, και υποδεικνύει πρόθεση απόκρυψης οικονομικών στοιχείων αφού ο εκάστοτε έλεγχος δεν δύναται να προχωρήσει στην όποια επαλήθευση. Η δεύτερη περίπτωση, αφορά την μη τήρηση των οδηγιών του Κ.Φ.Δ, ένα εξίσου σοβαρό αδίκημα αφού υφίσταται απόκρυψη φορολογητέας ύλης. Τέλος, η αδυναμία προσκόμισης φορολογικών στοιχείων στη Φορολογική Διοίκηση μπορεί εξίσου να θεωρηθεί ύποπτη, ένα πρόβλημα που γίνεται προσπάθεια να λυθεί μέσω των ηλεκτρονικών βιβλίων, και του συστήματος myData όπου θα υπάρχει άμεση διασύνδεση των λογιστικών βιβλίων των επιχειρήσεων με το σύστημα ελέγχου της ΑΑΔΕ (Α.1138/12-6-2020).

Τα ανωτέρω ορίζονται ρητά στην Α.1008/20.1.2020, και η αναλυτική τους παρουσίαση και επεξήγηση γίνεται στον ν.4172/23.07.2013 (κωδικοποιημένος με τον 4831/2021).

4.3 Ανάλυση και περιεχόμενο έμμεσων τεχνικών ελέγχου

4.3.1 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου φυσικών προσώπων

4.3.1.1 Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου (The Source and Application of Funds Method)

Όπως υποδεικνύεται και από τον τίτλο της ενότητας, η συγκεκριμένη τεχνική αφορά τον έλεγχο φυσικών προσώπων που δεν ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα. Σύμφωνα με την τεχνική ανάλυσης ρευστότητας, αναλύονται όλες οι ταμειακές ροές, και ειδικότερα τα εισοδήματα από όλες τις πιθανές πηγές (φορολογητέα και μη) του φορολογούμενου, σε συνάρτηση με όλες τις γνωστές δαπάνες που το άτομο έχει πραγματοποιήσει κατά την ελεγχόμενη περίοδο (Rettig P.C., 2017). Επίσης, στην ανάλυση αυτή συνυπολογίζονται όλες οι μεταβολές που έχουν λάβει χώρα στα περιουσιακά στοιχεία και στις υποχρεώσεις του ελεγχόμενου. Κεντρικός άξονας της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η σύγκριση των πραγματοποιηθέντων δαπανών με τα δηλωθέντα εισοδήματα. Στην περίπτωση που οι δαπάνες αυτές υπερβαίνουν σε σημαντικό βαθμό τα δηλωθέντα εισοδήματα, υπάρχει η ένδειξη πως δεν έχει δηλωθεί το σύνολο των εισοδημάτων του φυσικού προσώπου και κατά συνέπεια δεν έχει καταβληθεί ο αναλογούν φόρος. Μάλιστα, η μέθοδος αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στις περιπτώσεις που το άτομο ξοδεύει μετρητά τα οποία, έπειτα από έλεγχο, αποδεικνύεται πως δεν προέρχονται από κάποιον γνωστό τραπεζικό λογαριασμό που μπορεί να ελεγχθεί (Rettig P.C., 2017). Από πρακτικής άποψης, για την εφαρμογή της τεχνικής της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου, χρησιμοποιείται ένα ισοζύγιο με δύο βασικές στήλες (παρουσιάζεται στη συνέχεια σχετικός πίνακας). Η πρώτη στήλη ονομάζεται “Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων” ενώ η δεύτερη στήλη “Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων” (ΠΟΛ.1050/17.02.2014).

Αναλύοντας τις παραπάνω στήλες, *πηγές κεφαλαίων/εσόδων* είναι οι διάφοροι τρόποι που μέσα σε κάθε χρήση το άτομο αποκτά εισοδήματα, είτε αυτά προέρχονται από μειώσεις περιουσιακών στοιχείων είτε από αυξήσεις των υποχρεώσεων. Στη

συγκεκριμένη στήλη, σύμφωνα με τις δημοσιευμένες οδηγίες, συμπεριλαμβάνονται εισοδήματα των οποίων η πραγματοποίηση αλλά και νομιμότητα αποδεικνύεται, και όχι εισοδήματα των οποίων οι πηγές προέλευσης είναι άγνωστες (Rettig P.C., 2017). Για την επιλογή των εισοδημάτων που θα αποτελέσουν αυτή τη στήλη γίνεται ανάλυση από επαγγελματίες ελεγκτές, αφού υπάρχουν ποικίλες κατηγορίες εισοδημάτων που μπορεί να έχει το άτομο, αλλά να μην συμμετέχουν στην υπό εξέταση ανάλυση.

Από την άλλη έχουμε τις *αναλώσεις κεφαλαίων/εσόδων*, που όπως εύκολα γίνεται κατανοητό αποτελούν όλους τους τρόπους που ο φορολογούμενος ανάλωσε τα εισοδήματα που απέκτησε μέσα στη φορολογική περίοδο, δηλαδή τα ποσά της στήλης πηγές κεφαλαίων/εσόδων. Ειδικότερα, οι αναλώσεις κεφαλαίων μπορεί να είναι δαπάνες για έξοδα διαβίωσης, αγορά εξοπλισμού, ακίνητης ή κινητής περιουσίας, τόσο μέσω χρήσης μετρητών όσο μέσω τραπεζικών λογαριασμών, μείωση κεφαλαίου δανείων, αλλά και υπολοίπων πιστωτικών καρτών (Rettig P.C., 2017).

Έτσι, κατά την εφαρμογή της μεθόδου ο ελεγκτής προχωρά στον υπολογισμό της διαφοράς των δυο στηλών, και η διαφορά που θα προκύψει θεωρείται μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη και εφόσον δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από τον φορολογούμενο, υπόκειται σε φορολόγηση.

Πίνακας 4.1: Τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου

Πηγή: ΑΑΔΕ

I. Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων	Φορολογικό Έτος	II. Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων	Φορολογικό Έτος
Κάθε μορφή έσοδα που έχουν υλοποιηθεί στην διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου, των οποίων αποδεικνύεται η πραγματοποίηση και η νομιμότητα των συναλλαγών		Όλες οι πραγματοποιηθείσες αναλώσεις/δαπάνες, κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου	
ΣΥΝΟΛΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ ΕΣΟΔΩΝ		ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΛΩΣΕΩΝ	

		ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ ΕΣΟΔΩΝ	
III.ΥΠΟΛΟΙΠΟ			
Σύνολο διαθέσιμων κεφαλαίων/εσόδων			
Διαθέσιμα έσοδα/κεφάλαια που χρησιμοποιήθηκαν			
Υπόλοιπο			

Πολλές είναι οι φορές που το ελεγχόμενο άτομο υποστηρίζει πως οι αναλώσεις αυτές κεφαλαίων προέρχονται από εισοδήματα προηγούμενων χρήσεων, τα οποία έχουν συσσωρευτεί και δαπανηθεί στη συγκεκριμένη στιγμή που τα είχε ανάγκη. Όμως, ο ελεγκτής πριν βγάλει το τελικό πόρισμα του ύψους του μη δηλωθέντος εισοδήματος που θα φορολογηθεί, πρέπει να έχει εξετάσει και ελέγξει διεξοδικά όλες τις προηγούμενες φορολογικές δηλώσεις εισοδήματος και να έχει συνυπολογίσει τα πιθανά σωρευμένα κεφάλαια που μπορεί να υπάρχουν. Μάλιστα, ακόμη πιο διεξοδικός πρέπει να είναι ο έλεγχος στις περιπτώσεις που όλα αυτά τα κεφάλαια κρατούνταν από το άτομο σε μετρητά και όχι σε κάποιον τραπεζικό λογαριασμό. Στην περίπτωση αυτή, τίθενται ερωτήματα σχετικά με τον όγκο των μετρητών, την ακριβή πηγή προέλευσης αλλά και τους τρόπους ανάλωσής τους, αφού όλα αυτά ενέχουν υποψίες απάτης (Biber E., 2010).

Η συγκεκριμένη μέθοδος μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστη, αφού αναλύονται όλες οι κινήσεις της πραγματικής ροής χρήματος του ελεγχόμενου προσώπου, κάτι που αυξάνει την αξιοπιστία αυτής της μεθόδου. Επίσης, σαν πλεονέκτημα μπορούμε να αναφέρουμε το γεγονός πως δεν καθίσταται αναγκαία προϋπόθεση εφαρμογής της μεθόδου, ο έλεγχος των τραπεζικών λογαριασμών.

4.3.1.2 Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογούμενου (The Net Worth Method)

Η δεύτερη μέθοδος που χρησιμοποιείται στον προσδιορισμό μη δηλωθέντος φορολογητέου εισοδήματος από φυσικά πρόσωπα, είναι αυτή της καθαρής θέσης του φορολογούμενου. Σύμφωνα με τον Rettig P.C. (2017) η αύξηση της καθαρής θέσης (ή αλλιώς καθαρής περιουσίας) του φορολογούμενου κατά τη διάρκεια μιας χρήσης,

πρέπει να προκύπτει από φορολογητέο εισόδημα, και όχι από κάποια άλλη πηγή. Συνεπώς, η μεθοδολογία εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου είναι η αναδημιουργία του οικονομικού ιστορικού του ελεγχόμενου φυσικού προσώπου με τελικό σκοπό τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης (ΠΟΛ.1050/17.02.2014). Η καθαρή θέση του ατόμου για μια συγκεκριμένη περίοδο υπολογίζεται δυο φορές μέσα σε αυτή, μια στην αρχή της περιόδου (καθαρή θέση έναρξης) και μια στο τέλος (καθαρή θέση λήξης).

Η εφαρμογή αυτής της τεχνικής λαμβάνει υπόψη όλα τα διαθέσιμα κεφάλαια και περιουσιακά στοιχεία (είτε προσωπικά, οικογενειακά, είτε επαγγελματικά), όλες τις πηγές εισοδημάτων, κάθε είδους δαπάνη που έχει πραγματοποιηθεί, τις απαιτήσεις απ' όπου κι αν προέρχονται (ενεργητικό), αλλά και τις υποχρεώσεις (παθητικό) είτε αυτές είναι προσωπικές/οικογενειακές είτε επαγγελματικές. Όλα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν, αναρτώνται σε ένα πίνακα Ενεργητικού και Παθητικού για όλες τις ελεγχόμενες φορολογικές περιόδους, έχοντας ως φορολογική περίοδο βάσης την αμέσως προηγούμενη από την πρώτη ελεγχόμενη φορολογική περίοδο (ΠΟΛ.1050/17.02.2014).

Από την πλευρά του ενεργητικού συμπληρώνονται όλα τα πάγια ενσώματα και άυλα περιουσιακά στοιχεία, όπως είναι: μηχανήματα, κτήρια, αυτοκίνητα, λοιπός εξοπλισμός, έπιπλα, λοιπά τιμαλή με αξία 5.000€ το κάθε ένα, όλων των ειδών οι απαιτήσεις, ταμειακά διαθέσιμα και μετρητά τόσο του ελεγχόμενου ατόμου όσο και της/του συζύγου και των προστατευόμενων μελών.

Από την πλευρά του παθητικού, περιλαμβάνονται όλων των ειδών οι υποχρεώσεις, δηλαδή τα διάφορα τραπεζικά δάνεια, είτε αφορούν τον ελεγχόμενο είτε μέλος της οικογένειας, αποσβέσεις που αφορούν τα πάγια που αναφέρθηκαν στην πλευρά του ενεργητικού, προβλέψεις, επιταγές και γραμμάτια πληρωτέα.

Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία που μόλις παρουσιάστηκαν δημιουργείται ο πίνακας Ενεργητικού και Παθητικού για όλες τις ελεγχόμενες περιόδους, και η διαφορά που προκύπτει μεταξύ αυτών των στηλών αποτελεί την καθαρή θέση λήξης της κάθε φορολογικής περιόδου/χρήσης. Σύμφωνα με τις οδηγίες που διατίθενται, η μεθοδολογία αυτή πρέπει να ακολουθείται και για τη φορολογική περίοδο βάσης.

Πίνακας 3.2: Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου

Στη συνέχεια, για κάθε περίοδο υπολογίζεται η διαφορά της καθαρής θέσης λήξης από την καθαρή θέση έναρξης, που για την πρώτη ελεγχόμενη περίοδο η καθαρή θέση έναρξης αποτελεί την καθαρή θέση του έτους βάσης, και δημιουργείται ένας ακόμη πίνακας με αυτές τις διαφορές (Rettig P.C., 2017). Τα αποτελέσματα κάθε έτους αναπροσαρμόζονται ανάλογα με την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων χωρίς αντάλλαγμα (λαμβάνοντας υπόψη και τις περιπτώσεις εκποίησης αυτών), αλλά και τις διάφορες δαπάνες που αφορούν είτε μόνο τον ελεγχόμενο είτε και την οικογένειά του. Σε συνέχεια αυτών των αναπροσαρμογών, συγκρίνεται η καθαρή θέση της κάθε ελεγχόμενης χρήσης με τα δηλωθέντα εισοδήματα, και ελέγχεται το είδος της διαφοράς (ΠΟΛ.1050/17.02.2014). Η διαφορά αυτή θα υποδεικνύει είτε αύξηση είτε μείωση της καθαρής περιουσίας (net worth) του ελεγχόμενου για την κάθε περίοδο. Αν προκύψει θετική διαφορά και το άτομο δεν έχει κατάλληλα επιχειρήματα αιτιολόγησης, τότε το ποσό αυτό υπόκειται σε φορολόγηση.

Πίνακας 3.3: Τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ		
Ελεγχόμενο φορολογικό έτος	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟ ΕΤΟΣ
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ (Περιουσιακά Στοιχεία προσωπικά/οικογενειακά/Επαγγελματικά)		
Ακίνητη ή κινητή περιουσία		
Λοιπός εξοπλισμός		
Απαιτήσεις διάφορες		
Ταμειακά και τραπεζικά διαθέσιμα		
Σύνολο Ενεργητικού		
ΠΑΘΗΤΙΚΟ (Υποχρεώσεις προσωπικές/οικογενειακές/επαγγελματικές)		
Δάνεια προσωπικά/οικογενειακά		
Γραμμάτια		
Πιστωτές διάφοροι		
Διάφορες υποχρεώσεις (αποσβέσεις, κ.λ.π.)		
Σύνολο Παθητικού		

Πηγή: ΑΑΔΕ

	Ενεργητικό
<i>Μείον</i>	Παθητικό
	ΚΑΘΑΡΗΘΕΣΗ
<i>Μείον</i>	Καθαρή θέση έναρξης περιόδου
	Αύξηση/Μείωσηκαθαρήςθέσης
<i>Πλέον</i>	Μηεκπιπτόμενεςδαπάνες
<i>Μείον</i>	Εισοδήματαπουδενφορολογούνται
	ΕΙΣΟΔΗΜΑΒΑΣΕΙΜΕΘΟΔΟΥ
<i>Μείον</i>	Δηλωθένταεισοδήματα
	ΜΗΔΗΛΩΘΕΩΝΕΙΣΟΔΗΜΑ

Η χρήση της συγκεκριμένης έμμεσης τεχνικής ελέγχου απαιτεί εξαιρετικά μεγάλη προσοχή στην επιλογή των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού, ώστε να προκύψουν τα ορθά αποτελέσματα, καθώς η ακριβής αποτύπωση των πραγματικών εισροών και εκροών του ατόμου αλλά και η τεκμηρίωση αυτών, είναι αρκετά περίπλοκη. Σε αντίθετη περίπτωση ο ελεγκτικός φορέας έρχεται αντιμέτωπος με την αποδοκιμασία και τις κατηγορίες του ελεγχόμενου φυσικού προσώπου, κάτι που δεν είναι πρόσφορο για κανένα από τα δυο μέρη. Σύμφωνα με τον Biber E. (2010), η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογούμενου μπορεί να χρησιμοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία στις περιπτώσεις που το άτομο συνηθίζει να επενδύει σε κινητή ή ακίνητη περιουσία, αλλά και όταν διαπιστώνονται σημαντικές αλλαγές της καθαρής του θέσης σε σύντομο χρονικό διάστημα, κάτι που υποδηλώνει περίπτωση φοροδιαφυγής.

4.3.1.3 Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (The Bank Deposits and Cash Expenditures Method)

Η τρίτη και τελευταία μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον έμμεσο προσδιορισμό μη δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων, είναι αυτή του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά. Η λογική χρήσης της συγκεκριμένης τεχνικής, είναι πως τα χρήματα που μπορεί να λάβει ο φορολογούμενος είτε θα τα καταναλώσει είτε θα τα καταθέσει σε κάποιον τραπεζικό λογαριασμό (Rettig P.C., 2017).

Κατά συνέπεια, στόχος της εν λόγω τεχνικής είναι ο προσδιορισμός της φορολογητέας ύλης μέσω ελέγχου των κινήσεων όλων των διαθέσιμων κεφαλαίων τόσο του ελεγχόμενου ατόμου όσο και της/του συζύγου και των προστατευόμενων μελών, είτε αυτές προέρχονται από καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς (bank deposits) είτε μέσω αναλώσεων με τη χρήση μετρητών (cash expenditures). Ειδικότερα, γίνεται διεξοδική ανάλυση των καταθέσεων στους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς, των διαθεσίμων, των αγορών και δαπανών με τη χρήση μετρητών, τόσο σε οικογενειακό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο, αναφορικά με την ελεγχόμενη περίοδο.

Στην αρχή του ελέγχου με τη χρήση αυτής της μεθόδου, ο ελεγκτής εξετάζει αν υπάρχουν ασυνήθιστες ή εξωγενείς τραπεζικές καταθέσεις που δε θα μπορούν να συμβαδίσουν με τις δηλωθείσες πηγές εισοδήματος του φορολογούμενου. Τέτοια παραδείγματα είναι υψηλές καταθέσεις, επιταγές ή μετρητά, σε διαφορετικά νομίσματα, που δεν έχουν άμεση σχέση με τις πηγές εισοδήματος που έχει δηλώσει το άτομο. Στη συνέχεια, ελέγχονται αναλυτικότερα όλες οι τραπεζικές κινήσεις με σκοπό την εύρεση συγκεκριμένων μοτίβων, και ειδικότερα περιπτώσεων όπου επαναλαμβάνονται καταθέσεις ίδιων ποσών σε σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να έχει δηλωθεί για παράδειγμα ως πηγή εισοδήματος η είσπραξη ενοικίων.

Μια ακόμη σημαντική ένδειξη που ελέγχεται, είναι οι τράπεζες που εμφανίζονται στις τραπεζικές κινήσεις. Συνήθως στις αποδείξεις πληρωμής αναγράφεται τόσο το όνομα του ιδρύματος όσο και η διεύθυνση ή ο τόπος που βρίσκεται, ή κωδικός αναγνώρισης της τράπεζας. Εάν κάποιο από το πιο πάνω στοιχεία δεν σχετίζονται είτε με τον ίδιο τον φορολογούμενο είτε με την επαγγελματική του δραστηριότητα τότε θα χρειαστεί να προσκομισθούν σχετικά έγγραφα που αποδεικνύουν τη συγκεκριμένη σχέση. Οι καταθέσεις αυτές θα μπορούσαν να αφορούν κάποιο δάνειο, για το οποίο όμως χρειάζεται να προσκομισθούν τόσο οι αποδείξεις εξόφλησης αυτού, όσο και

σχετική βεβαίωση από το τραπεζικό ίδρυμα πως έχει πράγματι εξοφληθεί (Rettig P.C., 2017).

Αφού πραγματοποιηθούν όλοι οι απαραίτητοι έλεγχοι, καταγράφονται τα ποσά των τραπεζικών κινήσεων που είναι σχετικά με την υπόθεση, και από αυτά αφαιρούνται όσα αφορούν μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα' συμψηφιστικές κινήσεις, πράξεις που δεν αποτελούν καθαρές καταθέσεις, ή ακόμη και εκταμιεύσεις δανείων. Το ποσό που προκύπτει, αποτελεί το καθαρό υπόλοιπο τραπεζικών καταθέσεων στο οποίο προστίθενται όλες οι καταβολές σε μετρητά που αποσκοπούν σε αγορές, δαπάνες (είτε προσωπικές/οικογενειακές είτε επαγγελματικές) και λοιπές συναλλαγές, και αφαιρούνται τα μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που δεν κατατέθηκαν σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς (ΠΟΛ.1050/17.02.2014).

	Συνολικέςκαταθέσειςσετραπεζικούςλογαριασμούς
<i>Μείον</i>	Αφορολόγηταποσάπουκατατέθηκανσελογαριασμούς
<i>Πλέον</i>	Δαπάνεςσεμετρητά
<i>Πλέον</i>	Αύξησημετρητώνεισχειράς
<i>Μείον</i>	Μηφορολογητέαέσοδα(εκτόςτραπεζικώνλογαριασμών)
<i>Μείον</i>	Αυξήσεις/ΜειώσειςΠροκαταβολώνκαιεισπρακτέωνλογ/σμών
	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΑΕΣΟΔΑ
<i>Μείον</i>	Δηλωθένταακαθάρισταέσοδα
<i>Μείον</i>	Δηλωθέντα εισοδήματα (εκτός κερδών από επιχ/κή δραστηριότητα)
	ΜΗΔΗΛΩΘΕΩΝΕΙΣΟΔΗΜΑ

Το παραπάνω ποσό αφού αναπροσαρμοσθεί με τις αυξήσεις ή μειώσεις των εισπρακτέων λογαριασμών, συγκρίνεται με τα δηλωθέντα εισοδήματα των ελεγχόμενων χρήσεων. Η διαφορά που ενδεχομένως θα προκύψει θεωρείται μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη, και εφόσον ο φορολογούμενος δεν διαθέτει τα κατάλληλα επιχειρήματα για στήριξη της θέσης του, αυτή υπόκειται σε φορολόγηση (ΠΟΛ.1050/17.02.2014).

Πίνακας 4.4: Τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά

Πηγή: ΑΑΔΕ

Η τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά είναι αρκετά βοηθητική για περιπτώσεις απόκρυψης φορολογητέου εισοδήματος, στην περίπτωση που υπάρχει ένδειξη λόγω διεκπεραίωσης του συνόλου των συναλλαγών μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος, χωρίς αυτό να μπορεί να δικαιολογηθεί πλήρως.

Απαραίτητη προϋπόθεση επιτυχίας αυτής της μεθόδου είναι η πρόσβαση που πρέπει να έχει ο ελεγκτής για την απρόσκοπτη διενέργεια του έργου του, καθώς χωρίς αυτή τα αποτελέσματα θα είναι διαστρεβλωμένα ή και αδύνατο να εξαχθούν (Biber E., 2010).

4.3.2 Έμμεσες τεχνικές ελέγχου φυσικών ή νομικών προσώπων, ή νομικών οντοτήτων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα

Σε συνέχεια της προηγούμενης ενότητας, στη συγκεκριμένη θα παρουσιαστούν οι τελευταίες δυο έμμεσες τεχνικές ελέγχου, που αφορούν όμως όλα εκείνα τα πρόσωπα και τις οντότητες που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα.

4.3.2.1 Τεχνική της αρχής των αναλογιών (The Markup Method)

Χρησιμοποιώντας τη συγκεκριμένη μέθοδο η φορολογική διοίκηση επιχειρεί τον υπολογισμό των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα του ελεγχόμενου, μέσω της χρήσης ποσοστών και δεικτών (Rettig P.C., 2017). Ειδικότερα, υπολογίζεται το πραγματικό περιθώριο μικτού κέρδους της επιχείρησης και με βάση τις γενικά αποδεκτές παραδοχές και τεχνικές της ελεγκτικής επιχειρείται ο υπολογισμός της φορολογικής υποχρέωσης, ώστε να ελεγχθεί αν η οντότητα έχει φορολογηθεί για το σύνολο αυτής.

Για να μπορέσει ο ελεγκτής να υπολογίσει αυτά τα ποσοστά ή δείκτες, αρχικά πρέπει να διεξαχθεί η ανάλυση των πωλήσεων και/ή του κόστους των πωλήσεων. Στη συνέχεια να προσδιοριστεί μια αξιόπιστη αναλογία (σχέση) που θα εφαρμοστεί σε μια γνωστή βάση (η καλύτερη επιλογή είναι το κόστος πωληθέντων), με τελικό σκοπό τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου, είναι η αξιοπιστία των αναλογιών που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος (Ε.2016/2020).

Από πρακτικής άποψης, για να μπορέσει ο ελεγκτής να υπολογίσει τα ποσοστά και τις αναλογίες που θα τον βοηθήσουν στο έργο του, υπάρχουν δυο τρόποι άντλησης στοιχείων. Ο πρώτος είναι απευθείας από την ελεγχόμενη επιχείρηση, ενώ αν ο προηγούμενος δεν καθίσταται δυνατός, λαμβάνονται στοιχεία από ομοειδής επιχειρήσεις. Ειδικότερα, η μέθοδος που θα αποφέρει τα πιο αξιόπιστα αποτελέσματα είναι η άντληση στοιχείων απευθείας από την επιχείρηση. Αυτό συμβαίνει, καθώς λαμβάνονται όλα τα πραγματικά δεδομένα της επιχείρησης (τιμές πώλησης, δαπάνες, κόστος κλπ.), αφού αυτή έχει τόσο τη γνώση της λειτουργίας της επιχείρησης, όσο και τα λογιστικά αρχεία που υποστηρίζουν αυτές τις πληροφορίες. Για παράδειγμα, με σκοπό τον ακριβή προσδιορισμό του περιθωρίου κέρδους, η φορολογική διοίκηση μπορεί να συγκρίνει τιμολόγια αγορών με τιμολόγια πωλήσεων ή αναλύοντας τιμοκαταλόγους ή ερευνώντας αρχεία αποθήκης και βιβλία παραγγελιών ή και άλλες συναφείς πληροφορίες (Biber E., 2010). Επίσης, μπορεί να απευθυνθεί σε αντισυμβαλλόμενους για την λάβει σχετικές διευκρινήσεις με όλες τις παραχθείσες πληροφορίες και δεδομένα της επιχείρησης.

Η δεύτερη μέθοδος άντλησης ποσοστών, δεικτών και δεδομένων για τον καθορισμό των αναλογιών, είναι μέσω ομοειδών επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια, ο έλεγχος λαμβάνει υπόψη του το είδος της επιχείρησης, τα χαρακτηριστικά αυτής, το είδος των εμπορευμάτων, τη γεωγραφική της θέση, το μέγεθός της αλλά ακόμη και την ελεγχόμενη φορολογική περίοδο. Με βάση αυτά τα στοιχεία, δημιουργεί ένα προφίλ που να ανταποκρίνεται στην ελεγχόμενη οντότητα, και τελικά να ικανοποιεί τον τελικό σκοπό, που είναι ο προσδιορισμός των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστα (Ε.2016/2020).

Αφού υπολογισθούν τα απαραίτητα ποσοστά, αναλογίες και δείκτες, ο ελεγκτής οφείλει να επαληθεύσει τα σημαντικότερα δεδομένα, όπως είναι το κόστος πωληθέντων. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω συνεκτιμήσεων από δεδομένα αντισυμβαλλόμενων, υφιστάμενων παραβάσεων ή τεχνικών προδιαγραφών. Για την καλύτερη σύγκριση ή συνεκτίμηση των δεδομένων με σκοπό τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης της επιχείρησης, στην Ε.2016/2020 αναφέρεται πως ο ελεγκτής δύναται να χρησιμοποιήσει διάφορες δημοσιευμένες αναλογίες (ποσοστά/δείκτες). Τέτοιες αναλογίες μπορεί να είναι, η αναλογία περιθωρίου μικτού κέρδους - πωλήσεων, η αναλογία περιθωρίου μικτού κέρδους - κόστους, η αναλογία κόστους πωληθέντων - πωλήσεων, η αναλογία καθαρής τιμής πώλησης - τιμής κόστους κ.λπ., οι οποίες εφαρμόζονται επί του συνολικού κόστους ώστε να προσδιορισθούν τα έσοδα.

Σημαντική αναφορά αποτελεί το γεγονός, πως η μέθοδος της αρχής των αναλογιών μπορεί να εφαρμοσθεί ακόμη και για τον προσδιορισμό των εκροών και φορολογητέων κερδών των ελεγχόμενων προσώπων, πάντα βέβαια υπό την προϋπόθεση εύρεσης των κατάλληλων και αξιόπιστων αναλογιών (Ε.2016/2020).

Συμπερασματικά, η μέθοδος αυτή μπορεί να φανεί εξαιρετικά βοηθητική στη περίπτωση που η ελεγχόμενη οντότητα έχει ως κύρια πηγή εσόδων την διάθεση (πώληση) των αποθεμάτων όταν οι παράμετροι που διαμορφώνουν το κόστος των πωληθέντων ή οι πηγές από τις οποίες προέρχονται οι αγορές των εμπορευμάτων είναι περιορισμένες και ταυτόχρονα υφίσταται σε ένα βαθμό ομοιομορφία στις τιμές πώλησης. Ακόμη, η μέθοδος αυτή ενδείκνυται για επιχειρήσεις που δεν έχουν ανεπτυγμένο εύρος δραστηριοτήτων, αλλά και για αυτές που έχουν ελεγχόμενο απόθεμα μέσω τήρησης σχετικών επίσημων εντύπων (τήρηση βιβλίου απογραφών) (Rettig P.C., 2017).

Για την καλύτερη κατανόηση της προαναφερθείσας έμμεσης τεχνικής ελέγχου, παρατίθεται στη συνέχεια σχετική εφαρμογή, όπως παρουσιάστηκε από το υπουργείο οικονομικών (Ε.2016/31.01.2020):

Για προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα εφαρμόζεται η αναλογία (δείκτης) περιθωρίου μικτού κέρδους - πωλήσεων, ήτοι η αναλογία της διαφοράς της τιμής πώλησης μείον τιμή αγοράς προς τιμή πώλησης, με βάση τη σχέση:

Αναλογία (%) περιθωρίου μικτού κέρδους επί των πωλήσεων = Τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ - Τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ / Τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ

Προσδιορίζεται η αναλογία του κόστους πωληθέντων προς τις πωλήσεις από τη σχέση:
Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων = 1 - Αναλογία (%) περιθωρίου μικτού κέρδους επί των πωλήσεων

και στη συνέχεια τα έσοδα προσδιορίζονται με βάση τη σχέση:

Έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα = Συνολικό κόστος πωληθέντων άνευ ΦΠΑ / Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων

Έστω ότι ο ελεγχόμενος εμπορεύεται δύο προϊόντα το Α και το Β και από τα λογιστικά του αρχεία προκύπτουν:

Συνολικά δηλωθέντα ακαθάριστα έσοδα	170.000 €
Κόστος πωληθέντων (Προϊόν Α)	50.000 €
Κόστος πωληθέντων (Προϊόν Β)	80.000 €

Μετά από την ανάλυση των λογιστικών αρχείων της επιχείρησης (π.χ. παραστατικά αγοράς και πώλησης, τιμοκατάλογος) και την παροχή πληροφοριών από τον ελεγχόμενο, ο έλεγχος καταλήγει στα ακόλουθα ποσοστιαία περιθώρια μικτού κέρδους επί των πωλήσεων για τα προϊόντα Α και Β:

Καθαρή μέση τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Α)	30 €
Καθαρή μέση τιμή αγοράς άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Β)	20€
Καθαρή μέση τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Α)	50 €
Καθαρή μέση τιμή πώλησης άνευ ΦΠΑ (Προϊόν Β)	40 €
Ποσοστό μικτού κέρδους επί	$(50-30)/50 = 0,40$ ή 40%

πωλήσεων (Προϊόν Α)	
Ποσοστό μικτού κέρδους επί πωλήσεων (Προϊόν Β)	$(40-20)/40 = 0,50$ ή 50%

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το ποσοστιαίο κόστος πωληθέντων έχει ως ακολούθως:

Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων (Προϊόν Α)	$1 - 0,40 = 0,60$ ή 60%
Αναλογία (%) κόστους πωληθέντων επί των πωλήσεων (Προϊόν Β)	$1 - 0,50 = 0,50$ ή 50%

Τα έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα προσδιορίζονται από τον έλεγχο με βάση τον τύπο:

Κόστος πωληθέντων / ποσοστιαίο κόστος πωληθέντων ως εξής:

Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (Προϊόν Α)	$50.000 / 0,60 = 83.333,33$ €
Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα από επιχειρηματική δραστηριότητα (Προϊόν Β)	$80.000 / 0,50 = 160.000,00$ €

Τα προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα συγκρίνονται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα έσοδα και η θετική προκύπτουσα διαφορά θεωρείται μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση.

Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα (Προϊόν Α)	83.333,33€
Προσδιορισθέντα, βάσει ελέγχου, έσοδα (Προϊόν Β)	160.000,00 €
Σύνολο προσδιορισθέντων, βάσει ελέγχου, εσόδων	243.333,33 €
Μείον: Δηλωθέντα έσοδα	170.000,00 €
Διαφορά	73.333,33 €

4.3.2.2 Τεχνική σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών (Unit and Volume Method)

Η τελευταία έμμεση τεχνική ελέγχου τόσο για τον έλεγχο οντοτήτων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, όσο και για το σύνολο της ανάλυσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, είναι η μέθοδος σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών.

Σύμφωνα με τις διευκρινήσεις που δόθηκαν στην Ε.2016/2020, με τη χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου ο ελεγκτής δύναται να προχωρήσει στον υπολογισμό των εσόδων του ελεγχόμενου από επιχειρηματική δραστηριότητα εφαρμόζοντας την τιμή πώλησης στον αριθμό των μονάδων ή στο συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών. Για τη διενέργεια του ελέγχου, απαιτείται ο υπολογισμός των αριθμών των μονάδων ή ο όγκος του κύκλου εργασιών, με βάση τη συνάρτηση παραγωγής που απεικονίζει τον μετασχηματισμό συγκεκριμένης εισροής σε εκροή, για παράδειγμα πρώτη ύλη και προϊόν/υπηρεσία αντίστοιχα, και την ποσότητα της εισροής που απαιτείται για την παραγωγή μιας μονάδας προϊόντος ή την παροχή μιας μονάδας υπηρεσίας. Ο παραπάνω υπολογισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί χρησιμοποιώντας στοιχεία έρευνας και ανάλυσης μέσω της αξιοποίησης στοιχείων κόστους, ή λαμβάνοντας υπόψη τα φορολογικά αρχεία του ελεγχόμενου (λογιστικά βιβλία), αλλά ακόμα και μέσω τρίτων πηγών (Ε.2016/2020).

Για να καταστεί ο υπολογισμός των εσόδων μιας οντότητας χρησιμοποιώντας την συγκεκριμένη μέθοδο δυνατός, πρέπει αυτή να συμφωνεί με κάποια βασικά χαρακτηριστικά. Να παράγει ένα μόνο προϊόν ή τα προϊόντα της να είναι ομοειδή, και να υφίσταται μεταξύ αυτών και των συντελεστών παραγωγής μια σταθερή σχέση, ειδάλλως δεν είναι εφικτή η διενέργεια του ελέγχου. Ως εναλλακτικό του παραπάνω χαρακτηριστικού, είναι ο προσδιορισμός του όγκου κύκλου εργασιών να είναι εφικτός στην περίπτωση που το ύψος των πωλήσεων συνδέεται με μεταβλητές δαπάνες/λειτουργικά έξοδα που είναι ανάλογα του κύκλου εργασιών (Biber E., 2010 & Ε.2016/2020).

Με βάση όλες τις ανωτέρω αναφορές, στη συνέχεια παρατίθεται εφαρμογή όπου αναλύεται η εξεταζόμενη τεχνική:

Για τον προσδιορισμό των εσόδων από επιχειρηματική δραστηριότητα εφαρμόζεται η τιμή πώλησης στο συνολικό όγκο του κύκλου εργασιών, ο οποίος έχει προηγουμένως προσδιοριστεί από τον έλεγχο, με βάση τη σχέση που υφίσταται ανάμεσα στην ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος ή παρεχόμενης υπηρεσίας και την απαιτούμενη συγκεκριμένη πρώτη ύλη ή συγκεκριμένη μεταβλητή δαπάνη.

Έστω ότι ο ελεγχόμενος είναι επιχείρηση παραγωγής ενός προϊόντος.

Ο έλεγχος αντλώντας πληροφορίες από τον ίδιο τον ελεγχόμενο ή από τρίτους και κατανοώντας τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα της επιχείρησης, διαπιστώνει με βάση τις τεχνικές προδιαγραφές παραγωγής ότι η σχέση πρώτης ύλης παραγόμενου προϊόντος είναι:

1 μονάδα α' ύλης προς 50 μονάδες παραγόμενου προϊόντος.

και η τιμή πώλησης ανά μονάδα προϊόντος είναι:

τιμή πώλησης 10 ευρώ ανά μονάδα προϊόντος

Από τα λογιστικά αρχεία της επιχείρησης, λαμβανομένων υπόψη των αποθεμάτων αρχής και τέλους της χρήσης, προκύπτει:

αγορά α' ύλης 500 μονάδες

Στη συνέχεια ο έλεγχος, λαμβάνοντας υπόψη ειδικότερους παράγοντες που τυχόν υπεισέρχονται στη παραγωγική διαδικασία (π.χ. φύρα 5%) προσδιορίζει τις μονάδες παραγόμενου προϊόντος:

παραγόμενο προϊόν = $[500 - (500) \times 5\%] \times 50 = 23.750$ μονάδες

Έχοντας προσδιορίσει ο έλεγχος την τιμή πώλησης ανά μονάδα προϊόντος προσδιορίζει τα έσοδα από την διάθεση του προϊόντος ως εξής:

$\text{Έσοδα ελέγχου} = 23.750 \text{ μονάδες προϊόντος} \times 10 \text{ ευρώ} = 237.500 \text{ ευρώ}$

Σε περίπτωση ύπαρξης αποθεμάτων του προϊόντος αρχής και τέλους της φορολογικής περιόδου ή διαπίστωσης από τον έλεγχο προωθητικών ενεργειών λαμβάνονται υπόψη.

Συνολικός όγκος κύκλου εργασιών (μετά τον έλεγχο)	237.599 ευρώ
Μείον: Δηλωθείσες πωλήσεις	200.000 ευρώ
Μη δηλωθείσες πωλήσεις	37.599 ευρώ

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν, η συγκεκριμένη μέθοδος είναι αρκετά εύκολα εφαρμόσιμη στις περιπτώσεις που η ελεγχόμενη οντότητα έχει περιορισμένο (ή και μοναδιαίο) αριθμό προσφερόμενων προϊόντων ή παρεχόμενων υπηρεσιών, και οι τιμές πώλησης ή παροχής υπηρεσιών είναι σταθερές για σχεδόν όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης φορολογικής περιόδου. Κάτι τέτοιο είναι εμφανές πως δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε αρκετά μεγάλο εύρος επιχειρήσεων, γεγονός που την καθιστά λιγότερο πρόσφορη επιλογή για τον έλεγχο που αποσκοπεί στην εύρεση και μείωση του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Επίσης, ενδείκνυται να χρησιμοποιηθεί στις περιπτώσεις που ο έλεγχος δύναται να προσδιορίσει την τιμή πώλησης ανά μονάδα και τον αριθμό των μονάδων (είτε αφορούν προϊόντα είτε υπηρεσίες) ή τον όγκο συναλλαγών έχοντας ως κριτήριο το κόστος των αγαθών που πωλούνται ή τις δαπάνες/έξοδα (Biber E., 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

Σύμφωνα με τον Bieber E. (2010) αν και η διεθνής νομοθεσία ελέγχου της φορολογητέας ύλης μιας επιχείρησης ή φυσικού προσώπου δεν αναφέρει ρητά τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου σαν τρόπο διενέργειας του ελέγχου, υποστηρίζει πως θεωρούνται αξιόπιστες από τον νομοθέτη για τον προσδιορισμό του ύψους μη φορολογηθέντος εισοδήματος. Στη χώρα μας το νομοθετικό πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζεται η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι αρκετά πλούσιο και απαρτίζεται από διαφόρους νόμους που έχουν εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν οι νόμοι και οι σχετικές διατάξεις που στηρίζουν νομοθετικά τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου.

Η πρώτη αναφορά με τεχνικές και μεθόδους ελέγχου έγινε μέσω του ν.3842/2010, όπου στην παράγραφο 3 του άρθρου 81 αναφέρθηκε πως με απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών καταρτίζονται εγχειρίδια ελέγχου και καθορίζονται τεχνικές και μέθοδοι που βοηθούν στη διενέργεια του ελέγχου των οντοτήτων.

Σύμφωνα με τον ν.4038/2012 (κωδικοποιημένος με τον 4712/2020), και ειδικότερα στην παράγραφο 14 του άρθρου 4 αναφέρεται πως στο άρθρο 67B του ν.2238/1994 ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων με έλεγχο δύναται να διενεργείται με τη χρήση μιας ή περισσοτέρων εκ των ακόλουθων μεθόδων:

1. Αρχή των αναλογιών
2. Ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου
3. Καθαρή θέση του φορολογούμενου
4. Σχέση τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών
5. Ύψος τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Αναφέρεται επίσης πως με τη χρήση των παραπάνω μεθόδων μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς το εισόδημα προς φορολόγηση, ενώ συγχρόνως βασίζονται στις γενικά παραδεκτές αρχές και τεχνικές της ελεγκτικής (ν.4038/2012).

Ένας από τους σημαντικότερους νόμους που παρουσίασε τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι ο ν.4174/2013 (κωδικοποιημένος με τον 4819/2021). Στο άρθρο 27, παράγραφο 1 του εν λόγω νόμου παρουσιάζονται ποιες είναι οι μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης και καθορίζεται το ειδικότερο περιεχόμενό τους σύμφωνα με την απόφαση του Γενικού Γραμματέα.

Παρόμοιας σημασίας με τον προηγούμενο, είναι ο ν.4172/2013 (κωδικοποιημένος με τον 4831/2021). Στο άρθρο 28, παράγραφο 1 του νόμου παρουσιάζονται τα κριτήρια εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου σχετικά με τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητας:

- α) όταν τα λογιστικά αρχεία δεν τηρούνται ή οι οικονομικές καταστάσεις δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον νόμο για τα λογιστικά πρότυπα, ή
- β) όταν τα φορολογικά στοιχεία ή τα λοιπά προβλεπόμενα σχετικά δικαιολογητικά δεν συντάσσονται σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ή
- γ) όταν τα λογιστικά αρχεία ή φορολογικά στοιχεία δεν προσκομίζονται στη Φορολογική Διοίκηση μετά από σχετική πρόσκληση.

Παράλληλα στη παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, παρουσιάζονται τα κριτήρια εφαρμογής των μεθόδων στον προσδιορισμό μη φορολογηθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων, είτε ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα είτε όχι:

“Το εισόδημα φυσικών προσώπων μπορεί να προσδιορίζεται με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή έμμεσες μεθόδους ελέγχου σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, όταν το ποσό του δηλούμενου εισοδήματος δεν επαρκεί για την κάλυψη των προσωπικών δαπανών διαβίωσης ή σε περίπτωση που υπάρχει προσαύξηση περιουσίας η οποία δεν καλύπτεται από το δηλούμενο εισόδημα.”

Η μεθοδολογία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, όπως επίσης και η ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή τους, παρουσιάστηκαν μέσω της ΠΟΛ.1270/2013. Ειδικότερα, με την ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.5.2013 ορίστηκε ο τρόπος εφαρμογής των συγκεκριμένων τεχνικών κατά τη διαδικασία του τακτικού φορολογικού ελέγχου, σε συνδυασμό με τις λοιπές ισχύουσες φορολογικές διατάξεις.

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή του κεφαλαίου, οι νόμοι και οι διάφορες διατάξεις επιδέχονταν συνεχώς βελτιώσεις και επεξηγήσεις, μια εκ των οποίων αποτελεί η ΠΟΛ.1050/2014. Σε αυτή αναλύεται το περιεχόμενο και ο τρόπος εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' (ανάλυση ρευστότητας του φορολογουμένου, της καθαρής θέσης του φορολογουμένου και του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά, αντίστοιχα) της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν.4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170). Δηλαδή των τεχνικών που αφορούν τον έλεγχο φυσικών προσώπων.

Η προαναφερθείσα ΠΟΛ. δέχθηκε δυο ακόμη διορθώσεις, όπου στην πρώτη σύμφωνα με την ΠΟΛ.1094/2014 στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 5 αναφέρεται πλέον, πως η μέθοδος που θα εφαρμόζεται στον κάθε έλεγχο θα επιλέγεται από τον προϊστάμενο της αρμόδιας ΔΟΥ ή του Ελεγκτικού Κέντρου και δεν θα επιλέγεται η προσφορότερη τεχνική για το δημόσιο συμφέρον. Ενώ η δεύτερη διόρθωση προκύπτει από την ΠΟΛ.1259/2014, όπου αναφέρονται σχετικές οδηγίες εφαρμογής της ΠΟΛ.1050/2014 έπειτα ερωτημάτων που τέθηκαν στην Α.Α.Δ.Ε.

Σύμφωνα με την εξαιρετικά πρόσφατη ΠΟΛ.1008/2020, ορίζεται το περιεχόμενο και ο τρόπος εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' (αρχή των αναλογιών και σχέση τιμής πώλησης προς συνολικό όγκο κύκλου εργασιών αντίστοιχα) της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν.4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170). Δηλαδή των τεχνικών που αποσκοπούν στον έλεγχο φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα.

Μια ακόμη διόρθωση που προέκυψε, αποτελεί η ΠΟΛ.2015/2020 που παρέχει οδηγίες για τον έμμεσο τρόπο προσδιορισμού του εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων, στις περιπτώσεις που αναφέρονται στις διατάξεις του άρθρου 28 του ν.4172/2013.

Τέλος, η ΠΟΛ.2016/2020 αφορά την παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν. 4174/2013 (Α'170), δηλαδή οδηγίες εφαρμογής της ΠΟΛ.1008/2020.

Όπως είναι εμφανές από τα ανωτέρω, σε διάστημα δέκα ετών έχουν προκύψει σημαντικές προσθήκες και διορθώσεις στη νομοθεσία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, κάτι που δείχνει πως σαν εργαλείο του φορολογικού συστήματος εξελίσσεται συνεχώς. Μάλιστα αρκετά πρόδηλη είναι η εξέλιξη του νομοθετικού πλαισίου των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, συγκριτικά με όσα είχαν λεχθεί σε παλαιότερες έρευνες (Bieber E., 2010) αναφορικά με μεθόδους ελέγχου και προσδιορισμού μη φορολογητέας ύλης. Η παρακολούθηση των μεθόδων και του τρόπου με τον οποίο αναδημιουργούν το εισόδημα των φορολογουμένων είναι μια εξαιρετικά δύσκολη και απαιτητική διαδικασία, συνεπώς στόχος του νομοθέτη με όλα τα παραπάνω είναι η αποδοτικότερη και ορθότερη εφαρμογή τους στους μελλοντικούς ελέγχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

6.1 Στόχος έρευνας

Ο στόχος της παρούσας έρευνας δεν θα μπορούσε να μη συνάδει με τον στόχο που έχει στο σύνολό της η εργασία. Ειδικότερα, στόχος της εργασίας είναι η παρουσίαση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου ως μέσο εύρεσης και αντιμετώπισης του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Επίσης, η παρουσίαση όλων των υπολοίπων παραμέτρων που σχετίζονται με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, όπως είναι το νομοθετικό πλαίσιο που τις διέπει, αλλά και το φαινόμενο της φοροδιαφυγής με τις διάφορες εκφάνσεις του.

Συνεπώς, στόχος της παρούσας έρευνας είναι η ανάλυση των απαντήσεων ελεγκτών των διαφόρων υπηρεσιών της ΑΑΔΕ τόσο της Θεσσαλονίκης αλλά και της Αθήνας σχετικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Σε συνάρτηση με τον στόχο της εργασίας, μέσω των απαντήσεων αυτών επιχειρείται η διερεύνηση της έκτασης της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αξιολόγηση αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των τεχνικών αυτών αλλά και η προσωπική εμπειρία των ελεγκτών σχετικά με ζητήματα που προέκυψαν κατά την εφαρμογή τους.

6.2 Μεθοδολογία έρευνας

Για τη διεξαγωγή της έρευνας, ώστε να επιτευχθεί ο ανωτέρω στόχος, πραγματοποιήθηκε σχετική βιβλιογραφική ανασκόπηση (Παπάνης Ε., 2012 & Ρόντος Κ. Β., 2011), με σκοπό την σύνταξη ενός ερωτηματολογίου από το οποίο μπορούν να προκύψουν οι απαντήσεις των ερωτημάτων που προαναφέρθηκαν. Η διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας ξεκινά με την εύρεση του κατάλληλου δείγματος, έπειτα γίνεται η διανομή των ερωτηματολογίων, στη συνέχεια η παραλαβή των απαντήσεων, με τελικό στόχο την εξαγωγή των αποτελεσμάτων, και εν συνεχεία συμπερασμάτων της έρευνας. Η παρούσα έρευνα διεξήχθη το διάστημα Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2021 (17/09/2021 - 28/10/2021).

Ο κλάδος στον οποίο απευθύνεται τόσο η εργασία όσο και τα ερωτηματολόγια αφορά υπηρεσίες της ΑΑΔΕ. Κατά συνέπεια, το κατάλληλο δείγμα για να απαντήσει τα ερωτηματολόγια είναι υπάλληλοι των διαφόρων ελεγκτικών υπηρεσιών που απαρτίζουν την ΑΑΔΕ. Οι ελεγκτικές αυτές υπηρεσίες είναι τα Κέντρα Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ.), τα Κέντρα Ελέγχου Φορολογούμενων Μεγάλου Πλούτου (Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π.), αλλά και τα ελεγκτικά τμήματα των διαφόρων ΔΟΥ. Η διαδικασία με την οποία διανεμήθηκαν τα ερωτηματολόγια ήταν μέσω των ηλεκτρονικών διευθύνσεων των υπαλλήλων όλων αυτών των υπηρεσιών τόσο της Θεσσαλονίκης όσο και της Αθήνας, αφού είχε προηγηθεί τηλεφωνική ή ηλεκτρονική επικοινωνία μαζί τους για την περιγραφή του στόχου της παρούσας έρευνας, αλλά και του συνόλου της εργασίας. Συνολικά τα ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν ανέρχονται σε 84 .

Ο αρχικός στόχος κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου ήταν να απαρτίζεται από τέτοιες ερωτήσεις, οι απαντήσεις των οποίων θα οδηγούσαν στη συλλογή σωστών και επαρκών πληροφοριών για την εξαγωγή αντικειμενικών αποτελεσμάτων (Παπάνης Ε., 2012). Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε αποτελείται από δύο μέρη, όπου το πρώτο στοχεύει σε δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, ενώ το δεύτερο σε στοιχεία σχετικά με το θέμα που πραγματεύεται η εργασία, όμως διαθέτει και εισαγωγικό σημείωμα με αναλυτική περιγραφή τόσο της εργασίας όσο και των στόχων αυτής. Το σύνολο των ερωτήσεων είναι 23, εκ των οποίων οι πρώτες πέντε αφορούν δημογραφικά στοιχεία, και ειδικότερα το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση και άλλους τίτλους σπουδών αλλά και την προϋπηρεσία στο ελεγκτικό αντικείμενο.

Από την άλλη, το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου αφορά ερωτήσεις που σχετίζονται με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου και τα ερωτήματα που ανακύπτουν γύρω από αυτές. Θα μπορούσε να λεχθεί πως το δεύτερο αυτό μέρος μπορεί να διαιρεθεί σε τρεις επιμέρους ενότητες. Η πρώτη αφορά ερωτήσεις (έξι ερωτήσεις) που σχετίζονται με την έκταση και ένταση που χρησιμοποιούνται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου στην πράξη από τους ελεγκτές της ΑΑΔΕ. Μέσω των απαντήσεων αυτών των ερωτημάτων φανερώνεται αν είναι μια μέθοδος που επιλέγεται από τους ελεγκτές ή αν ακόμη δεν την εμπιστεύονται πλήρως, λόγω της πρόσφατης εμφάνισής της, και συνεχίζουν τη χρήση των συμβατικών μεθόδων.

Η δεύτερη ενότητα ερωτήσεων (τέσσερις ερωτήσεις) του δεύτερου μέρους του ερωτηματολογίου προσπαθεί να παρουσιάσει την γνώμη των ελεγκτών αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου και αν είναι ένα έμπιστο μέτρο αξιολόγησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής και μέσο πάταξης αυτής.

Τέλος, η τρίτη ενότητα αφορά ερωτήσεις (οκτώ ερωτήσεις) που στοχεύουν στη προσωπική γνώμη των ελεγκτών σχετικά με τις εμπειρίες τους, αλλά και τα διάφορα βοηθήματα που έχουν διατεθεί από το υπουργείο οικονομικών σχετικά με την ορθή εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Οι ερωτήσεις που μόλις αναφέρθηκαν είναι κλειστού τύπου, με ποικίλο αριθμό πιθανών επιλογών, που όμως μπορεί να επιλεγεί μόνο μια απάντηση. Ο λόγος που επιλέχθηκαν κλειστού τύπου ερωτήσεις είναι η σύνταξη ενός ερωτηματολογίου που δεν απαιτεί αρκετό χρόνο για να απαντηθεί, αλλά μόλις λίγα λεπτά, ταυτόχρονα όμως στοχεύει στη διευκόλυνση του ερευνητή στην επεξεργασία των συλλεχθέντων δεδομένων κατά την εξαγωγή των αποτελεσμάτων (Ρόντος Κ. Β., 2011). Η δημιουργία του ερωτηματολόγιου έγινε μέσω της ηλεκτρονικής υπηρεσίας που προσφέρει η Google και ονομάζεται Google Forms, κάτι που διευκολύνει τόσο τη διανομή του, καθώς αυτό μπορεί να γίνει εύκολα μέσω της αποστολής ενός μόνο συνδέσμου, αλλά και την επεξεργασία των δεδομένων μέσω του τρόπου παραλαβής των απαντήσεων.

6.3 Περιορισμοί έρευνας

Είναι κατανοητό πως σε όλες τις έρευνες που διεξάγονται υφίστανται περιορισμοί που οφείλονται τόσο στη φύση του αντικειμένου που πραγματεύεται η εργασία όσο και στις δυσκολίες της εποχής.

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, ο κλάδος στον οποίο απευθύνεται η εργασία είναι περιορισμένης προσβασιμότητας, συνεπώς εκ φύσεως η εισροή σε αυτόν για άντληση πληροφοριών είναι μια δύσκολη υπόθεση. Κάτι τέτοιο είναι κατανοητό αν αναλογιστούμε την βαρύτητα αυτής της πληροφορίας αλλά και τι πραγματεύεται, αφού τα δεδομένα αυτά είναι εξαιρετικά ευαίσθητα για να διατίθενται σε όλους ανεξαιρέτως.

Ένας ακόμη περιορισμός έχει να κάνει τόσο με τη δύσκολη προσέγγιση των υπαλλήλων των υπηρεσιών της ΑΑΔΕ όσο και με την πανδημία του COVID-19 που αποτέλεσε ένα ακόμη “αγκάθι” στην αμεσότερη επικοινωνία μαζί τους. Ειδικότερα, λόγω της πανδημίας η επίσκεψη στις υπηρεσίες για άμεσο ραντεβού με το “δείγμα” ώστε να γίνει αναλυτική παρουσίαση της εργασίας και των στόχων της έρευνας, δεν ήταν εφικτή και αποδεκτή από το μεγαλύτερο αυτού. Έτσι, η επικοινωνία μαζί τους πραγματοποιήθηκε είτε τηλεφωνικώς είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, και η αποστολή των ερωτηματολογίων διεξήχθη αυστηρά με την αποστολή συνδέσμων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Πιθανότατα αν η εξ επαφής συνάντηση ήταν εφικτή, το δείγμα της εργασίας να ήταν αρκετά μεγαλύτερο με σκοπό την αύξηση της αντικειμενικότητας των απαντήσεων.

6.4 Ερευνητική ανάλυση

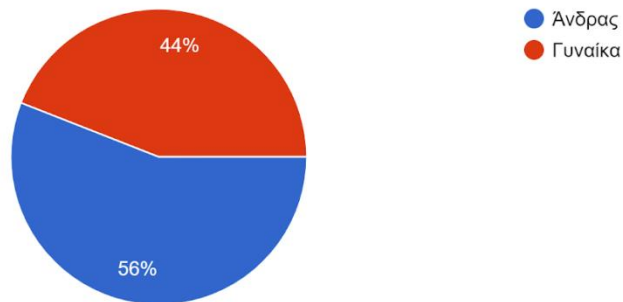
Έχοντας αναφέρει αναλυτικά τη διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας και τις παραμέτρους αυτής, στη συγκεκριμένη ενότητα θα παρουσιαστούν λεπτομερώς οι απαντήσεις που προέκυψαν από τα διανεμηθέντα ερωτηματολόγια. Για την αποτελεσματικότερη παρουσίαση αυτών θα γίνει χρήση τόσο γραφικών απεικονίσεων μέσω του Google Forms όσο και στατιστικών αποτελεσμάτων με τη βοήθεια του προγράμματος στατιστικής ανάλυσης SPSS.

Δημογραφικά δεδομένα

Στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου εξετάζεται το φύλο των ελεγκτών, όπου από το σύνολο των 84 απαντήσεων οι 37 απαντήσεις αφορούν γυναίκες ενώ οι υπόλοιπες 47 άνδρες, κάτι που αποτυπώνεται και στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 6.1: Φύλο

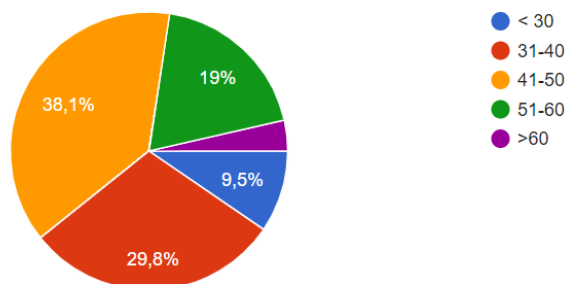
Φύλο
84 απαντήσεις

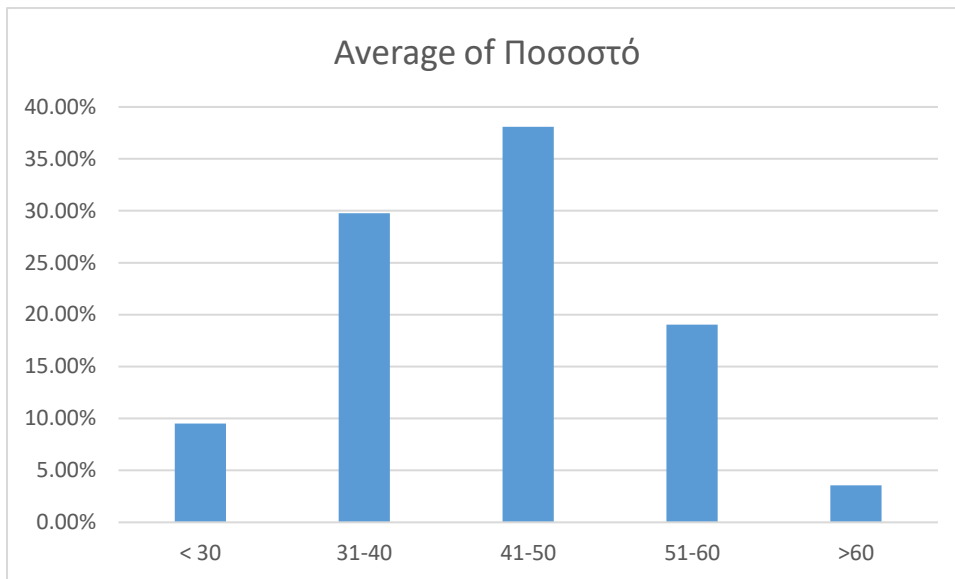
Η ηλικία των ελεγκτών που συμμετείχαν στην έρευνα καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των ηλικιακών στρωμάτων. Ειδικότερα, το 38,1% του δείγματος (32 άτομα) ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 41-50 ετών, το 29,8% του δείγματος (25 άτομα) ανήκει στην ομάδα των 31-40 ετών, στην ομάδα των 51-60 ετών ανήκει το 19% (16 άτομα) του δείγματος, ενώ στις ηλικιακές ομάδες των <30 και >60 ανήκει το 9,5% (8 άτομα) και 3,6 (3 άτομα) αντίστοιχα. Γραφικά τα ανωτέρω δεδομένα παρουσιάζονται τόσο σε σχήμα πίτας αλλά και μέσω ραβδογράμματος για καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων.

Γράφημα 5.2: Ηλικία

Ηλικία
84 απαντήσεις

Σχήμα 5.1: Ηλικία

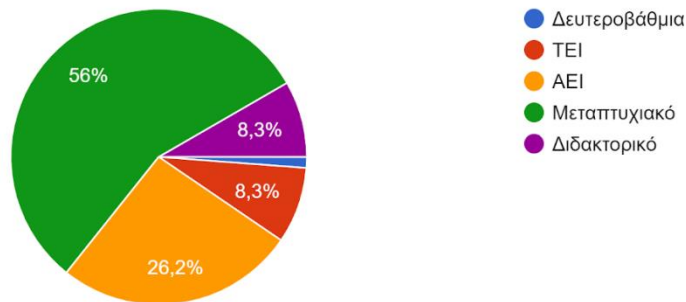

Από τα δεδομένα αυτά προκύπτει πως το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτών του δείγματος ανήκουν στις ηλικίες 31-50, καθώς οι ηλικιακές αυτές ομάδες καλύπτουν σχεδόν το 70% του δείγματος. Ενώ είναι φανερό πως οι μικρότερες των 30 ετών ηλικίες δεν συμμετέχουν καθόλου ενεργά στο δείγμα.

Τα επόμενα στοιχεία που λαμβάνουμε σχετίζονται με το επίπεδο εκπαίδευσης των ελεγκτών και γενικότερα τους τίτλους σπουδών τους. Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, καθίσταται εμφανές πως το 98,8% του δείγματος (83 άτομα) έχει δεχθεί τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αναλυτικότερα, το 56% του δείγματος (47 άτομα) έχει στη κατοχή τους μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, το 26,2% είναι απόφοιτοι τμήματος ΑΕΙ, σε απόφοιτους τμήματος ΤΕΙ ανήκει το 8,3%, ενώ επίσης το 8,3% του δείγματος έχει ολοκληρώσει διδακτορικό πρόγραμμα σπουδών. Από τους υπαλλήλους της ΑΑΔΕ που συμμετέχουν στο δείγμα, αυτή μόνο ενός (1,2% του δείγματος) αναφέρει πως είναι απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Γράφημα 6.3: Επίπεδο Εκπαίδευσης

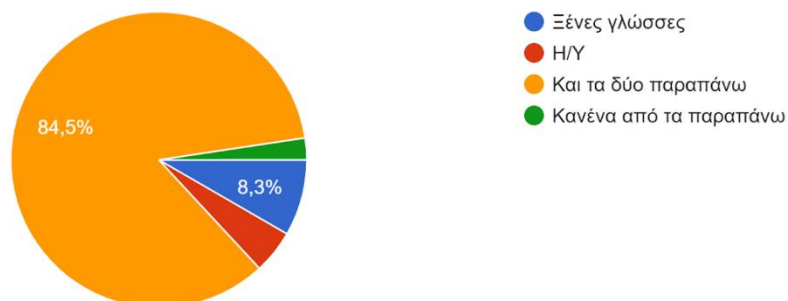
Επίπεδο Εκπαίδευσης
84 απαντήσεις

Σχετικά με άλλους τίτλους σπουδών που πιθανώς κατέχουν οι ελεγκτές, οι απαντήσεις σχετίζονται με τίτλους σχετικούς με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών αλλά και γνώσεις ξένων γλωσσών. Από τις απαντήσεις προέκυψε πως το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτών (84,5% / 71 άτομα) κατέχουν τίτλους σχετικούς και με τις δύο προαναφερθείσες επιλογές, το 8,3% του δείγματος (7 άτομα) κατέχει τίτλο σχετικό μόνο με τις ξένες γλώσσες, το 4,8% (4 άτομα) κατέχει τίτλο σχετικό μόνο με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, ενώ μόνο 2 απαντήσεις (2,4%) από το σύνολο του δείγματος αναφέρουν πως δεν κατέχεται κάποιος από τους διαθέσιμους τίτλους σπουδών.

Γράφημα 6.4: Άλλοι τίτλοι σπουδών

Άλλοι τίτλοι σπουδών
84 απαντήσεις

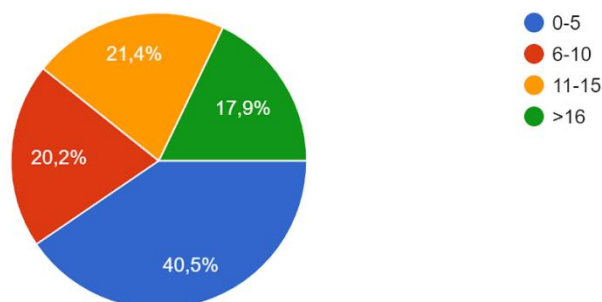

Όπως φαίνεται τόσο στο παραπάνω γράφημα αλλά και σε αυτό που παρουσιάζει το επίπεδο εκπαίδευσης των ελεγκτών, το μεγαλύτερο μέρος αυτών έχουν εκπαίδευση τριτοβάθμιου επιπέδου, αλλά είναι και κάτοχοι επιπρόσθετων εφοδίων που θα διευκολύνουν την εργασία τους.

Η τελευταία ερώτηση των δημογραφικών δεδομένων αφορά τα έτη προϋπηρεσίας των ελεγκτών στο εν λόγω αντικείμενο.

Γράφημα 6.5: Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο

Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:
84 απαντήσεις

Είναι εμφανές πως οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση έχουν αρκετά μεγάλο εύρος. Ειδικότερα, μεγάλο μέρος του δείγματος (40,5%) έχει εμπειρία 0-5 έτη, ενώ το υπόλοιπο μέρος του δείγματος μοιράζεται σχεδόν ισόποσα στα εναπομείναντα διαστήματα εμπειρίας. Δηλαδή, για τα διαστήματα 6-10 έτη, 11-15 έτη και >16 ετών εμπειρίας ανήκουν ανήκουν το 20,2% (17 άτομα), το 21,4% (18 άτομα) και το 17,9% (15 άτομα) αντίστοιχα.

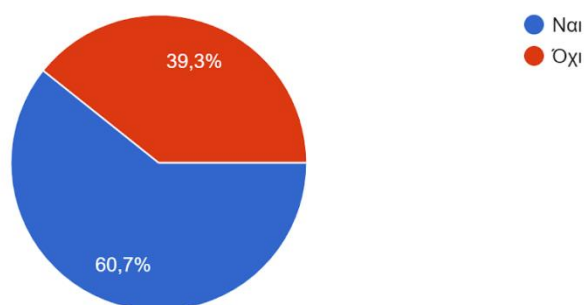
Έκταση και ένταση χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι ερωτήσεις που σχετίζονται με την ένταση που οι ελεγκτές της ΑΑΔΕ επιλέγουν τις συγκεκριμένες τεχνικές ελέγχου στους ελέγχους που διενεργούν.

Η πρώτη ερώτηση έχει να κάνει με την γενικότερη επαφή των ελεγκτών με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου.

Γράφημα 6.6: Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;
84 απαντήσεις

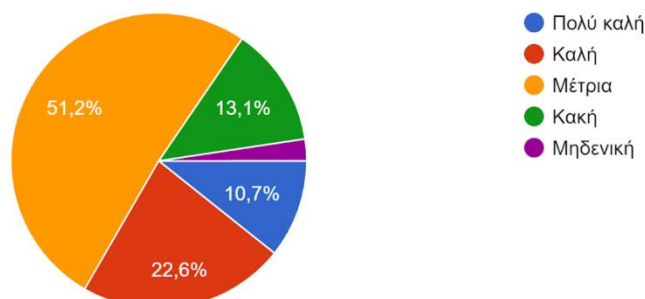

Από το γράφημα που μόλις παρουσιάστηκε είναι φανερό πως το δείγμα έχει μοιραστεί στις δυο απαντήσεις χωρίς μεγάλη διαφορά, αν και βέβαια η απάντηση του Ναι έχει λάβει την πλειοψηφία των απαντήσεων. Ειδικότερα, 51 άτομα (60,7%) του δείγματος απάντησαν πως έχουν εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ενώ τα υπόλοιπα 33 άτομα (39,3%) απάντησαν πως δεν έχουν χρησιμοποιήσει τις εν λόγω τεχνικές.

Η επόμενη ερώτηση σχετίζεται με την εκπαίδευση των ελεγκτών γύρω από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Από την ερώτηση αυτή προκύπτει πως το μεγαλύτερο μέρος (51,2% / 43 άτομα) των ελεγκτών, είτε έχουν εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές είτε όχι, απάντησαν πως έχουν *μετρίου* επιπέδου εκπαίδευση στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. *Καλή* εκπαίδευση απάντησαν πως έχουν 19 άτομα (22,6%), *κακό* επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να έχουν 11 άτομα του δείγματος (13,1%), ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά συγκεντρώθηκαν στα άτομα που έχουν *μηδενικό* και *πολύ καλό* επίπεδο εκπαίδευσης, με ποσοστά 2,4% (2 άτομα) και 10,7% (9 άτομα) αντίστοιχα. Όσα αναφέρθηκαν παρουσιάζονται συνοπτικά και στο ακόλουθο γράφημα.

Γράφημα 6.7: Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευσή σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

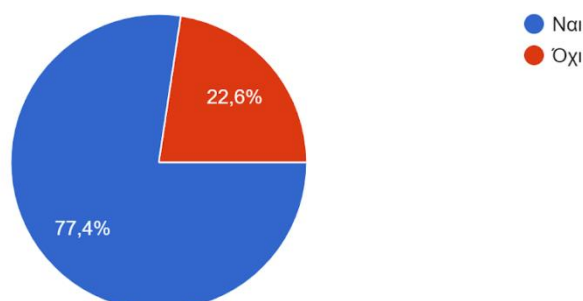
Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευσή σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;
84 απαντήσεις

Οι επόμενες τρεις ερωτήσεις σχετίζονται με επιμορφωτικά σεμινάρια ή εκπαιδεύσεις που διενεργούνται αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, και κατά πόσο τα άτομα του δείγματος έχουν παρακολουθήσει κάτι σχετικό. Συνεπώς, στην ερώτηση αν οι ελεγκτές του δείγματος έχουν παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις τεχνικές αυτές, ποσοστό της τάξεως του 77,4% (65 άτομα) απάντησε πως έχει παρακολουθήσει σχετικό σεμινάριο, ενώ το υπόλοιπο μέρος του δείγματος (22,6% / 19 άτομα) πως δεν έχει συμμετέχει σε τέτοιο πρόγραμμα.

Γράφημα 6.8: Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;
84 απαντήσεις

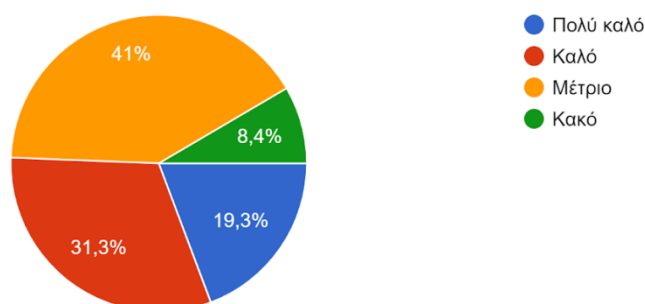

Από το 77,4% των απαντήσεων της προηγούμενης ερώτησης, προκύπτουν οι απαντήσεις της παρούσας ερώτησης που έχει να κάνει με την αξιολόγηση των επιμορφωτικών αυτών προγραμμάτων. Όπως φαίνεται και στη συνέχεια, το 41% των απαντήσεων χαρακτηρίζει τα προγράμματα αυτά *μέτριου* ενδιαφέροντος, το 31,3% χαρακτηρίζει τα προγράμματα ως *καλά*, ενώ το υπόλοιπο μέρος των απαντήσεων μοιράζεται με ποσοστά 19,3% και 8,4% στις τελευταίες δυο απαντήσεις, που χαρακτηρίζουν δηλαδή τα προγράμματα αυτά είτε *πολύ καλά* είτε *κακά* αντίστοιχα.

Γράφημα 6.9: Εάν έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως θα το αξιολογούσατε;

Εάν έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως θα το αξιολογούσατε;

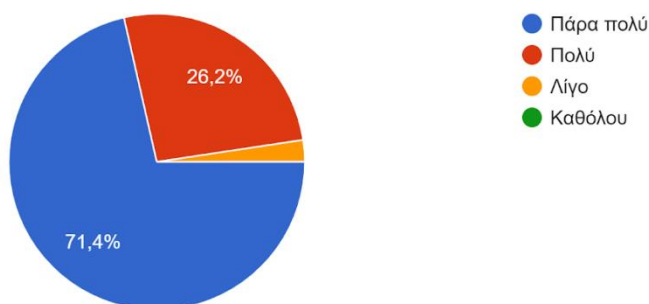
83 απαντήσεις

Η τελευταία ερώτηση που σχετίζεται με την ειδική εκπαίδευση στη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αναφέρει αν οι ελεγκτές του δείγματος θεωρούν αναγκαίες αυτού του είδους τις εκπαιδεύσεις. Ποσοστό της τάξεως του 71,4% (60 άτομα) απάντησε πως η παροχή τέτοιων εκπαιδεύσεων είναι *πάρα πολύ* αναγκαία, 22 άτομα (26,2%) του δείγματος απάντησαν πως αυτού του είδους σεμινάρια είναι *πολύ* αναγκαία, ενώ 2 μόνο άτομα (2,4%) απάντησαν πως δεν θεωρούν βαρύνουσας σημασίας αυτές τις ειδικές εκπαιδεύσεις, αφού επέλεξαν την απάντηση *λίγο*. Καμία απάντηση δεν έλαβε η επιλογή πως οι ειδικές εκπαιδεύσεις δεν θεωρούνται *καθόλου* αναγκαίες.

Γράφημα 6.10: Θεωρείτε αναγκαία την παροχή ειδικής εκπαίδευσης αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

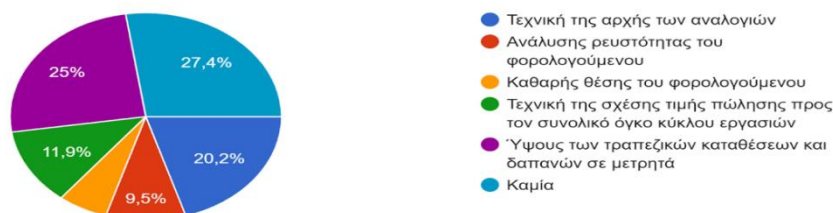
Θεωρείτε αναγκαία την παροχή ειδικής εκπαίδευσης αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;
84 απαντήσεις

Από αυτή την ομάδα ερωτήσεων, τελευταία τίθεται η ερώτηση αναφορικά με ποια από τις πέντε έμμεσες τεχνικές ελέγχου χρησιμοποιείται συχνότερα από τους ελεγκτές του δείγματος. Από τις 84 απαντήσεις που λήφθηκαν, οι 23 (27,4%) από αυτές αναφέρουν πως δεν έχουν χρησιμοποιήσει κάποια έμμεση τεχνική ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, το υπόλοιπο μέρος του δείγματος μοιράζεται στις πέντε έμμεσες τεχνικές ελέγχου, με αυτή της αρχής των αναλογιών να έχει συγκεντρώσει ποσοστό απαντήσεων της τάξεως του 27,4% (17 άτομα). Αμέσως επόμενη σε προτίμηση τεχνική, είναι αυτή του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά που επιλέχθηκε από το 25% του δείγματος, δηλαδή από 21 άτομα. Η τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου επιλέχθηκε από το 9,5% του δείγματος (8 άτομα), η τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών επιλέχθηκε από 10 άτομα (11,9% του δείγματος), ενώ τις λιγότερες απαντήσεις έλαβε η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου με ποσοστό επιλογής 6% (5 άτομα). Διαγραμματικά όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται στο ακόλουθο γράφημα.

Γράφημα 6.11: Ποια έμμεση τεχνική ελέγχου χρησιμοποιείτε συχνότερα;

Ποια έμμεση τεχνική ελέγχου χρησιμοποιείτε συχνότερα;
84 απαντήσεις

Αποτελεσματικότητα έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Το σύνολο των ερωτήσεων αυτής της υποενότητας, πραγματεύεται την αποτελεσματικότητα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου τόσο σαν μέθοδο διενέργειας ελέγχου, όσο και σαν μέσο καταπολέμησης του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Έτσι, η πρώτη ερώτηση που τέθηκε ελέγχει την γνώμη των ελεγκτών του δείγματος σχετικά με το ποια από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου θεωρούν περισσότερο αποτελεσματική. Το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτών επέλεξε την τεχνική της αρχής των αναλογιών, με ποσοστό απαντήσεων 26,2% (22 άτομα). Επόμενη σε προτίμηση έμμεση τεχνική ελέγχου, είναι αυτή του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά που συγκέντρωσε 17 απαντήσεις (20,2%). Η τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών επιλέχθηκε από 19% του δείγματος (16 άτομα), ενώ η τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου επιλέχθηκε από επίσης το 19% των ελεγκτών του δείγματος (16 άτομα). Τις λιγότερες απαντήσεις συγκέντρωσαν η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου και η επιλογή πως καμία έμμεση τεχνική ελέγχου δεν είναι αποτελεσματική, με ποσοστά 9,5% (8 άτομα) και 6% (5 άτομα) αντίστοιχα.

Γράφημα 6.12: Από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ποια είναι κατά τη γνώμη σας πιο αποτελεσματική;

Από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ποια είναι κατά τη γνώμη σας η πιο αποτελεσματική;
84 απαντήσεις

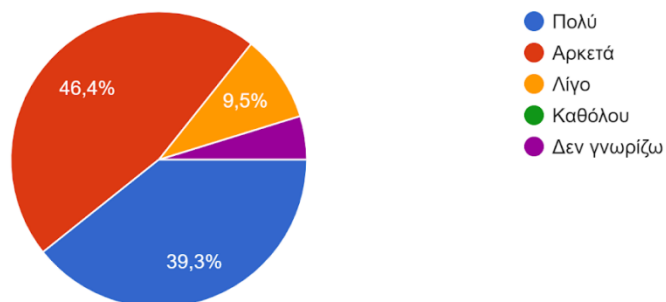

Η επόμενη ερώτηση έχει ως στόχο την λήψη δεδομένων σχετικά με τη γνώμη των ελεγκτών αναφορικά με το αν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Η πλειοψηφία των ελεγκτών (85,7%) απάντησε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν είτε ένα *αρκετά* χρήσιμο (46,4% / 39 άτομα) είτε ένα *πολύ* χρήσιμο (39,3% / 33 άτομα) εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Ποσοστό ελεγκτών της τάξεως του 9,5% απάντησε πως δεν αποτελούν ένα τόσο χρήσιμο εργαλείο (δηλαδή την απάντηση *λίγο*), ενώ 4 απαντήσεις (4,8%) υποστηρίζουν πως δεν γνωρίζουν αν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι ένα χρήσιμο εργαλείο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.

Γράφημα 6.13: Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

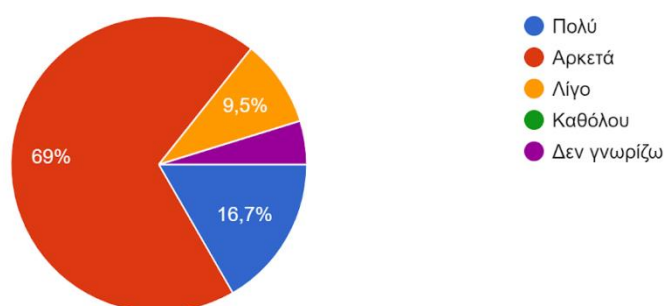
84 απαντήσεις

Το θέμα αναζήτησης της επόμενης ερώτησης είναι αν χρησιμοποιώντας τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου ο ελεγκτής μπορεί να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα. Από τις απαντήσεις που αντλήθηκαν, φαίνεται πως ένα μόνο μικρό μέρος του δείγματος δεν ενστερνίζεται πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι έμπιστη μέθοδος για τη διενέργεια φορολογικών ελέγχων. Ειδικότερα, το 69% (58 άτομα) των ελεγκτών του δείγματος θεωρεί πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε *αρκετά* ασφαλή συμπεράσματα, το 16,7% (14 άτομα) του δείγματος επέλεξε πως οι τεχνικές αυτές καταλήγουν σε *πολύ* ασφαλή συμπεράσματα, ενώ μόνο το 9,5% (8 άτομα) θεωρεί πως τα συμπεράσματα που προκύπτουν έπειτα της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου δεν είναι ασφαλή (επιλογή *λίγο*). Βέβαια, οι απαντήσεις τεσσάρων ατόμων του δείγματος (4,8%) αναφέρουν πως δεν γνωρίζουν σε τι είδους συμπεράσματα μπορεί να καταλήξει ο ελεγκτής.

Γράφημα 6.14: Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;

Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;
84 απαντήσεις

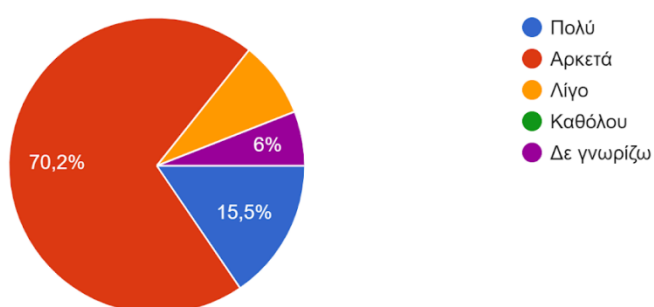
Η ενότητα αυτή κλείνει με μια αρκετά βαρύνουσα σημασίας ερώτηση, που πραγματεύεται το επίπεδο που μπορεί να χαρακτηριστεί δίκαιη την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον ελεγχόμενο, κατά τη διαδικασία προσδιορισμού του φορολογητέου εισοδήματος. Στα χνάρια των απαντήσεων της προηγούμενης ερώτησης, το 70,2% (59 άτομα) των απαντήσεων που έδωσε το δείγμα υποστηρίζει πως είναι *αρκετά* δίκαιη η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. *Πολύ* δίκαιη θεωρεί την εφαρμογή αυτών των τεχνικών το 15,5% του δείγματος (13 άτομα), ενώ *λίγο* δίκαιη τη θεωρεί το 8,3% του δείγματος (7 άτομα). Όπως και σε άλλες, έτσι και σε αυτή την

ερώτηση το 6% (5 άτομα) του δείγματος δεν γνωρίζει αν είναι δίκαιη η εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Γράφημα 6.15: Πόσο δίκαιη (για τον ελεγχόμενο) θεωρείτε την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος;

Πόσο δίκαιη (για τον ελεγχόμενο) θεωρείτε την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος;

84 απαντήσεις

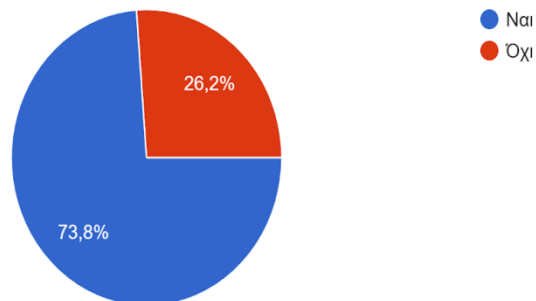
Σχολιασμός γεγονότων κατά την εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Στην τελευταία ενότητα ερωτήσεων της συγκεκριμένης έρευνας, παρουσιάζονται ερωτήματα που σχετίζονται με την εμπειρία των ελεγκτών από την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Η ενότητα αυτή, δηλαδή, αποτελεί σχολιασμό των ελεγκτών που αφορά πραγματικά εμπειρικά γεγονότα.

Η πρώτη ερώτηση αναφέρεται στο αν έχει διαπιστωθεί κατά τη διενέργεια ελέγχου διαφορά μεταξύ του εισοδήματος που δηλώθηκε και αυτού που προέκυψε μετά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών. Το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτών (73,8% / 62 άτομα) απάντησε πως έχει διαπιστωθεί τέτοια διαφορά, ενώ ποσοστό της τάξεως του 26,2% (22 άτομα) απάντησε πως δεν έχει διαπιστωθεί διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών εισοδημάτων.

Γράφημα 6.16: Διαπιστώσατε διαφορές μεταξύ εισοδήματος που δηλώθηκε και αυτού που προσδιορίστηκε με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Διαπιστώσατε διαφορές μεταξύ εισοδήματος που δηλώθηκε και αυτού που προσδιορίστηκε με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;
84 απαντήσεις

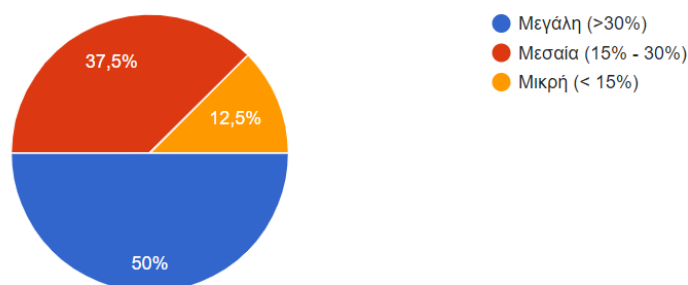

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, είναι εύλογο να τεθεί σαν ερώτημα το μέγεθος της διαφοράς που μπορεί να έχει διαπιστωθεί κατά τη διενέργεια ελέγχου. Από τις 64 συνολικά απαντήσεις της συγκεκριμένης ερώτησης, σύμφωνα με το 50% (32 άτομα) των απαντήσεων έχει διαπιστωθεί μεγάλη διαφορά, που ξεπερνάει δηλαδή το 30% του εισοδήματος που δηλώθηκε. Η αμέσως επόμενη απάντηση που επιλέχθηκε από το δείγμα είναι αυτή πως έχει διαπιστωθεί διαφορά μεσαίας κλίμακας (37,5% / 24 άτομα), ενώ διαφορά μικρής κλίμακας έχει διαπιστωθεί από το 12,5% (8 άτομα) του δείγματος των ελεγκτών της έρευνας.

Γράφημα 6.17: Εφόσον διαπιστώθηκε διαφορά μεταξύ δηλωθέντος και προσδιορισθέντος εισοδήματος, αυτή ήταν

Εφόσον διαπιστώθηκε διαφορά μεταξύ δηλωθέντος και προσδιορισθέντος εισοδήματος, αυτή ήταν:

64 απαντήσεις

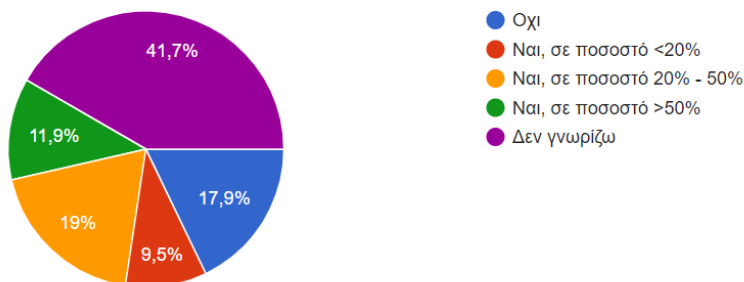

Οι δύο επόμενες ερωτήσεις έχουν σχέση με τις ενδικοφανείς προσφυγές που μπορεί να έχουν ασκηθεί, σε περίπτωση που έχει διαπιστωθεί διαφορά μεταξύ δηλωθέντος και προσδιορισθέντος εισοδήματος. Έτσι, στην ερώτηση αν έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (41,7% / 35 άτομα) απάντησε πως δεν γνωρίζει. Ποσοστό 17,9% (15 άτομα) των ελεγκτών απάντησε πως δεν έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές, ενώ οι υπόλοιποι μοιράστηκαν στις τρεις εναπομείνουσες επιλογές. Αναλυτικότερα, το 9,5% (8 άτομα) του δείγματος υποστηρίζει πως έχουν ασκηθεί τέτοιες προσφυγές σε ποσοστό <20% των υποθέσεων, το 19% (16 άτομα) των ελεγκτών αναφέρει πως έχουν ασκηθεί προσφυγές για 20% - 50% των υποθέσεων, ενώ σε ποσοστό >50% των υποθέσεων υποστηρίζει το 11,9% (10 άτομα) του δείγματος πως έχουν καταφύγει ελεγχόμενοι μετά τη κοινοποίηση του αποτελέσματος του ελέγχου.

Γράφημα 6.18: Έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές κατά των αποτελεσμάτων ελέγχου στους οποίους έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές κατά των αποτελεσμάτων ελέγχου στους οποίους έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

84 απαντήσεις

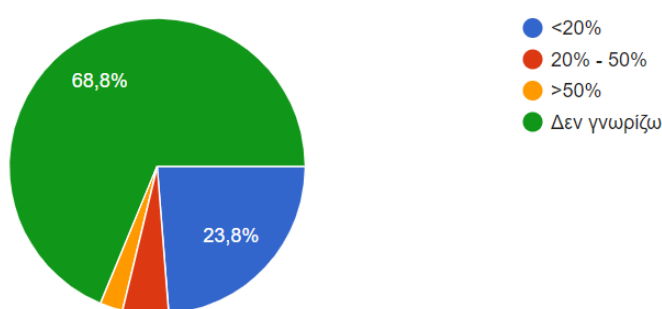
Σε συνδυασμό με την ερώτηση που μόλις προηγήθηκε, ερευνάται αν οι ενδικοφανείς προσφυγές που έχουν ασκηθεί τελικά έγιναν αποδεκτές από τη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών. Η συντριπτική πλειοψηφία των ελεγκτών του δείγματος (68,8% / 55 άτομα) υποστηρίζει πως δεν γνωρίζει αν τελικά έγιναν αποδεκτές οι ενστάσεις αυτές. Η αμέσως επόμενη πιο δημοφιλής απάντηση παρουσιάζει πως το 23,8% (19 άτομα) των ελεγκτών υποστηρίζει πως οι ενδικοφανείς προσφυγές που πραγματοποιήθηκαν έγιναν αποδεκτές σε ποσοστό

<20%. Παρόμοιο αριθμό απαντήσεων συγκέντρωσαν οι επιλογές πως οι ενστάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί έγιναν αποδεκτές κατά ποσοστά 20% - 50% ή κατά ποσοστό >50%, με ποσοστά 5% (4 άτομα) και 2,5% (2 άτομα). Τα στοιχεία που μόλις αναφέρθηκαν απεικονίζονται στην παρακάτω πίνα.

Γράφημα 6.19: Αν ναι, σε τι ποσοστό έχουν γίνει δεκτές από τη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών;

Αν ναι, σε τι ποσοστό έχουν γίνει δεκτές από τη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών;

80 απαντήσεις

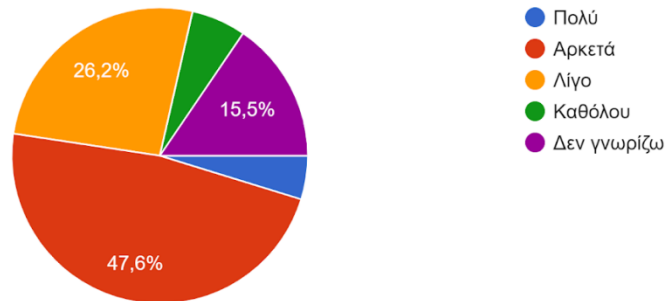

Η επόμενη ερώτηση που παρουσιάζεται στο ερωτηματολόγιο, σχετίζεται με τις πληροφορίες από τρίτους και αν αυτές επαρκούν για να βγάλει ο ελεγκτής ασφαλή συμπεράσματα κατά τη διενέργεια ελέγχου με τη χρήση έμμεσων τεχνικών. Περίπου οι μισοί από τους ελεγκτές του δείγματος (47,6% / 47 άτομα) απάντησαν πως οι συγκεκριμένες πληροφορίες επαρκούν *αρκετά* για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, ενώ στην αντίπερα όχθη βρίσκονται ελεγκτές με ποσοστό απαντήσεων 15,5% (13 άτομα) που υποστηρίζουν πως *δεν γνωρίζουν* την ασφάλεια των συμπερασμάτων. Η απάντηση πως οι πληροφορίες αυτές επαρκούν *πολύ* για ασφαλή συμπεράσματα συγκέντρωσε 4 απαντήσεις με ποσοστό 4,4%, η απάντηση πως βοηθούν *λίγο* συγκέντρωσε απαντήσεις της τάξεως του 26,2% (22 άτομα), ενώ 5 ελεγκτές του δείγματος (6%) υποστηρίζουν πως δεν βοηθούν *καθόλου* στην εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Γράφημα 6.20: Οι διαθέσιμες πληροφορίες από τρίτους επαρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Οι διαθέσιμες πληροφορίες από τρίτους επαρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

84 απαντήσεις

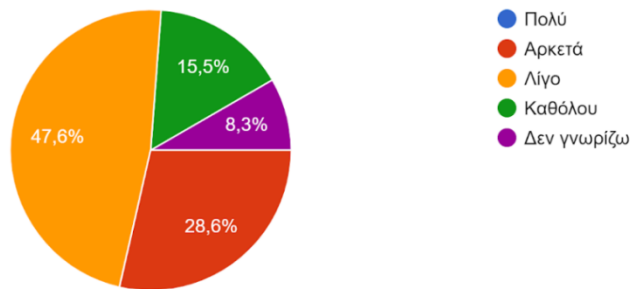

Η επόμενη δυάδα ερωτήσεων στοχεύει στον σχολιασμό τόσο του πληροφοριακού συστήματος της ΑΑΔΕ όσο και των οδηγιών που έχουν εκδοθεί αναφορικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Σχετικά με την αποτελεσματικότητα του πληροφοριακού συστήματος της ΑΑΔΕ στον φορολογικό έλεγχο με τη χρήση έμμεσων τεχνικών, το 47,6% (40 άτομα) των ελεγκτών υποστηρίζει πως δεν καλύπτει πλήρως τις ανάγκες των υπαλλήλων (επιλογή *λίγο*), ενώ το 15,5% (13 άτομα) του δείγματος υποστηρίζει πως δεν είναι *καθόλου* βοηθητικό στην όλη διαδικασία. Από την άλλη, ελεγκτές του δείγματος που αντιπροσωπεύουν το 28,6% (24 άτομα) αυτού, θεωρούν πως το πληροφοριακό σύστημα είναι *αρκετά* αποτελεσματικό. Τέλος, 7 ελεγκτές του δείγματος (8,3%) *δεν γνωρίζουν* την αποτελεσματικότητά του.

Γράφημα 6.21: Θεωρείτε ότι το πληροφοριακό σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. υποστηρίζει με αποτελεσματικό τρόπο τον έλεγχο με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Θεωρείτε ότι το πληροφοριακό σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. υποστηρίζει με αποτελεσματικό τρόπο τον έλεγχο με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

84 απαντήσεις

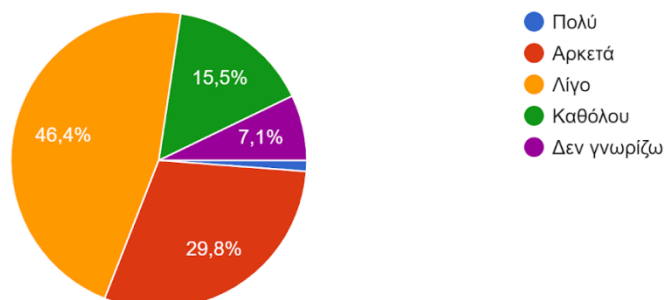

Η ακόλουθη ερώτηση αναφέρεται στην επάρκεια των οδηγιών που έχουν κοινοποιηθεί από την ΑΑΔΕ αναφορικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Τα αποτελέσματα, όπως θα διαπιστωθεί και στη συνέχεια, δεν διαφέρουν κατά πολύ από αυτά της προηγούμενης ερώτησης. Το 46,4% (39 άτομα) των ελεγκτών που απάντησαν πιστεύει πως δεν είναι όσο επαρκείς θα έπρεπε για την αποτελεσματική διενέργεια του ελέγχου, ενώ το 15,5% (13 άτομα) του δείγματος υποστηρίζει πως δεν είναι καθόλου επαρκείς. Βέβαια, ελεγκτές που αντιπροσωπεύουν το 29,8% (25 άτομα) του δείγματος θεωρούν πως οι οδηγίες/αποφάσεις αυτές είναι αρκετά επαρκείς για τον έλεγχο, ενώ από μια απάντηση (1,2%) αναφέρεται πως οι οδηγίες που εξετάζουμε είναι πολύ επαρκείς. Ποσοστό σχεδόν ταυτόσημο με της προηγούμενης ερώτησης (7,1% / 6 άτομα), υποστηρίζει πως δεν γνωρίζει την επάρκεια των αποφάσεων αυτών.

Γράφημα 6.22: Πιστεύετε ότι οι αποφάσεις - οδηγίες που έχουν εκδοθεί για τη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι επαρκείς;

Πιστεύετε ότι οι αποφάσεις - οδηγίες που έχουν εκδοθεί για τη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι επαρκείς;

84 απαντήσεις

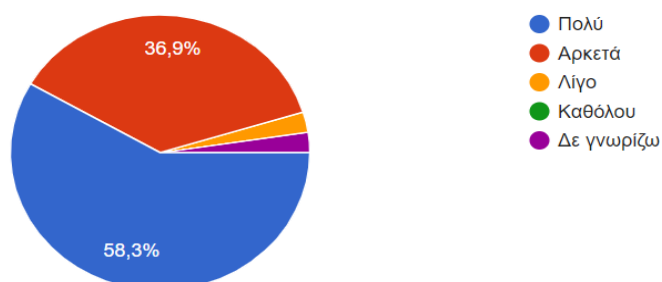
Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου παρουσιάζει διάφορα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν κατά τη διενέργεια ελέγχου με τη χρήση των έμμεσων τεχνικών.

Γράφημα 6.23: Πόσο σημαντικά είναι κατά τη γνώμη σας τα παρακάτω προβλήματα - εμπόδια κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Προβλήματα: Μη επαρκής εκπαίδευση, Μη επαρκής πληροφοριακά συστήματα, Μη επαρκές νομοθετικό πλαίσιο, Αδυναμία στην διασταύρωση των πληροφοριών.

Πόσο σημαντικά είναι κατά τη γνώμη σας τα παρακάτω προβλήματα - εμπόδια κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου; Προβλήματα: Μη επαρκής εκπαίδευση, Μη επαρκής πληροφοριακά συστήματα, Μη επαρκές νομοθετικό πλαίσιο, Αδυναμία στην διασταύρωση των πληροφοριών.

84 απαντήσεις

Είναι πρόδηλο πως η πλειοψηφία των ελεγκτών του δείγματος θεωρεί τα προαναφερθέντα προβλήματα υψίστης σημασίας για την αποτελεσματική εφαρμογή των τεχνικών που εξετάζουμε. Αναλυτικότερα, το 58,3% (49 άτομα) του δείγματος θεωρεί τα προβλήματα αυτά *πολύ* σημαντικά, το 36,9% (31 άτομα) τα θεωρεί *αρκετά* σημαντικά, ενώ μόλις 2,4% (2 άτομο) του δείγματος τα θεωρεί *λίγο* σημαντικά. Από το σύνολο του δείγματος, μόνο το 2,4% (2 άτομα) αυτού *δεν γνωρίζει* την σημαντικότητα των εμποδίων αυτών.

6.5 Αποτελέσματα έρευνας

Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας που μόλις παρουσιάστηκε, επιλέχθηκε η χρήση του δείκτη ελέγχου Pearson Chi - Square Test με σκοπό τον υπολογισμό της εξάρτησης ή ανεξαρτησίας των μεταβλητών που επιλέχθηκαν. Δηλαδή, μέσω του συγκεκριμένου εργαλείου μπορεί να ελεγχθεί εάν δύο μεταβλητές εμφανίζουν κάποια συσχέτιση, ή εάν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Για τη διενέργεια του ελέγχου πρέπει να υπολογιστεί το χ^2 , κάτι που πραγματοποιείται λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρούμενες από τις αναμενόμενες συχνότητες και αφορά όλες τις παρατηρήσεις του δείγματος. Όσο υψηλότερο είναι αυτό, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ύπαρξης συσχέτισης μεταξύ των υπό εξέταση μεταβλητών. Για τη διενέργεια του ελέγχου ανεξαρτησίας, ορίζονται δύο ειδών υποθέσεις, η αρχική υπόθεση (H_0) και η εναλλακτική υπόθεση (H_1). Ειδικότερα οι δύο υποθέσεις παρουσιάζονται ως εξής: H_0 : Οι εξεταζόμενες μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και H_1 : Οι εξεταζόμενες μεταβλητές είναι εξαρτημένες μεταξύ τους. Στη συνέχεια, υπολογίζεται η στάθμη σημαντικότητας p που πρέπει να συγκριθεί με το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5% ή 0,05, όπου αν $p > 0,05$ αποδεχόμαστε την μηδενική υπόθεση και ότι αυτή ορίζει, ενώ αν $p < 0,05$ απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση και δεχόμαστε την εναλλακτική.

Για την απρόσκοπτη διενέργεια όμως του συγκεκριμένου ελέγχου πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προϋποθέσεις που αυτός ορίζει σύμφωνα με τη θεωρία. Βαρύνουσας σημασίας είναι ο όρος των αναμενόμενων συχνοτήτων, όπου καμία αναμενόμενη συχνότητα των μεταβλητών του δείγματος δεν πρέπει να είναι μικρότερη του 5. Σε περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο, ο έλεγχος δεν μπορεί να διενεργηθεί μέσω

αυτού του εργαλείου καθώς θα είναι αναξιόπιστος, και κατά συνέπεια πρέπει να εφαρμοσθεί το Fisher's Exact Test.

Στη παρούσα έρευνα το σύνολο των αναμενόμενων αποδόσεων δεν συμβαδίζει σε όλες τις περιπτώσεις με τις προϋποθέσεις του Pearson Chi - Square Test, συνεπώς κατέστη αναγκαία η ανάλυση με τη χρήση εναλλακτικού στατιστικού εργαλείου, και πιο συγκεκριμένα του Fisher's Exact Test. Η διενέργεια του ελέγχου ανεξαρτησίας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του προγράμματος στατιστικής ανάλυσης SPSS 28.0.0.0.

Έλεγχος σχετικά με την έκταση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Με σκοπό την ανάλυση των αποτελεσμάτων σχετικά με την έκταση χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από υπαλλήλους της ΑΑΔΕ, διενεργείται έλεγχος μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών (Φύλο, Ηλικία, Επίπεδο Εκπαίδευσης και Έτη Προϋπηρεσίας) και της ερώτησης “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”, όπου ως ανεξάρτητες είναι οι δημογραφικές μεταβλητές και ως εξαρτημένη η ερώτηση που θέτουμε.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πίνακες με τα στατιστικά δεδομένα που προέκυψαν έπειτα επεξεργασίας και ανάλυσης των παρατηρήσεων στο στατιστικό πρόγραμμα ανάλυσης.

Το πρώτο ζευγάρι μεταβλητών είναι η ερώτηση που τέθηκε και η μεταβλητή “Φύλο”.

Πίνακας 6.1: Συσχέτιση “Φύλου” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Chi-Square Tests (Gender)

Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
-------	----	---	-------------------------	-------------------------

Pearson Chi-Square	,478 ^a	1	,490	,510	,321
Continuity Correction ^b	,217	1	,641		
Likelihood Ratio	,479	1	,489	,510	,321
Fisher's Exact Test				,510	,321
N of Valid Cases	84				

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,54.

b. Computed only for a 2x2 table

Αρχικά, από τα δεδομένα του πίνακα που προηγήθηκε γίνεται εμφανές πως δεν υπάρχουν αναμενόμενες συχνότητες μικρότερες του 5, άρα η ανάλυση θα συνεχιστεί με το εργαλείο Pearson Chi - Square Test. Στην εν λόγω περίπτωση το p ορίζεται ως 0,490, συνεπώς ισχύει $p > 0,05$, με αποτέλεσμα την αποδοχή της μηδενικής υπόθεσης, και συνάμα της ανεξαρτησίας των δυο μεταβλητών.

Επόμενη ομάδα μεταβλητών, περιλαμβάνει τη μεταβλητή “Ηλικία” και την ερώτηση “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”.

Πίνακας 6.2: Συσχέτιση “Ηλικία” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Chi-Square Tests (Age)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,106 ^a	4	,039	,026
Likelihood Ratio	12,419	4	,014	,017
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	9,785			,027
N of Valid Cases	84			

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,46.

Από την παρατήρηση που τίθεται στο κάτω μέρος του ανωτέρω πίνακα, γίνεται αντιληπτό πως ο συγκεκριμένος έλεγχος δεν μπορεί να διενεργηθεί με το Pearson Chi - Square Test καθώς συναντώνται αναμενόμενες συχνότητες μικρότερες του 5. Κατά συνέπεια εφαρμόστηκε ο έλεγχος του Fisher's Exact Test και προέκυψαν τα δεδομένα του ανωτέρω πίνακα. Συγκρίνοντας, λοιπόν, το p της συγκεκριμένης περίπτωσης (0,027) με το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,05 παρατηρείται εξάρτηση μεταξύ των δυο αυτών μεταβλητών, αφού $p < 5\%$. Δηλαδή απορρίπτουμε τη μηδενική υπόθεση και αποδεχόμαστε την εναλλακτική.

Αναλύοντας περισσότερο τη σχέση εξάρτησης που υφίσταντο μεταξύ των υπό εξέταση μεταβλητών που αναφέρθηκαν στις προηγούμενες παραγράφους, καταλήγουμε στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 6.3: Ηλικία * Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

Ηλικία * Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο; Crosstabulation

		Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;		Total
		Ναι	Όχι	
Ηλικία < 30 - 50	Count	37	28	65
	% within Ηλικία	56,92%	43,08%	100,0%
	% within Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;	72,55%	84,85%	77,38%
51 - >60	Count	14	5	19
	% within Ηλικία	73,68%	26,32%	100,0%
	% within Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;	27,45%	15,15%	22,62%

Total	Count	51	33	84
	% within Ηλικία	60,7%	39,3%	100,0%

Για απλούστευση της ανάλυσης έγινε η δημιουργία δύο ηλικιακών ομάδων, αυτής που περιλαμβάνει τις ηλικίες < 30 - 50 και αυτής που περιλαμβάνει τις ηλικίες 51 - >60. Αναφορικά με την πρώτη ηλικιακή ομάδα, παρατηρείται πως από τους 65 ελεγκτές που ανήκουν σε αυτή το μεγαλύτερο μέρος (56,92%) απάντησε πως έχει εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο, ενώ το 43,08% δεν τις έχει χρησιμοποιήσει. Από την άλλη, από τα άτομα που ανήκουν στην δεύτερη ηλικιακή ομάδα προκύπτει πως οι 14 (73,68%) έχουν εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου ενώ οι 5 (26,32%) όχι. Στο σύνολο του δείγματος παρατηρείται πως το μεγαλύτερο μέρος και των δύο ηλικιακών ομάδων έχουν εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε ελέγχους που έχουν διενεργήσει. Συμπερασματικά με την παραπάνω ανάλυση, είναι εμφανές πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου τείνουν να χρησιμοποιούνται εντονότερα στην πρώτη ηλικιακή ομάδα, στην οποία ανήκουν νεαρότερες ηλικίες. Αυτό πιθανώς σχετίζεται με το γεγονός πως οι τεχνικές που αναλύουμε αποτελούν ένα νέο τρόπο άσκησης φορολογικών ελέγχων, που άτομα μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να μην είναι διατεθειμένα να εντυφώσουν.

Επόμενο ζεύγος μεταβλητών που επιλέγονται προς ανάλυση είναι το “Έπίπεδο Εκπαίδευσης” ως ανεξάρτητη μεταβλητή και η ερώτηση “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”. Από τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα γίνεται εμφανές πως υπάρχουν αναμενόμενες συχνότητες μικρότερες του 5, άρα η ανάλυση θα πραγματοποιηθεί με το εργαλείο Fisher’s Exact Test. Στη περίπτωση αυτή, το p ορίζεται ως 0,126, συνεπώς ισχύει $p > 0,05$, με αποτέλεσμα την αποδοχή της μηδενικής υπόθεσης, και συνάμα της ανεξαρτησίας των δυο μεταβλητών.

Πίνακας 6.4: Συσχέτιση “Έπίπεδο Εκπαίδευσης” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Chi-Square Tests (Education Level)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,489 ^a	4	,165	,148
Likelihood Ratio	9,263	4	,055	,078
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	6,683			,126
N of Valid Cases	84			

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,39.

Τελευταίο ζευγάρι μεταβλητών που θα εξεταστούν ως προς τη συσχέτισή τους είναι αυτή της ανεξάρτητης μεταβλητής “Ετη Προϋπηρεσίας” και της ερώτησης που έχει τεθεί σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις. Τα δεδομένα της ανάλυσης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 6.5: Συσχέτιση “Ετη Εκπαίδευσης” με “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές έλεγχου σε φορολογικό έλεγχο;”

Chi-Square Tests (Working Years)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,814 ^a	3	,032	,032
Likelihood Ratio	9,247	3	,026	,032
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	8,698			,033
N of Valid Cases	84			

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,89.

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει πως δεν υφίσταται περίπτωση αναμενόμενης συχνότητας μικρότερης του 5, άρα η ανάλυση θα συνεχιστεί με τη

χρήση του Pearson Chi - Square Test. Η σχέση που προκύπτει μεταξύ των δυο μεταβλητών είναι σχέση εξάρτησης, καθώς $p < 5\%$. Ειδικότερα, $p = 0,032$, με αποτέλεσμα την απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης και την αποδοχή της εναλλακτικής.

Λόγω της σχέσης εξάρτησης που προέκυψε μεταξύ της μεταβλητής “Έτη Προϋπηρεσίας” και της ερώτησης “Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;”, παρουσιάζεται επίσης ο παρακάτω πίνακας.

Πίνακας 6.6: Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο: * Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο; Crosstabulation

		Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;		Total	
		Ναι	Όχι		
Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:	0 - 10	Count	25	26	51
		% within Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:	49,02%	50,98%	100,0%
		% within Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;	49,02%	78,79%	60,71%
	> 11	Count	26	7	33
		% within Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:	78,79%	21,21%	100,0%
		% within Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;	50,98%	21,21%	39,29%
Total		Count	51	33	84
		% within Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:	60,7%	39,3%	100,0%

Όπως και σε προηγούμενη περίπτωση, έγινε συγχώνευση κάποιων ετών προϋπηρεσίας με σκοπό τη δημιουργία δυο υποομάδων. Πρώτη είναι αυτή των 0 - 10 ετών προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο, και δεύτερη αυτή των > 11 ετών προϋπηρεσίας. Αναλύοντας την πρώτη ομάδα, είναι εμφανές πως τα περισσότερα άτομα αυτής δεν έχουν χρησιμοποιήσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο, αφού η κατηγορία του “Όχι” έχει συγκεντρώσει 50,9% των ελεγκτών σε αντίθεση με το 49,02% που συγκέντρωσε αυτή του “Ναι”. Από τη πλευρά της δεύτερης ομάδας, η συντριπτική πλειοψηφία των ελεγκτών έχει δηλώσει πως έχει εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε κάποιον φορολογικό έλεγχο, αφού το ποσοστό που την αντιπροσωπεύει φτάνει το 78,79%. Η παραπάνω συνθήκη κάνει εμφανές το γεγονός, πως η εμπειρία και τα έτη τριβής με κάποιο αντικείμενο συνιστούν μείζονος σημασίας παράγοντα για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των εργαλείων του εκάστοτε κλάδου.

Από όλη την ανωτέρω ανάλυση που προηγήθηκε, είναι εμφανές πως δεν εμφανίζουν όλες οι δημογραφικές μεταβλητές σχέση εξάρτησης με την έκταση χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στο φορολογικό έλεγχο, αλλά το ήμισυ αυτών (η ηλικία και τα έτη προϋπηρεσίας).

Έλεγχος σχετικά με την αποτελεσματικότητα χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Σε συνέχεια της προηγούμενης ενότητας, στόχος της παρούσας είναι ο έλεγχος συσχέτισης των δημογραφικών μεταβλητών με τις ερωτήσεις “Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;” και “Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;”. Ομοίως, ως ανεξάρτητη μεταβλητή ορίζονται τα δημογραφικά στοιχεία, ενώ ως εξαρτημένη οι ερωτήσεις που τέθηκαν. Σκοπός του συγκεκριμένου ελέγχου είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τα δύο αυτά ερωτήματα, που αποτελούν το λόγο εκπόνησης της παρούσας εργασίας αλλά και διενέργειας της έρευνας.

Αρχικά ελέγχονται οι δημογραφικές μεταβλητές σε σχέση με την ερώτηση “Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;” με τα ακόλουθα αποτελέσματα:

Πίνακας 6.7: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;”

Pearson Chi-Square Test vs. Fisher's Exact Test												
	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ											
	Φύλο			Ηλικία			Επίπεδο Εκπαίδευσης			Έτη Προϋπηρεσίας		
	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)
Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;	12,826	0,005	0,003	10,368	0,584	0,530	8,088	0,778	0,564	11,400	0,249	0,218

Κατά τη διενέργεια του παραπάνω ελέγχου, προέκυψε πως σε όλα τα ζεύγη μεταβλητών υπάρχουν αναμενόμενες συχνότητες μικρότερες του 5, άρα λαμβάνουμε υπόψη τα αποτελέσματα του Fisher's Exact Test. Από αυτά, προκύπτει πως η μόνη μεταβλητή που εμφανίζει σχέση εξάρτησης με την ερώτηση που τέθηκε είναι αυτή του “Φύλου”. Ειδικότερα, το p του Fisher's Exact Test σε σχέση με το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5% εμφανίζει τη σχέση $p < 0,05$, που κατά συνέπεια σημαίνει την απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης και την αποδοχή της εναλλακτικής. Όσον αφορά τις υπόλοιπες μεταβλητές των δημογραφικών στοιχείων, δεν εμφανίζουν κάποια σχέση εξάρτησης, αφού τα p τους είναι μεγαλύτερα του επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας, και έτσι αποδεκτή γίνεται η μηδενική υπόθεση.

Στη συνέχεια ελέγχονται οι δημογραφικές μεταβλητές με τη δεύτερη κατά σειρά ερώτηση, “Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;” και έχουμε:

Πίνακας 6.8: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;”

Pearson Chi-Square Test vs. Fisher's Exact Test												
	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ											
	Φύλο			Ηλικία			Επίπεδο Εκπαίδευσης			Έτη Προϋπηρεσίας		
	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)
Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;	3,202	0,361	0,402	7,821	0,799	0,840	4,809	0,964	0,887	6,822	0,656	0,627

Ομοίως με την προηγούμενη περίπτωση, κατά την λήψη των αποτελεσμάτων του ελέγχου προέκυψε πως σε όλα τα ζεύγη μεταβλητών υπάρχουν αναμενόμενες συχνότητες μικρότερες του 5, άρα λαμβάνουμε υπόψη τα αποτελέσματα του Fisher's Exact Test. Όπως γίνεται αντιληπτό, το σύνολο των δημογραφικών μεταβλητών εμφανίζουν $p > 5\%$. Συνεπώς, αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα αποδοχής της μηδενικής υπόθεσης, δηλαδή της σχέσης ανεξαρτησίας των υπό έλεγχο μεταβλητών.

Εμπόδια διενέργειας ελέγχων με τη χρήση έμμεσων τεχνικών

Μέσω των απαντήσεων των ερωτηματολογίων γίνεται εμφανές πως το 97,6% (Πίνακας 5.9) του δείγματος υποστηρίζει πως η παροχή ειδικής εκπαίδευσης στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι εξαιρετικής σημασίας για την πρόσφορη και αποτελεσματική τους εφαρμογή. Σε συνάρτηση με την εκπαίδευση που έχουν λάβει οι επαγγελματίες του δείγματος, όπου το 51,2% τη χαρακτηρίζει μέτρια (Πίνακας 5.10), ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια που παρουσιάζονται είναι η ελλιπής εκπαίδευση και ενημέρωση των ελεγκτών της ΑΑΔΕ αναφορικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

Πίνακας 6.9: Φύλο * Θεωρείτε αναγκαία την παροχή εκπαίδευσης στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Φύλο * Θεωρείτε αναγκαία την παροχή εκπαίδευσης στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου; Crosstabulation

		Θεωρείτε αναγκαία την παροχή εκπαίδευσης στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;			Total	
		Πάρα πολύ	Πολύ	Λίγο		
Φύλο	Ανδρας	Count	36	10	1	47
		% within Φύλο	76,6%	21,3%	2,1%	100,0%
Γυναίκα	Count	24	12	1	37	
		% within Φύλο	64,9%	32,4%	2,7%	100,0%
Total	Count	60	22	2	84	
		% within Φύλο	71,4%	26,2%	2,4%	100,0%

Πίνακας 6.10: Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευση σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Φύλο * Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευση σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου; Crosstabulation

		Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευση σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;	Total
--	--	--	-------

			Πολύ καλή	Καλή	Μέτρια	Κακή	Μηδενική	
Φύλο	Ανδρας	Count	6	8	27	5	1	47
		% within Φύλο	12,8%	17,0%	57,4%	10,6%	2,1%	100,0%
Γυναίκα	Count	3	11	16	6	1	37	
		% within Φύλο	8,1%	29,7%	43,2%	16,2%	2,7%	100,0%
Total	Count	9	19	43	11	2	84	
		% within Φύλο	10,7%	22,6%	51,2%	13,1%	2,4%	100,0%

Συνεπώς, σε αυτή την ενότητα θα πραγματοποιηθεί έλεγχος μεταξύ των δημογραφικών μεταβλητών και της ερώτησης “Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;”, με σκοπό την αναζήτηση εξάρτησης ή ανεξαρτησίας των δύο μεταβλητών.

Πίνακας 6.11: Συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με “Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;”

Pearson Chi-Square Test vs. Fisher's Exact Test												
	ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ											
	Φύλο			Ηλικία			Επίπεδο Εκπαίδευσης			Έτη Προϋπηρεσίας		
	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)	Pearson Chi-Square Value	Asymptotic Significance (2-sided)	Fisher's Exact Test Sig. (2-sided)
Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;												

	0,110	0,740	0,470	5,977	0,201	0,227	2,368	0,668	0,667	2,325	0,508	0,532
--	-------	--------------	-------	-------	-------	--------------	-------	-------	--------------	-------	-------	--------------

Από τα διενέργεια του ανωτέρω ελέγχου προκύπτει πως οι αναμενόμενες συχνότητες μόνο της μεταβλητής “Φύλο” είναι μεγαλύτερες του 5 και άρα εφαρμόζεται το Pearson Chi - Square Test, ενώ των υπολοίπων μεταβλητών οι αναμενόμενες συχνότητες είναι μικρότερες του 5 και συνεπώς εφαρμόζεται το Fisher’s Exact Test. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα του πίνακα που μόλις προηγήθηκε, γίνεται αντιληπτό πως καμία από τις μεταβλητές που εξετάζουμε δεν εμφανίζει σχέση εξάρτησης με την ερώτηση που τέθηκε. Πρακτικά αυτό ισχύει αφού τα p των μεταβλητών είναι μεγαλύτερα του επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας 5%, και άρα αποδεχόμαστε τη μηδενική υπόθεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Το κύριο ζήτημα που πραγματεύεται στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αφορά το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, τις διάφορες μορφές και εκφάνσεις που αυτή μπορεί να λάβει στην σύγχρονη οικονομία, αλλά και τις έμμεσες τεχνικές φορολογικού ελέγχου ως μέσο εύρεσης και αντιμετώπισης του εν λόγω φαινομένου. Είναι κατανοητό πως οι σύγχρονες οικονομίες παγκοσμίως έχουν πληγεί λόγω της οικονομικής κρίσης που υφίσταται, συνεπώς το έδαφος είναι πρόσφορο για την άνθηση φαινομένων φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Κάτι τέτοιο καθίσταται ακόμη πιο εύκολο τόσο λόγω της αμεσότητας που τα άτομα λαμβάνουν την πληροφόρηση που επιθυμούν, αλλά και λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης. Συνεπώς, φαινόμενα φοροδιαφυγής δεν συναντώνται αποκλειστικά σε ασθενείς οικονομικά χώρες, αλλά και σε χώρες που θεωρούνται δυνατές σε αυτό τον τομέα και δεν μπορούν να διακριθούν εύκολα τέτοια φαινόμενα και συμπεριφορές. Αναλύσεις των εννοιών αυτών παγκοσμίως, δείχνουν πως τα αίτια και οι παράγοντες εμφάνισης είναι αρκετοί λαμβάνοντας ποικίλες μορφές ανάλογα με την περίσταση και την οικονομία στην οποία εμφανίζονται.

Οι φορολογικές διοικήσεις παγκοσμίως, με σκοπό την εύρεση, αντιμετώπιση και τελικά πάταξη τέτοιων φαινομένων, εισήγαγαν σαν μέσο για την επίτευξη των ανωτέρω τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Αυτές οι τεχνικές λαμβάνουν εφαρμογή όταν όλες οι συμβατικές μέθοδοι δεν δύνανται να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στους ελέγχους που ασκεί η κάθε φορολογική διοίκηση. Αναφορικά με τη χώρα μας, οι έμμεσες τεχνικές εισήχθησαν αρκετά πρόσφατα και επιγραμματικά είναι:

1. Αρχή των αναλογιών
2. Ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου
3. Καθαρή θέση του φορολογούμενου
4. Σχέση τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών

5. Ύψος τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

Ειδικότερα, από τις ανωτέρω, οι τεχνικές της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου, της καθαρής θέσης του φορολογουμένου και του ύψους τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά εφαρμόζονται στην περίπτωση ελέγχου φυσικού προσώπου που δεν ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα. Οι υπόλοιπες δύο τεχνικές εφαρμόζονται τόσο για φυσικά πρόσωπα που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα όσο και για νομικά πρόσωπα ή οντότητες. Η επιλογή της κατάλληλης για την κάθε περίπτωση τεχνικής, γίνεται έπειτα συμφωνίας του προϊσταμένου της εκάστοτε ΔΟΥ με του αρμόδιους του ελεγκτικού τμήματος.

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες ενότητες της εργασίας, τα κεντρικά ερωτήματα αυτής είναι:

1. Τι είναι η φοροδιαφυγή και σε τι βαθμό εμφανίζεται στη χώρα μας;
2. Ποιες είναι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως και που εφαρμόζονται;
3. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου βοηθούν στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, και αν ναι πόσο αποτελεσματικά;
4. Ποια η γνώμη επαγγελματιών του χώρου αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, τον τρόπο χρήσης τους και την αποτελεσματικότητα εφαρμογής τους;
5. Ποιο το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

Με βάση αυτά τα ερωτήματα δομήθηκε η έρευνα που διενεργήθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. Ειδικότερα, συντάχθηκε ερωτηματολόγιο μέσω του οποίου προκύπτουν οι απαντήσεις των πιο πάνω ερωτημάτων, και μοιράστηκε σε εφορίες και υπηρεσίες της ΑΑΔΕ σε όλη την Ελλάδα, με τελικό δείγμα τα 84 άτομα. Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες, όπου πρώτη είναι τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, η δεύτερη αναφέρεται στην έκταση και ένταση με που οι ελεγκτές του δείγματος εφαρμόζουν τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου στην καθημερινότητά τους, η τρίτη σχετίζεται με τη γνώμη των ελεγκτών αναφορικά με την αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία των έμμεσων τεχνικών, και η τέταρτη ενότητα επικεντρώνεται στα εμπόδια που πιθανώς ανακύψουν κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, είτε αυτά σχετίζονται με την εκπαίδευση στις τεχνικές αυτές είτε με τις υποδομές πάνω στις οποίες έχουν δομηθεί.

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της έρευνας για τη πρώτη ενότητα, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος ανήκει στις ηλικίες 31 - 50 ετών, με ποσοστό ανώτερο του 90% να έχει λάβει εκπαίδευση τριτοβάθμιας κλίμακας. Η πλειοψηφία των υπαλλήλων της ΑΑΔΕ που στελεχώνουν τα τμήματα ελέγχου παρατηρείται πως δεν ξεπερνά τα δέκα έτη εμπειρίας, κάτι που επιβεβαιώνεται από το ποσοστό που έχει συγκεντρωθεί για το εν λόγω διάστημα προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο (60,7%). Από τα παραπάνω, μπορεί να υποθεί πως ενώ το δυναμικό της ΑΑΔΕ δεν υπερέρχει σε εργασιακή εμπειρία πάνω στον ελεγκτικό κλάδο, κατέχει αρκετά υψηλό επίπεδο μόρφωσης. Μάλιστα, νέα άτομα στο κλάδο (τόσο ηλικιακά όσο και μικρής εμπειρίας) φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη επιθυμία χρήσης νέων μεθόδων διενέργειας φορολογικών ελέγχων, σε συνδυασμό με τις συνεχόμενες τεχνολογικές εξελίξεις.

Αναφορικά με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος τις έχει εφαρμόσει, αν και περισσότεροι από τους μισούς δηλώνουν πως έχουν μέτρια εκπαίδευση σε αυτές. Μάλιστα, στις ερωτήσεις δήλωσης προτίμησης και συχνότερης χρήσης συγκεκριμένης έμμεσης τεχνικής ελέγχου, δεν μπορεί να εξαχθεί ακριβές συμπέρασμα καθώς οι απαντήσεις έχουν μοιραστεί σε όλες τις πιθανές επιλογές.

Ένα από τα σημαντικότερα μέρη του ερωτηματολογίου είναι αυτό της γνώμης των ελεγκτών του δείγματος για την αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Ενθαρρυντικά είναι τα αποτελέσματα, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία της τάξεως του 85,7% χαρακτηρίζει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου ως χρήσιμο μέσο καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, ενώ παρόμοιο ποσοστό τις θεωρεί αρκετά αξιόπιστες για τα συμπεράσματα που προκύπτουν αλλά και δίκαιες προς τους ελεγχόμενους. Από τους ερωτηθέντες ελεγκτές το μεγαλύτερο μέρος (73,8%) δήλωσε πως υπήρξε διαφορά μεταξύ του δηλωθέντος εισοδήματος και αυτού που προέκυψε από τον έλεγχο με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, με το 87,5% του δείγματος να δηλώνει πως οι διαφορές αυτές ανήκαν στο διάστημα 15% - > 30%. Βέβαια, οι περισσότεροι ελεγκτές δήλωσαν πως δεν είχαν πληροφόρηση σχετικά με ενδικοφανείς προσφυγές που πιθανώς κατέφυγαν είτε ελεγχόμενα πρόσωπα είτε ελεγχόμενες οντότητες. Εν κατακλείδι για τη συγκεκριμένη ενότητα του ερωτηματολογίου, γίνεται εμφανής η στάση των ελεγκτών του δείγματος πως διατίθενται θετικά τόσο στη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου αλλά και στην αποτελεσματικότητα αυτών βάσει της εμπειρίας τους σε πραγματικές υποθέσεις ελέγχου.

Η τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου πραγματεύεται τα διάφορα εμπόδια ή προβλήματα που συναντώνται κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Περίπου το 75% του δείγματος χαρακτήρισε τόσο το πληροφοριακό σύστημα της ΑΑΔΕ όσο και τις οδηγίες εφαρμογής τους μέτριας αποτελεσματικότητας και βοήθειας ως προς την πρακτική χρήση αυτών. Βέβαια, το μελανό σημείο στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών διακρίνεται γύρω από την ελλιπή εκπαίδευση που παρέχεται στους ελεγκτές της ΑΑΔΕ. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιβεβαιωθεί εύκολα και παραστατικά από τα ποσοστά που προκύπτουν μέσω της έρευνας. Η συντριπτική πλειοψηφία των ελεγκτών δηλώνει τόσο πως έχει παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, όσο πως θεωρεί την ειδική εκπαίδευση γύρω από αυτές πάρα πολύ αναγκαία για την αποτελεσματική τους χρήση. Το πρόβλημα όμως εντοπίζεται στο γεγονός πως η εκπαίδευση πάνω στις τεχνικές αυτές χαρακτηρίζεται μέτρια προς κακή, ενώ ακόμη και η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών σεμιναρίων μοιράζεται ισόποσα στους πιθανούς χαρακτηρισμούς που έχουν τεθεί. Όλα τα παραπάνω φανερώνουν έλλειψη ειδικής εκπαίδευσης, ή κακής ποιότητας εκπαίδευση, προς τους υπαλλήλους που ασκούν τις τεχνικές αυτές σε τόσο κρίσιμους φορολογικούς ελέγχους.

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της ενότητας, οι τεχνικές αυτές εισήχθησαν αρκετά πρόσφατα στην ελληνική φορολογική πρακτική και οικονομία. Συνεπώς είναι αρκετά ενθαρρυντική η εικόνα που προκύπτει από την έρευνα, σχετικά με την έκταση εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου αλλά και την αξιολόγηση που λαμβάνουν από τους ελεγκτές της ΑΑΔΕ. Όμως, έπειτα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήθηκε δεν προκύπτει σημαντικός αριθμός σχετικών μελετών με το υπό εξέταση θέμα. Αρκετές είναι οι διπλωματικές εργασίες (Ραβάνη 2017, Καπόγλου 2018, Δρακωνάκη 2020) που έχουν συνταχθεί γύρω από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, όχι όμως εμπειρικές μελέτες επαγγελματιών του χώρου που να επικεντρώνονται στο ζήτημα αυτό. Μάλιστα, κάτι τέτοιο επιβεβαιώνεται από την μη ύπαρξη σταθμισμένου ερωτηματολογίου γύρω από την έρευνα των έμμεσων τεχνικών ελέγχου ως μέσο αντιμετώπισης του φαινομένου της φοροδιαφυγής.

Η διαφορά της παρούσας έρευνας με τις υπόλοιπες που έχουν διεξαχθεί έχοντας παραπλήσιο κεντρικό άξονα, σχετίζεται με την έκταση του δείγματος όπου στην παρούσα έρευνα απευθύνεται σε ελεγκτές όλων των ελεγκτικών υπηρεσιών της ΑΑΔΕ πανελλαδικά. Ειδικότερα, η Δρακωνάκη (2020) διεξάγει έρευνα, σχετική με τις

έμμεσες τεχνικές ελέγχου, όπου απευθύνεται σε ελεγκτές της Κρήτης. Από την άλλη, η Ραβάνη (2017) σε παρόμοια με την παραπάνω έρευνα, απευθύνεται σε ελεγκτές της ΔΟΥ Αττικής, σε ΚΕΜΕΠ και ΚΕΦΟΜΕΠ, ενώ η Καπόγλου (2018) απευθύνεται σε ελεγκτές των ελεγκτικών υπηρεσιών της ΑΑΔΕ που βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη. Συνεπώς, λόγω της ανομοιομορφίας των δειγμάτων σε συνάρτηση με την μη ύπαρξη σταθμισμένου ερωτηματολογίου, δεν είναι εφικτή η σύγκριση των αποτελεσμάτων όλων αυτών των ερευνών.

Η εν λόγω εργασία εμφανίζει ποικιλία διαφορών με τις υπόλοιπες, στο κομμάτι των στατιστικών αποτελεσμάτων. Η σημαντικότερη όμως διαφορά που αξίζει να σημειωθεί, σχετίζεται με την έκταση εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Η Καπόγλου (2018) αναφέρει πως το 42% του δείγματος έχει εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ενώ η Ραβάνη (2017) αναφέρει ακόμη μικρότερο ποσοστό, της τάξεως του 31,8%. Από την άλλη, σύμφωνα με τη Δρακωνάκη (2020) το 87,5% του δείγματος έχει εφαρμόσει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ποσοστό αρκετά κοντά στο αντίστοιχο της παρούσας έρευνας. Η συγκεκριμένη διαφορά που εμφανίζεται με τις δύο πρώτες διπλωματικές εργασίες, μπορεί να αιτιολογηθεί αν ληφθεί υπόψη η εκτενέστερη και ποιοτικότερη πληροφόρηση που λαμβάνουν οι ελεγκτές της ΑΑΔΕ με την πάροδο του χρόνου, αλλά και η βελτίωση των θεμελίων όπου διεξάγονται οι φορολογικοί έλεγχοι.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, διαπιστώνεται αρκετά εκτεταμένη χρήση των έμμεσων τεχνικών παρά το πρόσφατο της εμφάνισής τους. Σημαντικό είναι το γεγονός πως χαρακτηρίζονται από την πλειοψηφία ως αξιόπιστο μέσο φορολογικού ελέγχου για εύρεση μη δηλωθέντος εισοδήματος, αλλά και δίκαιο ως προς τον ελεγχόμενο. Βέβαια, προβλήματα δεν είναι εφικτό να μην προκύψουν, με πρωταρχικό αυτό της μέτριας προς κακής ειδικής εκπαίδευσης των αρμόδιων, με αποτέλεσμα είτε την λάθος εφαρμογή των τεχνικών αυτών είτε αποφυγή χρήσης τους λόγω μη κατανόησης του τρόπου εφαρμογής τους.

Οι προτάσεις που γίνονται για μελλοντική έρευνα σχετίζονται με την εξέταση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου σε μεγαλύτερο, και πιθανώς αντικειμενικότερο, δείγμα ελεγκτών της ΑΑΔΕ ώστε να παρουσιαστούν πιο καθαρά τα συμπεράσματα που θα προκύψουν. Αυτό απαιτεί την εντατικοποίηση και επέκταση της χρήσης των έμμεσων τεχνικών ελέγχου από το μεγαλύτερο μέρος των ελεγκτικών υπηρεσιών της ΑΑΔΕ,

κάτι που θα βοηθήσει τόσο τους ελεγκτές στην αποτελεσματικότερη χρήση τους όσο και μελλοντικές έρευνες στην αξιολόγηση και δημοσίευση αντικειμενικότερων συμπερασμάτων σχετικά με την αποτελεσματικότητα των τεχνικών αυτών.

Τα χρόνια που διανύουμε έχουν φέρει αρκετές δυσκολίες σε όλους τους τομείς της ζωής μας, ένας από τους οποίους είναι η οικονομία με τις προσπάθειες μεγάλης μερίδας πολιτών για την ελάφρυνση των φορολογικών και οικονομικών τους υποχρεώσεων μέσω μη θεμιτών μεθόδων. Συνεχώς εμφανίζονται νέοι τρόποι αντιμετώπισης αυτών των δυσκολιών, αρκεί να αξιολογηθούν και εφαρμοσθούν ορθά. Τέτοιοι τρόποι είναι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου, που αν και πρόσφατες τόσο στην οικονομία της χώρας μας όσο και παγκοσμίως, έχουν κατακτήσει μεγάλο ποσοστό του ελεγκτικού κόσμου λόγω της αποτελεσματικότητάς τους. Για να είναι δυνατή όμως η ακόμη πιο αποτελεσματική τους χρήση, απαιτείται ποιοτικότερη και εκτενέστερη ειδική εκπαίδευση, αλλά συνάμα και βελτίωση των υποδομών και οδηγιών της ΑΑΔΕ που σχετίζονται με το ζήτημα αυτό. Μάλιστα, σημαντική βοήθεια στην αναγκαία πληροφόρηση που απαιτείται για τη διενέργεια του ελέγχου, θα αποτελούσε και η συνεργασία του υπουργείου οικονομικών με άλλα υπουργεία και μηχανισμούς της χώρας. Κατ' αυτούς τους τρόπους, πιθανώς, θα βελτιωθεί τόσο η κατάρτιση των ελεγκτών όσο και η αποτελεσματικότητα και αξιοπιστία των φορολογικών ελέγχων που διενεργούνται καθημερινά με τη χρήση των έμμεσων τεχνικών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το παρόν ερωτηματολόγιο διανέμεται στο πλαίσιο συγγραφής της διπλωματικής εργασίας του μεταπτυχιακού φοιτητή Μαστρογιάννη Παρασκευά με θέμα: «*Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου: Μεθοδολογία και Εφαρμογή στην Ελλάδα*».

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η λεπτομερής παρουσίαση του φαινομένου της φοροδιαφυγής, με τις διάφορες εκφάνσεις αυτής παγκοσμίως. Συγχρόνως, στόχος της είναι η ανάλυση της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αλλά και συζήτηση περί του νομοθετικού πλαισίου που τις διέπει, με σκοπό την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Οι απαντήσεις των ακόλουθων ερωτήσεων θα παραμείνουν **απόρρητες**, και θα χρησιμοποιηθούν **αποκλειστικά** για τους σκοπούς της συγκεκριμένης μελέτης.

1. Φύλο:

- A. Άνδρας
- B. Γυναίκα

2. Ηλικία:

- A. < 30
- B. 31-40
- C. 41-50
- D. 51-60
- E. >60

3. Επίπεδο Εκπαίδευσης:

- A. Δευτεροβάθμια
- B. ΤΕΙ
- C. ΑΕΙ

D. Μεταπτυχιακό

E. Διδακτορικό

4. Άλλοι τίτλοι σπουδών:

A. Ξένες γλώσσες

B. Η/Υ

C. Και τα δύο παραπάνω

D. Κανένα από τα παραπάνω

5. Έτη προϋπηρεσίας στο ελεγκτικό αντικείμενο:

A. 0-5

B. 6-10

C. 11-15

D. >16

6. Έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου σε φορολογικό έλεγχο;

A. Ναι

B. Όχι

7. Πως θα χαρακτηρίζατε την εκπαίδευσή σας στις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

A. Πολύ καλή

B. Καλή

C. Μέτρια

D. Κακή

E. Μηδενική

8. Έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

A. Ναι

B. Όχι

9. Εάν έχετε παρακολουθήσει επιμορφωτικό σεμινάριο σχετικό με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, πως θα το αξιολογούσατε;

A. Πολύ καλό

B. Καλό

C. Μέτριο

D. Κακό

10. Θεωρείτε αναγκαία την παροχή ειδικής εκπαίδευσης αναφορικά με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

A. Πάρα πολύ

B. Πολύ

C. Λίγο

D. Καθόλου

11. Ποια έμμεση τεχνική ελέγχου χρησιμοποιείτε συχνότερα;

A. Τεχνική της αρχής των αναλογιών

B. Ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου

C. Καθαρής θέσης του φορολογούμενου

D. Τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς τον συνολικό όγκο κύκλου εργασιών

E. Ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά

F. Καμία

12. Από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου, ποια είναι κατά τη γνώμη σας η πιο αποτελεσματική;

- A. Τεχνική της αρχής των αναλογιών
- B. Ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου
- C. Καθαρής θέσης του φορολογούμενου
- D. Τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς τον συνολικό όγκο κύκλου εργασιών
- E. Ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά
- F. Καμία

13. Πιστεύετε πως οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου
- E. Δεν γνωρίζω

14. Θεωρείτε ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου καταλήγουν σε ασφαλή συμπεράσματα;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου
- E. Δεν γνωρίζω

15. Πόσο δίκαιη (για τον ελεγχόμενο) θεωρείτε την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου
- E. Δε γνωρίζω

16. Διαπιστώσατε διαφορές μεταξύ εισοδήματος που δηλώθηκε και αυτού που προσδιορίστηκε με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

- A. Ναι
- B. Όχι

17. Εφόσον διαπιστώθηκε διαφορά μεταξύ δηλωθέντος και προσδιορισθέντος εισοδήματος, αυτή ήταν:

- A. Μεγάλη (>30%)
- B. Μεσαία (15% - 30%)
- C. Μικρή (< 15%)

18. Έχουν ασκηθεί ενδικοφανείς προσφυγές κατά των αποτελεσμάτων ελέγχου στους οποίους έχετε εφαρμόσει έμμεσες τεχνικές ελέγχου;

- A. Όχι
- B. Ναι, σε ποσοστό <20%
- C. Ναι, σε ποσοστό 20% - 50%
- D. Ναι, σε ποσοστό >50%
- E. Δεν γνωρίζω

19. Αν ναι, σε τι ποσοστό έχουν γίνει δεκτές από τη Διεύθυνση Επίλυσης Διαφορών;

- A. <20%
- B. 20% - 50%
- C. >50%
- D. Δεν γνωρίζω

20. Οι διαθέσιμες πληροφορίες από τρίτους επαρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου
- E. Δεν γνωρίζω

21. Θεωρείτε ότι το πληροφοριακό σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. υποστηρίζει με αποτελεσματικό τρόπο τον έλεγχο με τη χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου
- E. Δεν γνωρίζω

22. Πιστεύετε ότι οι αποφάσεις - οδηγίες που έχουν εκδοθεί για τη χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου είναι επαρκείς;

- A. Πολύ
- B. Αρκετά
- C. Λίγο
- D. Καθόλου

E. Δεν γνωρίζω

23. Πόσο σημαντικά είναι κατά τη γνώμη σας τα παρακάτω προβλήματα - εμπόδια κατά την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου;

Προβλήματα: Μη επαρκής εκπαίδευση, Μη επαρκής πληροφοριακά συστήματα, Μη επαρκές νομοθετικό πλαίσιο, Αδυναμία στην διασταύρωση των πληροφοριών.

A. Πολύ

B. Αρκετά

C. Λίγο

D. Καθόλου

E. Δε γνωρίζω

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Ν.2238/1994, «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, κωδικοποιημένος με τον 4587/2018», ΦΕΚ Α' 151/16-09-1994.

2. Ν. 2960/2001, «Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας», ΦΕΚ Α' 265/22.11.2001.

3. Ν.3842/2010, «Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 58/23.4.2010.

4. Ν.4038/2012, «Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012 – 2015, κωδικοποιημένος με τον 4712/2020», ΦΕΚ Α' 14/02-02-2012.

5. Ν.4172/2013, «Φορολογία εισοδήματος», ΦΕΚ Α' 167/23-07-2013

6. Ν.4174/2013, «Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 170/26-7-2013.

7. Ν.4378/2016, «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας», ΦΕΚ Α' 55/05-04-2016

8. Ν.4428/2016, «Κύρωση της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών και διατάξεις εφαρμογής», ΦΕΚ Α' 190/13-10-2016

9. ΠΟΛ.1270/2013, «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου», ΦΕΚ. 1136/Β/10-5-2013 και 1199/Β/16-5-2013.

10. ΠΟΛ.1050/2014, «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού.», ΦΕΚ 474 Β/25-02-2014.

11. ΠΟΛ.1094/7.4.2014 «Τροποποίηση της ΠΟΛ. 1050/17-2-2014 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων, που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 474 τ. Β/25-2-2014 περί καθορισμού του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 Ν. 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού».

12. ΠΟΛ.1259/2014, «Παροχή οδηγιών για τον τρόπο εφαρμογής της ΠΟΛ 1050/17.02.2014 Απόφασης Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων».

13. ΠΟΛ.1008/2020 «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν. 4174/2013 (ΦΕΚ 170 Α') για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φυσικών ή νομικών προσώπων ή κάθε είδους νομικής οντότητας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα».

14. Ε.2015/2020 «Οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 28 του ν. 4172/2013».

15. Ε.2016/2020 «Παροχή οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης των περιπτώσεων α' και δ' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 του ν. 4174/2013 (Α'170)».

16. Βασαρδάνη Μ. (2011), “Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση”, *Τράπεζα της Ελλάδας Οικονομικό Δελτίο Τεύχος 35*.

17. Δαλιάνης Γ. (2019), “Φορολογικός έλεγχος μέσω νέων τεχνικών”, *Ναυτεμπορική*.

18. ΔιαΝΕΟσις, Ernst & Young (2016), “Η Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της”, *διαΝΕΟσις*.

19. Δημητρέλης Σ. (2020), “Νέες Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου των Επιχειρήσεων”, *Capital.gr*.

(<https://www.capital.gr/tax/3409756/nees-emmeses-texnikes-elegchou-ton-epixeiriseon>)

20. Δρακωνάκη Η. (2020), “Οι Έμμεσες Τεχνικές φορολογικού ελέγχου ως μέσο αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής. Εμπειρία και πρακτικές των ελεγκτών στην Κρήτη”, *Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*.

21. IOBE (2012), Η έννοια της αδήλωτης εργασίας και τα χαρακτηριστικά της.

22. Καπόγλου Φ. (2018), “Έμμεσες τεχνικές φορολογικού ελέγχου σε συνδυασμό με την άρση του τραπεζικού απορρήτου ως μέσο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και του αδικαιολόγητου πλουτισμού των φυσικών προσώπων”, *Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*.

23. Παπάνης Ε., (2012), “Μεθοδολογία Έρευνας και Διαδίκτυο”, *Εκδόσεις Σιδέρη*, Αθήνα.

24. Παυλόπουλος, Π. (1987), “Η παραοικονομία στην Ελλάδα: μια πρώτη ποσοτική οριοθέτηση”, *Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών*, Αθήνα.

25. Ραβάνη Ο. (2017), “Τεχνικές ελέγχου με τη χρήση μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης και η συμβολή τους στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής”, *Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ.* .

26. Ρόντος Κ. Β., (2011), “Ανάλυση στατιστικών δεδομένων και δημογραφικές - κοινωνικές εφαρμογές”, *Εκδόσεις Μπένου*, Αθήνα.

Ξενογλωσση Βιβλιογραφία

1. Adler P., Falk C., Friedler S., Nix T., Rybeck G., Scheidegger C., Smith B. & Suresh Venkatasubramanian S.(2017),“Auditing black-box models for indirect influence”,*Knowledge and Information Systems*, Vol. 2, pp. 95–122.
2. Allingham, M. G. and Sandmo A., (1972), “Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis”, *Journal of Public Economics*, Vol. 1, pp. 323–338.
3. Artavanis N., Morse A. and Tsoutsoura M. (2015), “Measuring Income Tax Evasion using Bank Credit: Evidence from Greece”, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 131, Issue 2, pp. 739–798.
4. Biber E. (2010), “Revenue Administration: Taxpayer Audit - Use of Indirect Methods”, *International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department*, pp. 1-12.
5. Branko M. (2017), “Indirect methods in assessing illegal origin of income and assets”, *Journal of Accounting and Management*, Vol.7, no. 2, pp. 27-40.
6. Bucci, V. (2019), ”Presumptive Taxation Methods: A Review of the Empirical Literature”,*Journal of Economic Surveys*, Vol. 34, Issue 2, pp. 372-397.
7. Buehn A. and Schneider F. (2016), “Size and Development of Tax Evasion in 38 OECD Countries: What do we (not) know?”, *Journal of Economics and Political Economy*, Vol. 3, Issue 1, pp. 1-11.
8. Charlton B. (1997), “The Audit Society: Rituals of Verification by Michael Power”, *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, Vol. 4, Issue 3, pp. 249-253.

9. Christian C.W. (1994), “Voluntary compliance with the individual income tax: results from the 1988 TCMP study”, *IRS Research Bulletin, 1993/1994, Publication 1500 Washington DC: Internal Revenue Service*, pp. 35-42.

10. Duke B. S. (1996), “Prosecutions for Attempts to Evade Income Tax: A Discordant View of a Procedural Hybrid”, *Yale Law School Legal Scholarship Repository*, Vol. 76, pp. 10-15.

11. European Commission, 2015

12. Global Witness, Tax Justice Network, Christian Aid, Global Financial Integrity (2009), “The links between tax evasion and corruption: how the G20 should tackle illicit financial flows”, *Briefing Paper*.

13. Kleven H., Knudsen M. et al. (2011), “Unwilling or Unable to Cheat? Evidence From a Tax Audit Experiment in Denmark”, *Econometrica*, Vol. 79, No. 3, pp. 651–692.

14. Langenmayr D. (2015), “Voluntary disclosure of offshore tax evasion”, *VOX CEPR’s policy portal*.

15. Marx,C.T.,Phillips R. et al. (2019),“Disentangling Influence: Using disentangled representations to audit model predictions”,*Advances in Neural Information Processing Systems*, Vol. 32.

16. Matsaganis M., Flevotomou M. (2010), “Distributional implications of tax evasion in Greece”, *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe*, no. 31.
17. Matsaganis M. (2011), “The welfare state and the crisis: the case of Greece”, *Journal of European Social Policy, Impact Factor: 1.4*, Vol. 21, Issue 5 (DOI: 10.1177/0958928711418858).
18. OECD (2011), *OECD Economic Surveys: Greece 2011*, OECD Publishing.
19. OECD (2015), *Revenue Statistics – Greece*
20. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2006), “Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods”, *Prepared by Forum on Tax Administration’s Compliance Sub-group*, pp 4-46.
21. Pomeranz, D. (2015), "No Taxation without Information: Deterrence and Self-Enforcement in the Value Added Tax", *American Economic Review*, Vol. 105, Issue 8, pp. 2539-2569.
22. Rettig P.C. (2017), “Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income”, *Journal of Tax Practice & Procedure*, pp. 19-24.
23. Schneider F. (2012), “The shadow economy and work in the shadow: What do we (not) know?”, *IZA Discussion Paper* no. 6423.

24. Schneider F. (2015), “Tax Evasion, Shadow Economy and Corruption in Greece and Other OECD Countries: Some Empirical Facts”, *University of Linz / Austria*.

25. Thaler R. & Shefrin H. (1981), “An economic theory of self - control”, *Journal of Political Economy*, Vol. 89, no. 2, pp. 392-406.

26. Zoitsas A., Valsamidis D., Toptsi T., and Tsoktouridou K.(2020), “Indirect Auditing Methods for Individuals Subject to Income Tax”, *Economies of the Balkan and Eastern European Countries Conference Committee*, Vol. 2019, pp. 385-400.

27. Zucman G. (2012), “The missing wealth of nations: are Europe and the U.S. net debtors or net creditors?”, *PSE Working Papers*, Working Paper n. 2011-07.